Ramy zasad praktyki

Footprint

Co-funded by
the European Union

Spis treści

Wprowadzenie....5

Czym są ramy zasad praktycznych FOOTPRINT....6

Dla kogo przeznaczone są te wytyczne?....6

Ramy zrównoważonego rozwoju i systemy certyfikacji....7

Dlaczego ramy zrównoważonego rozwoju mają znaczenie....7
Kontekst polityki europejskiej....7
Europejski Zielony Ład....7
Ścieżka transformacji UE dla turystyki....8
Plan działania na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym....8
Strategia UE na rzecz różnorodności biologicznej do 2030 r....8
GreenEntreComp: Europejskie ramy kompetencji w zakresie zrównoważonego rozwoju....8
Systemy certyfikacji zrównoważonego rozwoju w turystyce....9
Ekolabel UE....9
EarthCheck....9

Jak korzystać z niniejszych ram....10

Zasada 1: Odpowiedzialność środowiskowa....13

Definicja....13
Znaczenie....13
Kluczowe działania dla MŚP....15
Zastosowanie w sektorach turystycznych....16
Ekoturystyka....16
Turystyka kulturowa....16
Turystyka przygodowa....17
Plan wdrożenia....17
Podsumowanie....19

Zasada 2: Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne....21

Definicja....21
Znaczenie....21
Korzyści dla MŚP....22
Kluczowe działania dla MŚP....23
Zastosowanie w sektorach turystycznych....24
Ekoturystyka....24
Turystyka kulturowa....24
Turystyka przygodowa....25
Plan wdrożenia....25
Podsumowanie....26

Zasada 3: Zrównoważony rozwój kulturowy....28

Definicja....28
Znaczenie....28
Korzyści dla MŚP....29
Kluczowe działania dla MŚP....30
Zastosowanie w sektorach turystycznych....31

Co-funded by the European Union

Footprint

Ekoturystyka..... 31
Turystyka kulturowa..... 31
Turystyka przygodowa..... 31
Plan wdrożenia..... 32
Podsumowanie..... 32

Zasada 4: Zrównoważone zarządzanie zasobami..... 34
Definicja..... 34
Znaczenie..... 34
Stawianie czoła wyzwaniom środowiskowym, społecznym i gospodarczym..... 34
Korzyści dla MŚP..... 35
Kluczowe działania dla MŚP..... 35
Zastosowanie w sektorach turystycznych..... 36
Ekoturystyka:..... 36
Turystyka kulturowa:..... 37
Turystyka przygodowa:..... 37
Plan działania..... 37
Podsumowanie..... 38

Zasada 5: Wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna..... 40
Definicja..... 40
Znaczenie..... 41
Stawianie czoła wyzwaniom społecznym i społecznościowym..... 41
Korzyści dla MŚP..... 41
Kluczowe działania dla MŚP..... 42
Zastosowanie w sektorach turystycznych..... 43
Ekoturystyka..... 43
Turystyka kulturowa..... 44
Turystyka przygodowa..... 44
Plan działania..... 45
Podsumowanie..... 46

Zasada 6: Działania na rzecz klimatu i odporność..... 48
Definicja..... 48
Znaczenie..... 48
Reagowanie na wyzwania środowiskowe, kulturowe i społeczne..... 48
Korzyści dla MŚP..... 49
Kluczowe działania dla MŚP..... 50
Zastosowanie w sektorach turystycznych..... 51
Ekoturystyka..... 51
Turystyka kulturowa..... 51
Turystyka przygodowa..... 52
Plan działania dotyczący wdrażania..... 52
Podsumowanie..... 54

Zasada 7: Edukacja i zaangażowanie odwiedzających..... 56
Definicja..... 56
Znaczenie..... 56
Stawianie czoła wyzwaniom środowiskowym, kulturowym i społecznym..... 56
Korzyści dla MŚP..... 57
Kluczowe działania dla MŚP..... 57
Zastosowanie w sektorach turystycznych..... 58
Ekoturystyka..... 58

Turystyka kulturowa..... 59
Turystyka przygodowa..... 59
Plan działania..... 60
Podsumowanie..... 61

Zasada 8: Innowacje i narzędzia transformacji ekologicznej..... 63
Definicja..... 63
Znaczenie..... 63
Stawianie czoła wyzwaniom środowiskowym, społecznym i gospodarczym..... 63
Korzyści dla małych i średnich przedsiębiorstw..... 64
Kluczowe działania dla MŚP..... 65
Zastosowanie w sektorach turystycznych..... 65
Ekoturystyka..... 66
Turystyka kulturowa..... 66
Turystyka przygodowa..... 66
Plan działania..... 67
Podsumowanie..... 68

Przewodnik wdrożeniowy – Twoja droga do zrównoważonego rozwoju..... 70
Narzędzie do samooceny zrównoważonego rozwoju..... 74

PLAN DZIAŁAŃ NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU..... 77

WYZNACZANIE CELÓW ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU ZGODNYCH Z ZASADĄ SMART..... 80

Podsumowanie..... 83
Ramy działania..... 83
Wspieranie transformacji środowiskowej..... 83
Wzmocnienie zrównoważonego rozwoju społecznego i kulturowego..... 84
Umożliwianie zmian behawioralnych i organizacyjnych..... 84
Od stopniowych usprawnień do długoterminowej transformacji..... 85

Końcowa refleksja..... 85

Bibliografia..... 87

RAMY ZASAD PRAKTYKI

Wprowadzenie

Wprowadzenie

Turystyka jest jednym z najważniejszych sektorów gospodarki europejskiej, generującym miejsca pracy, wspierającym rozwój regionalny i wnoszącym znaczący wkład w lokalną gospodarkę. Jednocześnie turystyka jest w dużym stopniu uzależniona od jakości środowiska naturalnego, kulturowego i społecznego, w którym funkcjonuje. Długoterminowy sukces przedsiębiorstw turystycznych zależy zatem od ochrony i zrównoważonego zarządzania destynacjami, społecznościami i zasobami, które w pierwszej kolejności przyciągają turystów.

W całej Europie małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne coraz częściej stają przed złożonymi wyzwaniami związanymi ze zrównoważonym rozwojem. Zmiany klimatyczne, utrata różnorodności biologicznej, niedobór zasobów, zmieniające się oczekiwania odwiedzających oraz ewoluujące wymogi regulacyjne przekształcają sposób funkcjonowania przedsiębiorstw turystycznych. Kwestie takie jak rosnące koszty energii, niedobór wody, gospodarka odpadami, nadmierna turystyka i degradacja środowiska nie są już problemami przyszłości, lecz aktualną rzeczywistością, która bezpośrednio wpływa na wyniki biznesowe, konkurencyjność i odporność przedsiębiorstw. Jednocześnie małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mają wyjątkową pozycję, by napędzać pozytywne zmiany. Poprzez swoją codzienną działalność, decyzje zakupowe, interakcje z turystami oraz partnerstwa z lokalnymi społecznościami, MŚP mogą odgrywać znaczącą rolę we wspieraniu przejścia w kierunku bardziej zrównoważonego ekosystemu turystycznego.

Dostrzegając tę szansę, w ramach projektu FOOTPRINT opracowano Ramy Zasad Praktycznych, aby wspierać małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne w przekładaniu ambicji związanych ze zrównoważonym rozwojem na konkretne działania. Zamiast przedstawiać zrównoważony rozwój jako zbiór odizolowanych inicjatyw, ramy te promują ustrukturyzowane i zintegrowane podejście, które uwzględnia zrównoważony rozwój środowiskowy, społeczny, kulturowy i gospodarczy w procesie podejmowania decyzji biznesowych. Ramy te mają na celu pomóc małym i średnim przedsiębiorstwom z branży turystycznej w identyfikacji priorytetowych obszarów wymagających poprawy, wdrażaniu praktycznych środków na rzecz zrównoważonego rozwoju, wzmacnianiu odporności biznesowej oraz dostosowywaniu ich działalności do pojawiających się europejskich priorytetów w zakresie zrównoważonego rozwoju i oczekiwań rynku. Zapewniają one jasną ścieżkę od świadomości do działania, umożliwiając przedsiębiorstwom stopniowe wdrażanie bardziej zrównoważonych praktyk zgodnie z ich wielkością, możliwościami i poziomem dojrzałości. Wspierając małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej w poprawie ich wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju, ramy te przyczyniają się do realizacji szerszego celu, jakim jest stworzenie sektora turystycznego odpowiedzialnego środowiskowo, sprzyjającego włączeniu społecznemu, odpornego gospodarczo i zdolnego do generowania długoterminowej wartości zarówno dla destynacji, społeczności, przedsiębiorstw, jak i odwiedzających.

Czym są ramy zasad praktycznych FOOTPRINT

Ramy zasad praktycznych to praktyczny przewodnik opracowany w celu wspierania małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej we wdrażaniu zasad zrównoważonego rozwoju w ramach ich codziennej działalności i długoterminowych strategii biznesowych. Ramy te obejmują osiem powiązanych ze sobą zasad praktycznych, które odnoszą się do kluczowych wymiarów zrównoważonej turystyki: środowiskowego, społecznego, kulturowego i gospodarczego. Każda zasada zawiera przegląd tematu, wyjaśnia jej znaczenie dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej, przedstawia praktyczne działania, które mogą podjąć firmy, oraz oferuje plan wdrożeniowy wspierający ciągłe doskonalenie. Zamiast narzucać jedno podejście, ramy te uwzględniają fakt, że małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej działają w zróżnicowanych kontekstach i stoją przed różnymi wyzwaniami w zależności od ich wielkości, lokalizacji, zasobów i modelu biznesowego. Z tego powodu zasady zostały zaprojektowane tak, aby były elastyczne i skalowalne, umożliwiając firmom podejmowanie działań odpowiednich do ich indywidualnych uwarunkowań.

Ramy te należy postrzegać jako praktyczne narzędzie referencyjne, które wspiera proces podejmowania decyzji, planowania i wdrażania. Można je wykorzystać do określenia priorytetów, ukierunkowania działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, wspierania szkoleń personelu, wzmocnienia zaangażowania interesariuszy oraz przygotowania przedsiębiorstw do systemów certyfikacji zrównoważonego rozwoju lub wymogów sprawozdawczych. Osiem zasad stanowi łącznie uporządkowaną podstawę do budowania bardziej zrównoważonych, odpornych i zorientowanych na przyszłość przedsiębiorstw turystycznych.

Dla kogo przeznaczone są te wytyczne?

Ramy zasad postępowania zostały opracowane przede wszystkim z myślą o małych i średnich przedsiębiorstwach z branży turystycznej działających w różnych sektorach turystyki i w różnych miejscowościach turystycznych. Mogą one być szczególnie przydatne dla:

- Podmiotów oferujących zakwaterowanie, w tym hotele, pensjonaty, kempingi oraz przedsiębiorstwa zajmujące się turystyką wiejską.
- Organizatorów wycieczek i dostawców usług turystycznych.
- Organizacji zajmujących się turystyką kulturową i dziedzictwem kulturowym.
- Organizatorów turystyki przygodowej i outdoorowej.
- Podmiotów prowadzących atrakcje turystyczne i oferujących doświadczenia.
- Organizacji zarządzających destynacjami oraz sieci turystyczne.
- Organizacji wspierających turystykę, stowarzyszenia przedsiębiorców i izby handlowe.
- Instytucji zajmujących się kształceniem i szkoleniem zawodowym wspierające przedsiębiorstwa turystyczne.

Z tych ram mogą korzystać właściciele firm, menedżerowie, koordynatorzy ds. zrównoważonego rozwoju, pracownicy oraz zewnętrzne organizacje wspierające, dążące do wzmocnienia praktyk zrównoważonego rozwoju i wspierania ekologicznej transformacji w sektorze turystycznym. Niezależnie od punktu wyjścia ramy te zachęcają do procesu ciągłego doskonalenia, umożliwiając organizacjom stopniowe wzmacnianie wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju w miarę upływu czasu.

Ramy zrównoważonego rozwoju i systemy certyfikacji

Dlaczego ramy zrównoważonego rozwoju mają znaczenie

Przejście w kierunku bardziej zrównoważonej turystyki wymaga od przedsiębiorstw znalezienia równowagi między ochroną środowiska, odpowiedzialnością społeczną, rentownością ekonomiczną i długoterminową odpornością. Chociaż wiele małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej uznaje znaczenie zrównoważonego rozwoju, określenie, od czego zacząć i jak mierzyć postępy, może stanowić wyzwanie. Europejskie ramy zrównoważonego rozwoju, inicjatywy polityczne i systemy certyfikacji stanowią cenne wytyczne, pomagając przedsiębiorstwom zrozumieć priorytety w zakresie zrównoważonego rozwoju, zidentyfikować obszary wymagające poprawy, wdrożyć praktyczne działania oraz porównać swoje postępy z uznanymi standardami. Wspierają one również małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej w reagowaniu na zmieniające się oczekiwania klientów, uzyskiwaniu dostępu do nowych możliwości rynkowych, wzmacnianiu konkurencyjności oraz przygotowywaniu się na przyszłe zmiany regulacyjne.

Ramy zasad praktycznych zostały opracowane zgodnie z uznanymi europejskimi ramami zrównoważonego rozwoju i systemami certyfikacji w turystyce. Zasoby te stanowią razem uporządkowaną podstawę wspierającą ekologiczną transformację w sektorze turystycznym.

Kontekst polityki europejskiej

Europejski Zielony Ład

Europejski Zielony Ład to długoterminowa strategia wzrostu Unii Europejskiej, której celem jest uczynienie Europy pierwszym kontynentem neutralnym klimatycznie do 2050 r. Ma on na celu ograniczenie emisji gazów cieplarnianych, poprawę efektywności wykorzystania zasobów, ochronę różnorodności biologicznej oraz wspieranie sprawiedliwej i sprzyjającej włączeniu społecznemu transformacji w kierunku zrównoważonej gospodarki.

W odniesieniu do małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej Zielony Ład podkreśla znaczenie ograniczania oddziaływania na środowisko, poprawy efektywności energetycznej i wykorzystania zasobów, wspierania ochrony różnorodności biologicznej oraz wzmacniania odporności na zmiany klimatu. Wiele działań przedstawionych w niniejszych ramach bezpośrednio przyczynia się do realizacji tych celów.

Ścieżka transformacji UE dla turystyki

Ścieżka transformacji UE dla turystyki stanowi plan działania mający na celu wsparcie ekologicznej i cyfrowej transformacji europejskiego ekosystemu turystycznego. Zachęca ona podmioty działające w branży turystycznej do poprawy zarządzania zrównoważonym rozwojem, wprowadzania innowacji, wzmacniania odporności oraz zacieśniania współpracy między poszczególnymi destynacjami i łańcuchami wartości.

Ramy zasad praktycznych wspierają te ambicje, przekładając priorytety zrównoważonego rozwoju na praktyczne działania, które małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej mogą wdrażać w ramach swojej codziennej działalności i długoterminowych procesów planowania.

Plan działania na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym

Plan działania na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym promuje efektywne wykorzystanie zasobów poprzez zachęcanie przedsiębiorstw do ograniczania ilości odpadów, wydłużania cyklu życia produktów, wspierania ponownego wykorzystania i recyklingu oraz minimalizowania zużycia zasobów. W przypadku małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej przyjęcie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym może obniżyć koszty operacyjne, poprawić efektywność wykorzystania zasobów oraz zminimalizować wpływ na środowisko. Koncepcje te są szczególnie istotne w kontekście zasad odpowiedzialności środowiskowej, zrównoważonego zarządzania zasobami oraz innowacji i narzędzi transformacji ekologicznej.

Strategia UE na rzecz różnorodności biologicznej do 2030 r.

Strategia UE na rzecz różnorodności biologicznej ma na celu ochronę i odbudowę ekosystemów, odwrócenie procesu utraty różnorodności biologicznej oraz wzmocnienie ochrony przyrody w całej Europie. Ponieważ wiele destynacji turystycznych zależy bezpośrednio od zdrowego środowiska naturalnego, ochrona różnorodności biologicznej stanowi kluczowy element zrównoważonego rozwoju turystyki. Zasady dotyczące różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych, działań w zakresie klimatu i odporności oraz odpowiedzialności za środowisko bezpośrednio przyczyniają się do realizacji tych celów.

GreenEntreComp: Europejskie ramy kompetencji w zakresie zrównoważonego rozwoju

GreenEntreComp to europejskie ramy kompetencji w zakresie zrównoważonego rozwoju opracowane przez Wspólne Centrum Badawcze Komisji Europejskiej. Stanowią one wspólne ramy odniesienia dla wiedzy, umiejętności i postaw niezbędnych do wspierania zrównoważonego myślenia i działania we wszystkich sektorach. Ramy te zachęcają osoby i organizacje do rozwijania kompetencji wspierających zrównoważone tworzenie wartości, myślenie systemowe, współpracę, etyczne podejmowanie decyzji oraz planowanie długoterminowe. GreenEntreComp opiera się na trzech obszarach kompetencji:

Pomysły i możliwości

Rozpoznawanie wyzwań zrównoważonego rozwoju i szans na pozytywny wpływ środowiskowy, społeczny i gospodarczy.

Zasoby

Mobilizowanie ludzi, wiedzy, partnerstw i zasobów w celu wspierania zrównoważonych programów i zmian organizacyjnych.

Przejście do działania

Planowanie, wdrażanie, ocena i stałe doskonalenie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju w praktyce. Osiem zasad praktycznych przedstawionych w niniejszych ramach pomaga MŚP w sektorze turystyki stosować kompetencje GreenEntreComp w działalności biznesowej i strategiach zrównoważonego rozwoju.

Systemy certyfikacji zrównoważonego rozwoju w turystyce

Ekolabel UE

Ekolabel UE to oficjalny, dobrowolny znak ekologiczny Unii Europejskiej. Przyznawany jest podmiotom oferującym zakwaterowanie turystyczne oraz kempingom, które wykazują się wysoką efektywnością środowiskową i spełniają rygorystyczne kryteria zrównoważonego rozwoju. Kluczowe obszary podlegające ocenie obejmują:

- Efektywność energetyczna i wykorzystanie energii odnawialnej
- Oszczędzanie wody
- Zapobieganie powstawaniu odpadów i recykling
- Zrównoważone praktyki w zakresie zamówień publicznych
- Systemy zarządzania środowiskowego
- Informowanie i podnoszenie świadomości odwiedzających

Ekolabel UE zapewnia przedsiębiorstwom z branży turystycznej uznany i wiarygodny sposób wykazania swojego zaangażowania w ochronę środowiska, jednocześnie wzmacniając zaufanie klientów i widoczność na rynku.

EarthCheck

EarthCheck to uznany na całym świecie program certyfikacji i benchmarkingu w zakresie zrównoważonego rozwoju, opracowany specjalnie dla branży turystycznej. Stanowi on oparte na podstawach naukowych ramy, które umożliwiają przedsiębiorstwom turystycznym i destynacjom mierzenie, monitorowanie i stopniowe poprawianie swoich wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju. EarthCheck ocenia szereg wskaźników zrównoważonego rozwoju, w tym:

- Zużycie energii
- Zużycie wody

- Gospodarka odpadami
- Emisje dwutlenku węgla
- Ochronę różnorodności biologicznej
- Zaangażowanie społeczności
- Zrównoważony rozwój społeczny i kulturowy

Poprzez analizę porównawczą i niezależną weryfikację EarthCheck wspiera ciągłe doskonalenie i pomaga organizacjom wykazać się odpowiedzialnością, przejrzystością oraz długoterminowym zaangażowaniem w praktyki zrównoważonej turystyki.

Jak korzystać z niniejszych ram

Ramy zasad praktyki FOOTPRINT zostały zaprojektowane jako praktyczne narzędzie wdrożeniowe, które wspiera małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej w przejściu na bardziej zrównoważone, odporne i zorientowane na przyszłość modele biznesowe. Zamiast przedstawiać zrównoważony rozwój jako serię odizolowanych działań, ramy te zapewniają ustrukturyzowane podejście, które pomaga przedsiębiorstwom włączyć zrównoważony rozwój do codziennej działalności, planowania strategicznego i długoterminowego podejmowania decyzji.

Ramy te stanowią uzupełnienie szerszych ram zrównoważonego rozwoju, inicjatyw politycznych i systemów certyfikacji. Polityki europejskie, takie jak Europejski Zielony Ład, Ścieżka transformacji UE dla turystyki, Plan działania na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym oraz Strategia UE na rzecz różnorodności biologicznej, wyznaczają kierunek rozwoju sektora turystycznego. GreenEntreComp określa kompetencje niezbędne do wspierania zrównoważonego podejmowania decyzji i zmian organizacyjnych, natomiast systemy certyfikacji, takie jak oznakowanie ekologiczne UE i EarthCheck, zapewniają mechanizmy służące do porównywania wyników i wykazywania osiągnięć. Opierając się na tych fundamentach, ramy zasad praktycznych przekładają priorytety zrównoważonego rozwoju na praktyczne działania, które małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej mogą wdrażać w ramach własnych organizacji.

Ramy te opierają się na ośmiu powiązanych ze sobą zasadach praktycznych, które odzwierciedlają kluczowe wymiary zrównoważonej turystyki:

- Odpowiedzialność za środowisko
- Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne
- Zrównoważony rozwój kulturowy
- Zrównoważone zarządzanie zasobami
- Wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna
- Działania na rzecz klimatu i odporność na zmiany klimatu
- Edukacja i zaangażowanie odwiedzających
- Narzędzia na rzecz innowacji i ekologicznej transformacji

Każda z zasad dotyczy konkretnego aspektu zrównoważonego rozwoju i ma wspólną strukturę, obejmującą:

- definicję zasady i jej znaczenie dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej;
- wyjaśnienie, dlaczego zasada ta ma znaczenie;
- praktyczne działania, które przedsiębiorstwa mogą wdrożyć;
- przykłady zastosowania w różnych sektorach turystyki;
- plan wdrożenia;
- podsumowanie kluczowych wniosków.

Zasady te zostały opracowane z myślą o elastyczności i skalowalności, biorąc pod uwagę, że małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne działają w zróżnicowanych kontekstach i mogą znajdować się na różnych etapach swojej drogi ku zrównoważonemu rozwojowi. Nie oczekuje się, że przedsiębiorstwa wdrożą wszystkie działania od razu. Zamiast tego ramy te zachęcają do podejścia stopniowego, pozwalającego organizacjom ustalać priorytety działań zgodnie z ich potrzebami, zasobami i poziomem dojrzałości. Kluczową cechą tych ram jest ich systemowe podejście. Przedsiębiorstwa turystyczne nie działają w izolacji, lecz w ramach wzajemnie powiązanych ekosystemów destynacji, w których uczestniczą odwiedzający, dostawcy, społeczności lokalne, organy publiczne oraz środowisko naturalne. Z tego powodu ramy zachęcają MŚP do uwzględniania skutków i możliwości nie tylko w ramach własnej działalności, ale także w szerszym kontekście łańcuchów wartości i sieci interesariuszy.

Ramy te integrują również zarówno podejście oparte na łagodzeniu skutków, jak i na adaptacji. Chociaż ograniczenie wpływu na środowisko pozostaje kwestią zasadniczą, przedsiębiorstwa turystyczne muszą również wzmacniać swoją zdolność do przewidywania wyzwań środowiskowych, społecznych i związanych z klimatem, reagowania na nie oraz odbudowywania się po ich wystąpieniu. To podwójne podejście wspiera rozwój przedsiębiorstw turystycznych, które są nie tylko bardziej zrównoważone, ale także bardziej odporne. Dzięki spójnej strukturze i praktycznym wskazówkom ramy zasad postępowania wspierają małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne w przejściu od świadomości zrównoważonego rozwoju do konkretnych działań, przyczyniając się do kształtowania sektora turystycznego, który jest odpowiedzialny środowiskowo, sprzyja włączeniu społecznemu, jest odporny gospodarczo i przygotowany na przyszłość.

01

ZASADA 1

Odpowiedzialność środowiskowa

Zasada 1: Odpowiedzialność środowiskowa

Definicja

Odpowiedzialność środowiskowa odnosi się do zobowiązania małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) z branży turystycznej do rozpoznawania, zarządzania i systematycznego ograniczania swojego wpływu na środowisko we wszystkich działaniach i partnerstwach. W praktyce wiąże się to z zarządzaniem zużyciem energii, zużyciem wody, wytwarzaniem odpadów i wykorzystaniem materiałów w ramach codziennej działalności. Sprzyja to budowaniu kultury odpowiedzialności, która ma wpływ na proces podejmowania decyzji i wspiera ciągłe doskonalenie. W tym kontekście MŚP biorą na siebie odpowiedzialność za swój ślad środowiskowy w ramach swojego etycznego i strategicznego rozwoju, wykraczając poza zwykłą zgodność z przepisami.

Zasada ta jest ściśle powiązana ze społeczną odpowiedzialnością biznesu (CSR), która odnosi się do włączania kwestii środowiskowych i społecznych do działalności biznesowej oraz relacji z interesariuszami. W tym kontekście odpowiedzialność środowiskowa zachęca małe i średnie przedsiębiorstwa do wyjścia poza ramy zgodności z przepisami i przyjęcia bardziej ustrukturyzowanego oraz proaktywnego podejścia do zarządzania swoim wpływem na środowisko.

Zasada ta przyczynia się również do długoterminowej odporności przedsiębiorstw. Dzięki wczesnemu uwzględnieniu kwestii środowiskowych małe i średnie przedsiębiorstwa są lepiej przygotowane do przewidywania wyzwań środowiskowych, reagowania na zmieniające się oczekiwania rynku oraz dostosowywania się do szerszego procesu transformacji w kierunku zrównoważonego rozwoju w sektorze turystycznym. Gwarantuje to, że wpływ na środowisko nie jest traktowany jako zewnętrzny produkt uboczny działalności, ale jako integralny element odpowiedzialnych praktyk biznesowych i tworzenia wartości dla destynacji, społeczności oraz przyszłych pokoleń. Sektor turystyczny jest z natury rzeczy uzależniony od jakości środowiska naturalnego, które bezpośrednio kształtuje atrakcyjność destynacji i wrażenia odwiedzających. Degradacja środowiska może zatem osłabiać konkurencyjność i zagrażać długoterminowej rentowności destynacji. Włączenie odpowiedzialności środowiskowej do podstawowych procesów decyzyjnych i praktyk zarządzania ma zasadnicze znaczenie, ponieważ pozwala MŚP na stopniowe budowanie wewnętrznego potencjału, unikanie kosztownych dostosowań w przyszłości oraz wyprzedzanie trendów regulacyjnych, rynkowych i konsumenckich.

Znaczenie

Stawianie czoła wyzwaniom środowiskowym i społecznym

Odpowiedzialność środowiskowa jest fundamentalną zasadą dla małych i średnich przedsiębiorstw turystycznych, ponieważ sektor turystyczny zależy bezpośrednio od zdrowych ekosystemów, atrakcyjnych destynacji oraz zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych. Pomaga ona

przedsiębiorstwom rozpoznać i ograniczyć swój wkład w wyczerpywanie zasobów, zanieczyszczenie środowiska, wytwarzanie odpadów oraz degradację ekosystemów, które często nasilają się w destynacjach o dużym natężeniu ruchu turystycznego lub wrażliwych warunkach przyrodniczych.

Poza bezpośrednim wpływem na środowisko zasada ta pośrednio przyczynia się również do rozwiązywania szerszych wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem. Z perspektywy społecznej niewłaściwe zarządzanie środowiskiem może wpływać na jakość życia lokalnych społeczności, na przykład poprzez wyczerpywanie zasobów, wzrost kosztów, niedobór wody lub ograniczony dostęp do czystego i zdrowego środowiska. Może to również oddziaływać na krajobrazy kulturowe i obiekty dziedzictwa kulturowego, których zachowanie zależy od dobrze chronionego środowiska.

Wzmocnienie odpowiedzialności za środowisko pomaga złagodzić te presje poprzez promowanie bardziej efektywnego i odpowiedzialnego wykorzystania zasobów. W tym sensie odpowiedzialność za środowisko wspiera szerszy zrównoważony rozwój destynacji, nawet jeśli jej głównym celem pozostaje ochrona środowiska naturalnego.

Korzyści dla MŚP

Przyjęcie odpowiedzialności za środowisko przynosi szereg namacalnych i strategicznych korzyści dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej:

- ✓ Przewaga konkurencyjna: Odpowiedzialność środowiskowa wzmacnia konkurencyjność MŚP poprzez reagowanie na rosnące zapotrzebowanie ze strony podróżnych, organizatorów wycieczek i zarządców destynacji na usługi z zakresu zrównoważonej turystyki. Pomaga przedsiębiorstwom wyróżnić się na zatłoczonym rynku i dostosować się do oczekiwań konsumentów kierujących się wartościami, zwłaszcza wśród odwiedzających świadomych ekologicznie.
- ✓ Efektywność kosztowa i poprawa wyników operacyjnych: Dzięki systematycznemu zarządzaniu oddziaływaniem na środowisko (takim jak zużycie energii, wody i wytwarzanie odpadów) MŚP mogą ograniczyć niepotrzebne zużycie zasobów i poprawić efektywność operacyjną. Ulepszenia te często przekładają się na bezpośrednie oszczędności kosztów i bardziej efektywne zarządzanie na co dzień, co jest szczególnie cenne dla małych przedsiębiorstw o ograniczonych marżach finansowych.
- ✓ Lepsza reputacja i mniejsze ryzyko „greenwashingu”: Ustrukturyzowane i przejrzyste podejście do odpowiedzialności środowiskowej zwiększa wiarygodność i wzmacnia zaufanie wśród klientów i partnerów. Zmniejsza również ryzyko „greenwashingu”, gwarantując, że deklaracje dotyczące ochrony środowiska opierają się na spójnych praktykach, dowodach i ciągłym doskonaleniu, a nie na pojedynczych działaniach lub komunikatach marketingowych.
- ✓ Lepszy dostęp do możliwości i długoterminowa odporność: MŚP wykazujące odpowiedzialność środowiskową mają lepszą pozycję, jeśli chodzi o dostęp do partnerstw, programów finansowania i systemów certyfikacji, które w coraz większym stopniu uwzględniają kryteria zrównoważonego rozwoju. Przyczynia się to do długoterminowej odporności, pomagając przedsiębiorstwom dostosować się do zmieniających się oczekiwań rynku, trendów regulacyjnych oraz szerszej transformacji w kierunku zrównoważonego rozwoju w turystyce.

Kluczowe działania dla MŚP

Aby wdrożyć odpowiedzialność środowiskową, małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej powinny skupić się na następujących kluczowych obszarach działania:

1 Zrozumienie i zarządzanie wpływem na środowisko

Należy uzyskać kompleksowe zrozumienie tego, w jaki sposób działalność biznesowa oddziałuje na środowisko w całym łańcuchu wartości. Obejmuje to bezpośredni wpływ operacyjny (taki jak zużycie energii, zużycie wody i wytwarzanie odpadów), a także wpływ pośredni związany z transportem, zaopatrzeniem i zachowaniami klientów. Przyjęcie perspektywy cyklu życia pomaga zidentyfikować najważniejsze punkty nacisku i zapewnia systematyczne uwzględnianie kwestii środowiskowych w procesie podejmowania decyzji, w tym w odniesieniu do dostawców, działalności na miejscu oraz działań związanych z klientami.

2 Poprawa efektywności wykorzystania zasobów

Zobowiązaj się do zmniejszenia wpływu na środowisko poprzez konkretne i mierzalne działania we wszystkich obszarach działalności. Obejmuje to poprawę efektywności energetycznej (np. optymalizację systemów ogrzewania i chłodzenia, stosowanie energooszczędnego oświetlenia i sprzętu), zmniejszenie zużycia wody (np. instalowanie urządzeń oszczędzających wodę, ponowne wykorzystywanie wody tam, gdzie to możliwe) oraz minimalizację ilości odpadów (np. unikanie produktów jednorazowego użytku, usprawnienie praktyk sortowania i recyklingu).

3 Ograniczanie emisji i odpadów

MŚP mogą również ograniczać emisje poprzez promowanie niskoemisyjnych środków transportu, zaopatrywanie się u lokalnych dostawców w celu ograniczenia wpływu transportu oraz preferowanie produktów i materiałów przyjaznych dla środowiska. Tam, gdzie to możliwe, wdrażanie rozwiązań opartych na energii odnawialnej oraz praktyk gospodarki o obiegu zamkniętym (ponowne wykorzystanie, naprawa, recykling) dodatkowo wzmacnia efekt redukcji wpływu na środowisko. Na przykład MŚP mogą wdrożyć oświetlenie LED, zainstalować urządzenia oszczędzające wodę, ograniczyć stosowanie jednorazowych tworzyw sztucznych oraz priorytetowo traktować lokalnych dostawców posiadających certyfikaty środowiskowe.

4 Włączenie odpowiedzialności za środowisko do podstawowych praktyk biznesowych

Wyjdź poza pojedyncze inicjatywy, włączając kwestie środowiskowe do wszystkich kluczowych funkcji biznesowych, takich jak planowanie strategiczne, decyzje inwestycyjne, zaopatrzenie oraz projektowanie produktów i usług turystycznych. Zapewnia to spójność i wzmacnia odpowiedzialność środowiskową jako długoterminowy priorytet biznesowy.

5 Promowanie odpowiedzialnych łańcuchów wartości

Rozszerz odpowiedzialność środowiskową poza organizację poprzez aktywne angażowanie dostawców, usługodawców i partnerów. Obejmuje to wybór partnerów w oparciu o kryteria środowiskowe, zachęcanie do stosowania bardziej zrównoważonych praktyk oraz preferowanie lokalnych źródeł zaopatrzenia o niewielkim wpływie na środowisko, tam gdzie to możliwe. Wzmocnienie zrównoważonego charakteru łańcucha wartości przyczynia się do zmniejszenia pośredniego wpływu na środowisko i zwiększa ogólną wiarygodność firmy.

6 Angażowanie interesariuszy w odpowiedzialność środowiskową

Należy pielęgnować kulturę odpowiedzialności środowiskowej poprzez aktywne angażowanie pracowników, klientów i innych interesariuszy. Obejmuje to budowanie świadomości i umiejętności personelu, zachęcanie odwiedzających do odpowiedzialnych zachowań oraz przekazywanie informacji o zobowiązaniach i postępach w sposób przejrzysty i spójny. Znaczące zaangażowanie pomaga wzmocnić zaufanie, wspiera zmianę zachowań i umacnia odpowiedzialność środowiskową w szerszym ekosystemie danej destynacji.

Zastosowanie w sektorach turystycznych

Ekoturystyka

W ekoturystyce odpowiedzialność za środowisko stanowi podstawową zasadę, która gwarantuje, że działalność turystyczna aktywnie przyczynia się do ochrony środowiska naturalnego, a nie tylko ogranicza szkody do minimum. Obejmuje to stosowanie ustrukturyzowanego i odpowiedzialnego podejścia do zarządzania oddziaływaniem na środowisko, z silnym naciskiem na przejrzystość, monitorowanie i ciągłe doskonalenie. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą stosować tę zasadę poprzez systematyczną ocenę swojego śladu środowiskowego oraz dostosowywanie swojej działalności do wyznaczonych celów (np. monitorowanie zużycia energii i wody, wyznaczanie celów redukcyjnych, raportowanie postępów).

Odpowiedzialność środowiskowa w ekoturystyce obejmuje również partnerstwa i łańcuchy dostaw. Na przykład mały organizator wycieczek może zdecydować się na współpracę z lokalnymi przewodnikami i dostawcami, którzy przestrzegają uznanych standardów środowiskowych, a także uwzględniać kryteria środowiskowe w procesie ich wyboru. W ten sposób firma bierze odpowiedzialność nie tylko za swoją bezpośrednią działalność, ale także za szerszy wpływ świadczonych przez nią usług.

Ponadto zasadę tę można realizować poprzez przejrzystą komunikację i praktyki oparte na dowodach. Organizator ekoturystyki może dzielić się z odwiedzającymi informacjami na temat sposobu monitorowania i zarządzania oddziaływaniem na środowisko, np. śledząc redukcję odpadów lub wspierając inicjatywy na rzecz ochrony siedlisk. Pomaga to budować zaufanie i gwarantuje, że deklaracje dotyczące zrównoważonego rozwoju są wiarygodne i oparte na rzeczywistych praktykach.

Turystyka kulturowa

W turystyce kulturowej odpowiedzialność środowiskowa gwarantuje, że działania turystyczne szanują i chronią warunki środowiskowe, które wspierają dziedzictwo kulturowe i tożsamość lokalną. Obejmuje to ustrukturyzowane i odpowiedzialne podejście do zarządzania wpływem na środowisko związanym z ruchem turystycznym, infrastrukturą i usługami w pobliżu obiektów kulturowych. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne działające w miejscowościach o znaczeniu kulturowym (takich jak historyczne miasta, zabytki lub krajobrazy kulturowe) mogą stosować tę zasadę poprzez systematyczne monitorowanie i zarządzanie skutkami środowiskowymi swojej działalności.

Odpowiedzialność środowiskowa dotyczy również sposobu, w jaki małe i średnie przedsiębiorstwa zarządzają oddziaływaniem związanym z obecnością odwiedzających. Na przykład firma organizująca wycieczki z przewodnikiem może opracowywać trasy zmniejszające zatłoczenie w obszarach wrażliwych,

koordynować działania z lokalnymi interesariuszami oraz uwzględniać kwestie środowiskowe w decyzjach dotyczących planowania. W ten sposób przedsiębiorstwo bierze na siebie odpowiedzialność za swoją rolę w zachowaniu zarówno jakości środowiska, jak i integralności przestrzeni kulturowych. Przedsiębiorstwa zajmujące się turystyką kulturową mogą również wspierać odpowiedzialność środowiskową poprzez zrównoważone zarządzanie wydarzeniami, ograniczanie ilości odpadów podczas festiwali i imprez kulturalnych, promowanie zrównoważonych środków transportu dla odwiedzających oraz współpracę z podmiotami zarządzającymi dziedzictwem kulturowym w celu zminimalizowania presji wywieranej przez odwiedzających na wrażliwe obiekty kulturowe.

Turystyka przygodowa

W turystyce przygodowej odpowiedzialność środowiskowa gwarantuje, że działania odbywające się w środowisku naturalnym są zarządzane w sposób zapewniający zachowanie integralności ekosystemu i minimalizujący skumulowany wpływ w miarę upływu czasu. Obejmuje to ustrukturyzowane i odpowiedzialne podejście do oceny, monitorowania i zarządzania skutkami środowiskowymi aktywności na świeżym powietrzu, użytkowania sprzętu oraz zachowań odwiedzających.

Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne działające w branży turystyki przygodowej mogą stosować tę zasadę poprzez systematyczną ocenę wpływu swoich działań na środowisko oraz uwzględnianie tych informacji w planowaniu i działalności operacyjnej. Na przykład organizator zajęć na świeżym powietrzu może monitorować stan szlaków lub obszarów przyrodniczych wykorzystywanych podczas wycieczek, w razie potrzeby dostosowywać trasy lub wielkość grup oraz dokumentować te decyzje w ramach ciągłego podejścia do zarządzania środowiskowego. Odpowiedzialność za środowisko dotyczy również sposobu organizacji i nadzoru nad zajęciami. Na przykład firma organizująca spływy raftingowe lub wędrówki może ustanowić jasne wytyczne środowiskowe dla przewodników i uczestników, śledzić ich przestrzeganie oraz regularnie weryfikować praktyki w celu ograniczenia skutków takich jak erozja, zakłócanie spokoju dzikiej przyrody czy wytwarzanie odpadów. Odzwierciedla to proaktywny i odpowiedzialny sposób zarządzania ryzykiem środowiskowym związanym z aktywnością na świeżym powietrzu.

Ponadto MŚP mogą rozszerzyć swoją odpowiedzialność na sprzęt i dostawców. Na przykład firma zajmująca się turystyką przygodową może wybierać trwały, nadający się do naprawy sprzęt, monitorować jego użytkowanie i cykl życia oraz współpracować z dostawcami stosującymi praktyki odpowiedzialne środowiskowo. Pomaga to zapewnić uwzględnienie kwestii środowiskowych wykraczających poza samą aktywność. Organizatorzy turystyki przygodowej mogą dzielić się z klientami informacjami na temat sposobu zarządzania oddziaływaniem na środowisko oraz zachęcać uczestników do odpowiedzialnych zachowań.

Plan wdrożenia

Krok 1. Oceń swój stan wyjściowy w zakresie wpływu na środowisko	Zacznij od zidentyfikowania i przeanalizowania głównych oddziaływań na środowisko związanych z Twoją działalnością w całym łańcuchu wartości. Obejmuje to oddziaływania bezpośrednie (zużycie energii, wytwarzanie odpadów itp.) oraz pośrednie (transport, zakupione towary itp.). Prosta ocena stanu wyjściowego pomaga zidentyfikować priorytetowe obszary działania i stanowi punkt odniesienia dla przyszłych usprawnień.

Krok 2. Określ priorytety i wyznacz mierzalne cele	Należy nadać priorytet najbardziej znaczącym oddziaływaniom na środowisko i zdefiniować jasne cele dotyczące poprawy. Cele te powinny być realistyczne, określone w czasie i dostosowane do możliwości MŚP (np. zmniejszenie zużycia energii o określony procent, zmniejszenie ilości odpadów trafiających na wysypiska lub obniżenie emisji dwutlenku węgla na klienta lub na świadczoną usługę).
Krok 3. Ustanowienie zasad zarządzania i podziału obowiązków	Należy zdefiniować wewnętrzne obowiązki w zakresie zarządzania środowiskowego, nawet w małych strukturach (np. wyznaczenie osoby lub zespołu odpowiedzialnego za monitorowanie postępów, włączenie kryteriów środowiskowych do procesu podejmowania decyzji oraz zapewnienie regularnych działań następczych na szczeblu kierowniczym). Silny system zarządzania zapewnia spójność i długoterminowe zaangażowanie.
Krok 4. Wdrożenie ukierunkowanych działań środowiskowych	Wprowadź konkretne środki mające na celu zmniejszenie wpływu na środowisko w obszarach priorytetowych. Działania powinny być dostosowane do realiów operacyjnych i stopniowo włączane do codziennych praktyk biznesowych, a nie traktowane jako odizolowane inicjatywy.
Krok 5. Określenie i monitorowanie kluczowych wskaźników efektywności środowiskowej	Należy wybrać zestaw odpowiednich wskaźników do śledzenia wyników środowiskowych w czasie, co pozwoli MŚP mierzyć postępy, identyfikować nieefektywności i wspierać decyzje oparte na dowodach. Przykłady typowych wskaźników KPI obejmują: zużycie energii (kWh na gościa, na pokój lub na działanie); zużycie wody (litry na nocleg lub jednostkę usługową); wytwarzanie odpadów (kg na klienta, wskaźnik recyklingu w %); ślad węglowy (kg CO_2e na pobyt, na działanie lub na obroty); udział lokalnych lub zrównoważonych źródeł zaopatrzenia (% zakupów)
Krok 6. Ocena wyników i dążenie do ciągłego doskonalenia	Należy regularnie analizować wyniki wskaźników KPI w celu oceny postępów w realizacji celów. Ocenę tę można przeprowadzać raz w roku lub sezonowo, w zależności od cykli działalności. Małe i średnie przedsiębiorstwa mogą korzystać z prostych pulpitów analitycznych lub ustrukturyzowanych ram (np. podejść inspirowanych normą ISO 14001 lub narzędzi do oceny CSR) w celu identyfikacji luk i dostosowania działań. Celem jest ciągłe doskonalenie, a nie natychmiastowa doskonałość.
Krok 7. Przejrzysta komunikacja postępów	Należy w jasny i przejrzysty sposób dzielić się z interesariuszami zobowiązaniami środowiskowymi, podejmowanymi działaniami i wynikami w zakresie efektywności, unikając „greenwashingu". Wzmacnia to zaufanie klientów i partnerów.
Krok 8. Dążenie do uzyskania certyfikacji i zewnętrznego uznania	MŚP mogą angażować się w uznane programy znaków ekologicznych lub certyfikacji (np. oznakowanie ekologiczne UE, Green Key, ISO 14001, EMAS itp. lub znaki CSR, takie jak Responsibility Europe), aby usystematyzować swoje podejście i uzyskać zewnętrzną weryfikację.

Niniejszy plan działania zawiera praktyczne wskazówki dotyczące wdrażania odpowiedzialności środowiskowej w Państwa organizacji. Aby zapoznać się z szerszym podejściem do wdrażania zrównoważonego rozwoju we wszystkich aspektach działalności, proszę zapoznać się z sekcją „Droga do wdrożenia zrównoważonego rozwoju" zamieszczoną na końcu niniejszych wytycznych.

Podsumowanie

Definicja	Odpowiedzialność środowiskowa to zobowiązanie małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej do systematycznego zarządzania, monitorowania i ponoszenia odpowiedzialności za swój wpływ na środowisko, a także do włączania zrównoważonego rozwoju do kluczowych decyzji biznesowych i długoterminowego rozwoju.
Kluczowe działania	• Zrozumienie i zarządzanie wpływem na środowisko • Zmniejszenie śladu środowiskowego • Włączenie zrównoważonego rozwoju do działalności biznesowej • Promowanie odpowiedzialnych łańcuchów wartości • Angażowanie interesariuszy
Powiązane zasady	• Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne • Zrównoważone zarządzanie zasobami • Działania na rzecz klimatu i odporność na zmiany klimatu

02

ZASADA 2

Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne

Zasada 2: Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne

Definicja

Różnorodność biologiczna odnosi się do różnorodności życia na Ziemi, w tym różnorodności gatunków, ekosystemów i zasobów genetycznych, które wspierają zdrowe i funkcjonujące środowiska naturalne (Światowa Organizacja Zdrowia, 2018). Zasoby naturalne to surowce i źródła energii występujące w naturze bez ingerencji człowieka. Niektóre z tych zasobów są odnawialne, ale ich odtworzenie może zająć dużo czasu: woda, wiatr i światło słoneczne. Inne zasoby są nieodnawialne; występują w ograniczonych ilościach (np. paliwa kopalne, minerały, węgiel, gaz ziemny). W kontekście zrównoważonej turystyki zasoby naturalne i różnorodność biologiczna, takie jak oceany, lasy i góry, często stanowią sedno destynacji i atrakcji turystycznych. Turystyka może jednak wywierać znaczną presję na te środowiska. Niewłaściwie zarządzana działalność turystyczna może prowadzić do niszczenia siedlisk, zakłócania spokoju gatunków, zanieczyszczenia środowiska oraz nadmiernej eksploatacji zasobów naturalnych. Dlatego też niezbędne jest zminimalizowanie wpływu turystyki na środowisko w celu ochrony tych ekosystemów. Ochrona różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych ma zasadnicze znaczenie dla utrzymania jakości środowiska oraz wrażeń odwiedzających, od których zależy funkcjonowanie wielu przedsiębiorstw turystycznych.

Turystyka stanowi 10% produktu krajowego brutto (PKB) Unii Europejskiej (UE). Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) stanowią większość przedsiębiorstw turystycznych w Europie, zatrudniając około 12,3 mln osób. (Parlament Europejski, 2025) Przedsiębiorstwa z branży turystycznej działają w różnych sektorach, takich jak zakwaterowanie, transport, gastronomia i rozrywka. Dla MŚP, takich jak restauracje, obiekty noclegowe i organizatorzy wycieczek, stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju oznacza wdrażanie praktyk, które chronią różnorodność biologiczną i zasoby naturalne, przy jednoczesnym generowaniu wartości ekonomicznej. Przedsiębiorstwa te odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu wpływu turystyki, ponieważ ich wybory i praktyki mogą albo wspierać ochronę środowiska naturalnego, albo przyczyniać się do jego degradacji. Ochrona różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych jest zatem nie tylko obowiązkiem środowiskowym, ale także biznesową koniecznością dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej, dążących do utrzymania długoterminowej atrakcyjności i odporności destynacji.

Znaczenie

Stawianie czoła wyzwaniom środowiskowym i społecznym

Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne są często głównymi powodami, dla których turyści wybierają daną destynację. Zdrowe ekosystemy, malownicze krajobrazy, dzika przyroda, lasy, góry, rzeki i środowiska przybrzeżne stanowią podstawę wielu wrażeń turystycznych. W rezultacie sektor turystyczny w dużym stopniu zależy od jakości i odporności środowisk naturalnych. Jednak turystyka może wywierać znaczną presję na różnorodność biologiczną i zasoby naturalne, jeśli działania nie są starannie

zarządzane. Wielu podróżnych przyciągają obszary wrażliwe ekologicznie i delikatne, które mogą być szczególnie narażone na skutki związane z turystyką. Niewłaściwie zarządzany rozwój turystyki może przyczyniać się do:

- Powstawania odpadów i zanieczyszczeń, co stanowi obciążenie dla lokalnych systemów gospodarki odpadami i środowisk naturalnych.
- Nadmiernego wykorzystania zasobów naturalnych, w tym zwiększonego zużycia energii i wody związanego z transportem, zakwaterowaniem i obiektami turystycznymi.
- Zakłócenia siedlisk i degradacji ekosystemów wynikających z rozwoju infrastruktury, takiej jak hotele, drogi, przystanie i obiekty rekreacyjne.
- Zakłócenia w życiu dzikich zwierząt i siedliskach naturalnych spowodowane zwiększoną aktywnością odwiedzających oraz źle zarządzanymi atrakcjami turystycznymi.

Turystykę można zatem postrzegać jako miecz obosieczny. Z jednej strony może ona generować korzyści gospodarcze, które wspierają działania na rzecz ochrony przyrody, tworzą zachęty do ochrony środowiska i podnoszą świadomość na temat wartości różnorodności biologicznej. Na przykład przychody z turystyki mogą przyczyniać się do zarządzania obszarami chronionymi, inicjatywami na rzecz ochrony przyrody oraz programami edukacji ekologicznej. Z drugiej strony, źle zarządzany rozwój turystyki może przyczyniać się do degradacji ekosystemów, zanieczyszczenia środowiska, nadmiernej turystyki oraz nadmiernej eksploatacji zasobów naturalnych. Badania wskazują, że rosnąca aktywność turystyczna może wywierać dodatkową presję na różnorodność biologiczną poprzez zakłócanie siedlisk i zwiększone zużycie zasobów. Jednak oddziaływania te można znacznie ograniczyć poprzez odpowiednie planowanie, skuteczne zarządzanie oraz odpowiedzialne praktyki turystyczne.

Oprócz skutków środowiskowych utrata różnorodności biologicznej i wyczerpywanie się zasobów mogą również wpływać na społeczności lokalne. Zdegradowane ekosystemy mogą ograniczać dostęp do zasobów naturalnych, wywierać dodatkową presję na lokalną infrastrukturę oraz powodować napięcia między rozwojem turystyki a potrzebami społeczności. Ochrona różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych ma zatem zasadnicze znaczenie nie tylko dla zrównoważonego rozwoju środowiska, ale także dla wspierania dobrobytu społeczności i długoterminowej odporności destynacji turystycznych.

Korzyści dla MŚP

Wdrożenie praktyk ochronnych oferuje szereg korzyści dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej:

- ✓ Przewaga konkurencyjna: Podróżni coraz częściej poszukują doświadczeń turystycznych zgodnych z ich wartościami środowiskowymi i wspierających odpowiedzialne praktyki turystyczne. Przedsiębiorstwa wykazujące zaangażowanie w ochronę różnorodności biologicznej i zrównoważone zarządzanie zasobami mogą wzmocnić swoją pozycję rynkową, wyróżnić się na tle konkurencji oraz przyciągnąć turystów dbających o środowisko.
- ✓ Nowe możliwości biznesowe: Ochrona różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych może stworzyć nowe możliwości dla przedsiębiorstw turystycznych. MŚP mogą opracowywać atrakcje związane z różnorodnością biologiczną, produkty turystyczne oparte na przyrodzie, zajęcia związane z obserwacją dzikiej przyrody, wycieczki edukacyjne lub nawiązywać współpracę z organizacjami zajmującymi się ochroną przyrody. Działania te mogą zróżnicować ofertę turystyczną, tworząc jednocześnie dodatkowe źródła przychodów.

- ✓ Reputacja i wizerunek marki: Wdrażanie praktyk przyjaznych dla różnorodności biologicznej może poprawić reputację MŚP i wzmocnić zaufanie klientów. Widoczne zaangażowanie w ochronę lokalnych ekosystemów i zasobów naturalnych stanowi cenną treść dla działań komunikacyjnych i marketingowych, pomagając przedsiębiorstwom wykazać autentyczność i przyciągnąć turystów ceniących zrównoważony rozwój.
- ✓ Długoterminowa odporność destynacji: Ochrona różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych pomaga utrzymać jakość środowiska, która w pierwszej kolejności przyciąga odwiedzających. Wspierając ochronę ekosystemów oraz zmniejszając presję na środowisko, małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne przyczyniają się do długoterminowej odporności i atrakcyjności destynacji, pomagając zabezpieczyć przyszłe możliwości biznesowe i zmniejszyć ryzyko związane z degradacją środowiska.

Kluczowe działania dla MŚP

Co Twoja firma może zrobić w praktyce? Oto kilka prostych działań, które możesz zacząć wdrażać już dziś:

1 Edukuj turystów na temat lokalnej różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych

MŚP często dysponują rozległą wiedzą na temat swojego regionu i otaczającego go środowiska naturalnego. Dzieląc się informacjami na temat lokalnej różnorodności biologicznej, zasobów naturalnych oraz odpowiedzialnych praktyk turystycznych, mogą pomóc odwiedzającym poczuć się bardziej związanymi z danym miejscem. Gdy turyści lepiej rozumieją lokalne środowisko, są bardziej skłonni do zachowań opartych na szacunku i odpowiedzialności. Informacje te można przekazywać poprzez praktyczne działania. Na przykład obiekty noclegowe mogą oferować broszury przedstawiające lokalne ekosystemy, dziką przyrodę oraz proste sposoby ich ochrony. Wycieczki z przewodnikiem są również skutecznym sposobem edukowania odwiedzających, ponieważ pozwalają na bardziej szczegółowe wyjaśnienia i interakcję. Ponadto przedsiębiorstwa mogą promować inne działania zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz polecać partnerów z okolicy, którzy działają w sposób odpowiedzialny wobec środowiska.

2 Projektowanie i realizacja działań turystycznych sprzyjających różnorodności biologicznej

Przedsiębiorstwa powinny zadbać o to, by oferowane i promowane przez nie działania turystyczne nie powodowały szkód w ekosystemach ani nie przyczyniały się do niezrównoważonej eksploatacji zasobów naturalnych. Działania turystyczne mogą wywierać presję na środowisko naturalne, jeśli są źle zaprojektowane lub zarządzane. MŚP muszą zatem oceniać wpływ swoich działań na środowisko i priorytetowo traktować te, które minimalizują szkody dla różnorodności biologicznej i krajobrazów naturalnych. Wymaga to ustalenia, czy działania odbywają się na obszarach wrażliwych, takich jak obszary chronione lub strefy przybrzeżne. W przypadku stwierdzenia zagrożeń przedsiębiorstwa powinny zmodyfikować dane działanie lub wybrać alternatywne lokalizacje, które są mniej wrażliwe pod względem środowiskowym. Ponadto przedsiębiorstwa powinny współpracować z odpowiedzialnymi dostawcami i partnerami, którzy przestrzegają norm środowiskowych i zasad ochrony przyrody. Organizatorzy wycieczek, przewodnicy i dostawcy usług zakwaterowania mogą współpracować z organami zarządzającymi obszarami chronionymi, organizacjami zajmującymi się ochroną przyrody oraz

społecznościami lokalnymi, aby zapewnić zgodność działań turystycznych z zasadami ochrony różnorodności biologicznej.

3 Poprawa efektywności wykorzystania zasobów i zmniejszenie śladu środowiskowego

Efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych ma zasadnicze znaczenie dla zmniejszenia presji na ekosystemy. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą wdrażać środki mające na celu zmniejszenie zużycia wody, energii oraz ilości odpadów materialnych w ramach swojej działalności i obiektów. Oszczędzanie wody można osiągnąć poprzez instalację pryszniców i kranów o niskim przepływie, zbieranie wody deszczowej do nawadniania oraz zachęcanie gości do ponownego używania ręczników i pościeli. Środki na rzecz efektywności energetycznej mogą obejmować stosowanie energooszczędnego oświetlenia, instalację inteligentnych systemów ogrzewania, poprawę izolacji budynków oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, takich jak panele słoneczne. Ograniczanie ilości odpadów to kolejny ważny sposób na zmniejszenie śladu środowiskowego. Małe i średnie przedsiębiorstwa mogą zminimalizować stosowanie jednorazowych tworzyw sztucznych, zapewnić pojemniki do recyklingu oraz starać się unikać marnotrawstwa żywności. Poprawiając efektywność wykorzystania zasobów, przedsiębiorstwa turystyczne mogą obniżyć koszty operacyjne, jednocześnie zmniejszając swój ślad środowiskowy.

Zastosowanie w sektorach turystycznych

Zasada ta może być stosowana w różnych sektorach turystyki, przy czym każdy z nich oferuje unikalne możliwości wspierania różnorodności biologicznej i ochrony zasobów naturalnych.

Ekoturystyka

Według Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) ekoturystyka odnosi się do turystyki opartej na przyrodzie, skupiającej się na obserwacji i docenianiu środowisk naturalnych oraz lokalnych kultur, przy jednoczesnym minimalizowaniu wpływu na środowisko i wspieraniu działań na rzecz ochrony przyrody. Obejmuje ona również elementy edukacyjne i interpretacyjne i jest często realizowana przez małe, lokalne przedsiębiorstwa. Bioróżnorodność i ochrona zasobów naturalnych mają zatem kluczowe znaczenie dla ekoturystyki. MŚP działające w tym sektorze zazwyczaj są już świadome potrzeby minimalizowania wpływu na środowisko i aktywnie włączają zrównoważony rozwój do swoich strategii biznesowych i działań.

Turystyka kulturowa

Według ONZ turystyka kulturowa obejmuje działania, w ramach których odwiedzający dążą do poznawania, odkrywania i doświadczania materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego danego miejsca, w tym tradycji, dziedzictwa, sztuki i stylów życia. Dziedzictwo kulturowe jest często ściśle powiązane ze środowiskiem naturalnym i tradycyjną wiedzą na temat zarządzania zasobami. Wiele obiektów kulturowych znajduje się na obszarach ukształtowanych przez lokalne ekosystemy. Małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej mogą wspierać różnorodność biologiczną poprzez promowanie lokalnej żywności, rękodzieła oraz produktów zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju, opartych na odpowiedzialnie zarządzanych zasobach naturalnych. Wspierając lokalnych producentów i tradycyjną wiedzę, przedsiębiorstwa przyczyniają się do zachowania zarówno dziedzictwa kulturowego, jak i różnorodności biologicznej. Przedsiębiorstwa zajmujące się turystyką kulturową mogą

również zachęcać odwiedzających do odpowiedzialnego odkrywania krajobrazów kulturowych, pomagając w ten sposób chronić zarówno lokalne dziedzictwo, jak i środowisko naturalne, które je wspiera.

Turystyka przygodowa

Turystyka przygodowa zazwyczaj odbywa się w krajobrazach naturalnych i obejmuje aktywność fizyczną, taką jak wędrówki, wspinaczka, spływy raftingowe czy nurkowanie. Często łączy wyzwania fizyczne z interakcją i kontaktem z naturą. Ponieważ działania te odbywają się bezpośrednio w środowisku naturalnym, stwarzają one doskonałe możliwości promowania odpowiedzialnych zachowań. Małe i średnie przedsiębiorstwa odgrywają ważną rolę w edukowaniu odwiedzających w zakresie ochrony różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych. W praktyce może to obejmować zachęcanie odwiedzających do szanowania dzikiej przyrody (np. niekarmienie zwierząt), poruszanie się po wyznaczonych szlakach w celu zapobiegania erozji oraz unikanie zaśmiecania. Dzięki tym działaniom przedsiębiorstwa pomagają zapewnić, że przyszłe pokolenia będą mogły cieszyć się środowiskiem naturalnym w sposób zrównoważony.

Plan wdrożenia

Krok 1: Ocena wpływu na różnorodność biologiczną i zasoby	Przeanalizuj bieżącą działalność, aby określić, w jaki sposób Twoja firma może wpływać na lokalną różnorodność biologiczną, ekosystemy i zasoby naturalne. Weź pod uwagę wpływ bezpośredni (np. zużycie wody, wytwarzanie odpadów, działania odwiedzających) oraz pośredni (np. łańcuchy dostaw, transport, zaopatrzenie). Zidentyfikuj kluczowe obszary wymagające poprawy i ustal punkt odniesienia dla przyszłych działań.
Krok 2: Określ cele w zakresie różnorodności biologicznej i ochrony zasobów	Określ realistyczne i mierzalne cele dostosowane do działalności Twojej firmy. Przykłady mogą obejmować zmniejszenie zużycia wody, wyeliminowanie jednorazowych tworzyw sztucznych, pozyskiwanie bardziej zrównoważonych produktów, wspieranie lokalnych inicjatyw na rzecz ochrony środowiska lub zwiększanie świadomości odwiedzających w zakresie różnorodności biologicznej.
Krok 3: Dostosowanie działalności operacyjnej i usług turystycznych	Włącz kwestie związane z różnorodnością biologiczną do codziennej działalności i ofert turystycznych. Może to obejmować zmniejszenie zużycia zasobów, wybór dostawców działających zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, przeprojektowanie działań w celu zminimalizowania zakłóceń środowiskowych lub wprowadzenie praktyk sprzyjających różnorodności biologicznej we wszystkich obiektach i usługach.
Krok 4: Edukacja i angażowanie odwiedzających	Przekazuj odwiedzającym informacje na temat lokalnych ekosystemów, dzikiej przyrody oraz odpowiedzialnego zachowania. Zachęcaj do takich praktyk, jak poruszanie się wyłącznie po wyznaczonych szlakach, ograniczanie ilości odpadów, szanowanie dzikiej przyrody oraz wspieranie lokalnych działań na rzecz ochrony środowiska.
Krok 5: Szkolenie personelu i współpraca z interesariuszami	Zwiększ świadomość personelu w zakresie różnorodności biologicznej i zarządzania zasobami naturalnymi. Współpracuj z dostawcami, organizacjami zajmującymi się ochroną przyrody, zarządcami obszarów chronionych, lokalnymi społecznościami i innymi interesariuszami, aby wzmocnić działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej i dzielić się dobrymi praktykami.

Krok 6: Monitoruj postępy i mierz wpływ	Śledź postępy za pomocą prostych wskaźników, takich jak zużycie wody i energii, ilość wytwarzanych odpadów, udział odwiedzających w inicjatywach środowiskowych, oferowane działania związane z różnorodnością biologiczną lub nawiązane partnerstwa z organizacjami zajmującymi się ochroną przyrody. Regularne monitorowanie pomaga zidentyfikować sukcesy i obszary wymagające poprawy.
Krok 7: Komunikuj i nieustannie doskonal	Dziel się informacjami o swoich działaniach i osiągnięciach z odwiedzającymi, partnerami i lokalnymi społecznościami za pośrednictwem stron internetowych, mediów społecznościowych, oświadczeń dotyczących zrównoważonego rozwoju lub komunikacji na miejscu. Wykorzystaj informacje zwrotne i wyniki monitorowania do udoskonalenia swojego podejścia oraz zidentyfikowania nowych możliwości wspierania ochrony różnorodności biologicznej.

Niniejszy plan działania zawiera praktyczne wskazówki dotyczące wdrażania zasad dotyczących różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych w Twojej organizacji. Aby zapoznać się z szerszym podejściem do wdrażania zrównoważonego rozwoju we wszystkich aspektach działalności, zapoznaj się z sekcją „Droga do wdrożenia zrównoważonego rozwoju" na końcu niniejszych ram.

Podsumowanie

Definicja	*Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne odnoszą się do ochrony, odpowiedzialnego zarządzania i zrównoważonego wykorzystania ekosystemów, gatunków i zasobów naturalnych, które stanowią podstawę dla destynacji turystycznych i społeczności lokalnych*
Kluczowe działania	• Edukowanie odwiedzających na temat lokalnej różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych • Opracowywanie i realizacja działań turystycznych przyjaznych dla różnorodności biologicznej • Poprawa efektywności wykorzystania zasobów i zmniejszenie śladu środowiskowego
Powiązane zasady	• Odpowiedzialność za środowisko • Zrównoważone zarządzanie zasobami • Działania na rzecz klimatu i odporność na zmiany klimatu

03

ZASADA 3

Zrównoważony rozwój kulturowy

Zasada 3: Zrównoważony rozwój kulturowy

Definicja

Zrównoważony rozwój kulturowy w turystyce odnosi się do ochrony, zachowania i sensownej integracji dziedzictwa kulturowego, tożsamości, tradycji i twórczej ekspresji w ramach rozwoju turystyki i doświadczeń turystycznych. Gwarantuje on, że działania turystyczne szanują integralność kulturową miejsc docelowych, przyczyniają się do ochrony zarówno dziedzictwa materialnego, jak i niematerialnego oraz wspierają ciągłość praktyk kulturowych międzypokoleniowych. W kontekście małych i średnich przedsiębiorstw turystycznych zrównoważony rozwój kulturowy oznacza postrzeganie kultury nie tylko jako zasobu przeznaczonego do konsumpcji, ale jako żywego i ewoluującego wymiaru społeczności, który wymaga szacunku, współpracy i odpowiedzialnego zarządzania. Obejmuje to współpracę z lokalnymi interesariuszami w celu zapewnienia, że elementy kulturowe są przedstawiane w sposób dokładny, interpretowane z szacunkiem i udostępniane w sposób generujący wartość dla społeczności, które je posiadają.

Zasada ta kładzie również nacisk na unikanie utowarowienia, upraszczania lub błędnego przedstawiania kultury. Doświadczenia turystyczne nie powinny sprowadzać kultury do stereotypowych lub skomercjalizowanych narracji, lecz odzwierciedlać jej różnorodność, złożoność i współczesne znaczenie. Zrównoważony rozwój kulturowy wymaga zatem równowagi między dostępnością dla odwiedzających a autentycznością dla lokalnych społeczności. Stosowanie tej zasady oznacza, że małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne przyczyniają się do utrzymania różnorodności kulturowej, wzmacniania lokalnej tożsamości oraz zapewnienia, że turystyka staje się motorem ciągłości kulturowej, a nie jej erozji. W ten sposób przedsiębiorstwa pomagają tworzyć autentyczne doświadczenia dla odwiedzających, jednocześnie wspierając długoterminową żywotność lokalnych społeczności.

Znaczenie

Zrównoważony rozwój kulturowy stanowi fundamentalny filar zrównoważonej turystyki, ponieważ dotyczy relacji między rozwojem turystyki a zachowaniem tożsamości kulturowej, dziedzictwa i dobrobytu społeczności. W całej Europie turystyka jest ściśle powiązana z dobrami kulturowymi, takimi jak zabytki, tradycje, gastronomia, języki i przemysł kreatywny, z których wszystkie w znacznym stopniu przyczyniają się do tożsamości regionalnej i atrakcyjności danej destynacji. Jednak turystyka może również wywierać presję na systemy kulturowe, jeśli nie jest zarządzana w sposób odpowiedzialny. Presja ta może obejmować nadmierne wykorzystywanie obiektów dziedzictwa kulturowego, utratę autentyczności w wyniku komercjalizacji, wypieranie lokalnych praktyk oraz przekształcanie żywych kultur w uproszczone lub inscenizowane przedstawienia przeznaczone przede wszystkim dla odwiedzających. W niektórych przypadkach turystyka może przyczyniać się do erozji lokalnej tożsamości, zwłaszcza gdy zewnętrzne narracje i interesy komercyjne dominują nad lokalnymi głosami i priorytetami społeczności.

Zrównoważony rozwój kulturowy ma na celu sprostanie tym wyzwaniom poprzez zapewnienie, że turystyka szanuje, chroni i celebruje cechy kulturowe, które sprawiają, że miejsca docelowe są wyjątkowe. Wymaga to aktywnej współpracy z lokalnymi społecznościami, organizacjami kulturalnymi, artystami, rzemieślnikami, specjalistami ds. dziedzictwa kulturowego i innymi zainteresowanymi stronami, aby zapewnić, że elementy kulturowe są przedstawiane w sposób dokładny, interpretowane z szacunkiem i udostępniane w sposób generujący wartość dla lokalnej społeczności. Gdy jest zarządzana w sposób odpowiedzialny, turystyka może odgrywać pozytywną rolę we wspieraniu zrównoważonego rozwoju kulturowego poprzez:

- ożywianie tradycyjnych praktyk i rzemiosła;
- wspieranie przekazywania kultury między pokoleniami;
- tworzenie możliwości ekonomicznych związanych z twórczością kulturową;
- zwiększanie świadomości i docenianie różnorodności kulturowej;
- wzmacnianie dumy i tożsamości społeczności.

Korzyści dla MŚP

Włączenie zrównoważonego rozwoju kulturowego do działalności turystycznej oferuje małym i średnim przedsiębiorstwom szereg korzyści:

- ✓ **Wyróżnienie się na tle konkurencji i konkurencyjność:** autentyczne, zakorzenione w danym miejscu doświadczenia są coraz bardziej cenione przez turystów poszukujących znaczących i wciągających wrażeń z podróży. Prezentując lokalną kulturę w pełen szacunku i angażujący sposób, małe i średnie przedsiębiorstwa mogą wyróżnić się na tle konkurencji i wzmocnić swoją pozycję rynkową.
- ✓ **Silniejsze więzi z lokalnymi społecznościami**: Znaczące zaangażowanie w relacje z lokalnymi społecznościami, organizacjami kulturalnymi i podmiotami zajmującymi się dziedzictwem kulturowym pomaga budować zaufanie, wzmacniać partnerstwa i stwarzać możliwości współpracy. Relacje te mogą podnosić jakość i autentyczność doświadczeń turystycznych, jednocześnie wspierając lokalny rozwój.
- ✓ **Odporność destynacji i długoterminowa atrakcyjność**: Ochrona dóbr kultury pomaga zachować niepowtarzalny charakter i tożsamość destynacji. Przyczyniając się do zachowania dziedzictwa kulturowego i tradycji, małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) wspierają długoterminową atrakcyjność, odporność i zrównoważony rozwój miejsc, w których prowadzą działalność.
- ✓ **Dostosowanie do pojawiających się trendów rynkowych i politycznych**: Odpowiedzialna turystyka kulturowa jest coraz bardziej doceniana i promowana na szczeblu europejskim i międzynarodowym. MŚP, które włączają zrównoważony rozwój kulturowy do swojej działalności, mają lepszą pozycję, by reagować na zmieniające się oczekiwania odwiedzających, uzyskiwać dostęp do możliwości finansowania, nawiązywać strategiczne partnerstwa oraz dostosowywać się do szerszych priorytetów w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Kluczowe działania dla MŚP

1 Włączanie lokalnego dziedzictwa kulturowego do produktów i usług turystycznych

MŚP powinny projektować doświadczenia odzwierciedlające specyficzne cechy kulturowe danej destynacji, w tym tradycje, historię, gastronomię, język i formy ekspresji twórczej. Wymaga to wyjścia poza ogólne oferty i włączenia elementów charakterystycznych dla danego miejsca. W praktyce może to obejmować opracowywanie wycieczek z przewodnikiem opartych na lokalnych opowieściach, włączanie tradycyjnych przepisów do usług gastronomicznych lub prezentowanie lokalnego rzemiosła i praktyk artystycznych. Współpraca z lokalnymi ekspertami i podmiotami działającymi w dziedzinie kultury ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia autentyczności.

2 Współpraca z lokalnymi podmiotami działającymi w dziedzinie kultury i społecznościami

Przedsiębiorstwa turystyczne powinny aktywnie angażować się we współpracę z lokalnymi społecznościami, organizacjami kulturalnymi, artystami, rzemieślnikami i specjalistami ds. dziedzictwa kulturowego przy projektowaniu i realizacji doświadczeń turystycznych. Współpraca ta gwarantuje, że przedstawianie kultury jest dokładne i pełne szacunku, a jednocześnie umożliwia lokalnym podmiotom czerpanie korzyści ekonomicznych i społecznych z turystyki. Może ona obejmować wspólne tworzenie produktów, organizację wspólnych wydarzeń lub nawiązywanie długoterminowych partnerstw.

3 Wspieranie i promowanie lokalnej twórczości kulturalnej

Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny priorytetowo traktować wykorzystanie i promocję lokalnych towarów i usług, w tym żywności, rękodzieła, produktów artystycznych i działań kulturalnych. Wspiera to nie tylko lokalną gospodarkę, ale także przyczynia się do zachowania tradycyjnej wiedzy i metod produkcji. Na przykład oferowanie produktów pochodzących z lokalnych źródeł lub współpraca z lokalnymi producentami wzmacnia powiązania między turystyką a zrównoważonym rozwojem kultury.

4 Zapewnianie rzetelnej, uwzględniającej kontekst i pełnej szacunku interpretacji

Odwiedzający powinni otrzymywać informacje, które pomogą im zrozumieć kulturowe znaczenie danego miejsca. Obejmuje to przedstawianie kontekstu, unikanie stereotypów oraz wyjaśnianie, jakie zachowanie jest właściwe. Interpretacja może przybierać formę wycieczek z przewodnikiem, materiałów informacyjnych, opowiadania historii lub narzędzi cyfrowych. Celem jest wspieranie zrozumienia i szacunku, a nie powierzchownej konsumpcji.

5 Zapewnienie etycznej reprezentacji i unikanie utowarowienia kultury

Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny krytycznie oceniać sposób prezentacji elementów kulturowych i dbać o to, by nie były one wykorzystywane, zniekształcane ani sprowadzane wyłącznie do roli produktów komercyjnych.

Wiąże się to z poszanowaniem wrażliwości kulturowej, uznaniem wspólnotowej własności tradycji oraz unikaniem praktyk, które mogą być postrzegane jako niewłaściwe lub wyzyskujące.

Zastosowanie w sektorach turystycznych

Ekoturystyka

W ekoturystyce zrównoważony rozwój kulturowy jest ściśle powiązany z relacjami między społecznościami a ich środowiskiem naturalnym. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne działające na obszarach wiejskich lub chronionych mogą włączać tradycyjną wiedzę ekologiczną do doświadczeń odwiedzających, pomagając gościom zrozumieć, w jaki sposób lokalne społeczności historycznie oddziaływały na zasoby naturalne i nimi zarządzały. Może to obejmować współpracę z mieszkańcami w celu wyjaśnienia tradycyjnych praktyk użytkowania gruntów, takich jak rolnictwo, leśnictwo czy pasterstwo, lub organizowanie warsztatów prezentujących tradycyjne umiejętności, takie jak ziołolecznictwo, konserwowanie żywności czy rzemiosło. Na przykład kameralny obiekt ekologiczny (ecolodge) może organizować wizyty u lokalnych rolników lub pasterzy, umożliwiając odwiedzającym wgląd w to, jak praktyki kulturowe ukształtowały otaczający krajobraz i jak nadal przyczyniają się do jego ochrony.

Turystyka kulturowa

Turystyka kulturowa opiera się bezpośrednio na dziedzictwie, tradycjach i lokalnej tożsamości, co sprawia, że zrównoważony rozwój kulturowy ma szczególne znaczenie. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą wspierać tę zasadę, ściśle współpracując z lokalnymi historykami, organizacjami kulturalnymi, artystami i członkami społeczności, aby zapewnić, że doświadczenia turystyczne odzwierciedlają autentyczne lokalne perspektywy. Może to obejmować wspólne tworzenie treści wycieczek, uwzględnianie różnorodnych głosów w opowiadaniu historii oraz dbanie o to, by działania odwiedzających szanowały codzienne życie lokalnych mieszkańców. Na przykład wycieczka z przewodnikiem opracowana we współpracy z członkami społeczności może pomóc odwiedzającym zrozumieć zarówno historyczne znaczenie danego miejsca, jak i jego współczesne znaczenie kulturowe, tworząc bogatsze i bardziej znaczące doświadczenie.

Turystyka przygodowa

W turystyce przygodowej zrównoważony rozwój kulturowy może wzbogacić doświadczenia odwiedzających poprzez wzmocnienie powiązań między aktywnością fizyczną a miejscami, w których się ona odbywa. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą włączać lokalne opowieści, tradycje i zabytki kulturowe do wędrówek, wycieczek rowerowych, spływów lub innych przygód, pomagając odwiedzającym w głębszym docenieniu danego miejsca. Przedsiębiorstwa mogą również współpracować z lokalnymi społecznościami w zakresie zakwaterowania, wyżywienia lub usług przewodnickich, zapewniając, że turystyka przynosi korzyści lokalnej społeczności, jednocześnie wspierając ciągłość kulturową. Na przykład organizator turystyki górskiej może włączyć wizyty w lokalnych wioskach do programu wyprawy trekkingowej, umożliwiając odwiedzającym kontakt z mieszkańcami oraz poznanie lokalnych zwyczajów i tradycji równolegle z aktywnością na świeżym powietrzu.

Plan wdrożenia

Krok 1: Zidentyfikuj zasoby kulturowe	Zidentyfikuj materialne i niematerialne zasoby kulturowe istotne dla Twojej działalności turystycznej, w tym zabytki, tradycje, rzemiosło, gastronomię, języki i lokalne opowieści.
Krok 2: Zaangażuj społeczności i podmioty działające w sektorze kultury	Skonsultuj się z lokalnymi społecznościami, organizacjami kulturalnymi, artystami, rzemieślnikami i ekspertami ds. dziedzictwa kulturowego, aby zapewnić dokładne i pełne szacunku przedstawienie tych zasobów.
Krok 3: Włącz kulturę do doświadczeń turystycznych	Opracuj produkty i usługi, które w autentyczny sposób uwzględniają lokalne elementy kulturowe i odzwierciedlają wyjątkową tożsamość danej destynacji.
Krok 4: Edukacja personelu i odwiedzających	Przeszkol personel w zakresie lokalnego dziedzictwa kulturowego i zasad jego odpowiedzialnej prezentacji. Przekazuj odwiedzającym rzetelne informacje o lokalnej kulturze, tradycjach i właściwych zachowaniach.
Krok 5: Wspieraj lokalną twórczość kulturalną	W miarę możliwości należy priorytetowo traktować lokalnych dostawców, producentów, artystów i osoby działające w dziedzinie kultury, aby wzmocnić lokalne ekosystemy kulturowe.
Krok 6: Monitoruj i ulepszaj	Zbieraj opinie od odwiedzających, społeczności i podmiotów działających w sektorze kultury, aby ocenić autentyczność, zadowolenie odwiedzających oraz korzyści dla społeczności. Wykorzystaj uzyskane wyniki do ciągłego doskonalenia swojego podejścia.

Podsumowanie

Definicja	Ochrona, promocja oraz pełne szacunku włączanie dziedzictwa kulturowego i tożsamości kulturowej w działania turystyczne.
Kluczowe działania	• Włączaj lokalną kulturę do doświadczeń turystycznych. • Współpraca z lokalnymi społecznościami. • Dostarczanie odwiedzającym rzetelnych i opartych na szacunku informacji o kulturze.
Powiązane zasady	• Wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna • Edukacja i zaangażowanie odwiedzających • Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne

Co-funded by the European Union

04

ZASADA 4

Zrównoważone zarządzanie zasobami

Zasada 4: Zrównoważone zarządzanie zasobami

Definicja

Zrównoważone zarządzanie zasobami oznacza odpowiedzialne wykorzystywanie zasobów naturalnych w sposób zaspokajający bieżące potrzeby, przy jednoczesnym zachowaniu zasobów dla przyszłych pokoleń (Organizacja Narodów Zjednoczonych). Międzynarodowe ramy, takie jak Ramowa Klasyfikacja Zasobów ONZ (UNFC) oraz System Zarządzania Zasobami ONZ (UNRMS), promują zrównoważone i efektywne zarządzanie zasobami naturalnymi we wszystkich sektorach.

W sektorze turystycznym oznacza to równoważenie wzrostu gospodarczego z ochroną środowiska i odpowiedzialnością społeczną poprzez zapewnienie, że działalność turystyczna efektywnie wykorzystuje zasoby i minimalizuje negatywny wpływ na destynacje oraz społeczności lokalne. W przypadku małych i średnich przedsiębiorstw turystycznych zrównoważone zarządzanie zasobami koncentruje się na zmniejszeniu zużycia energii, wody i materiałów, przy jednoczesnym minimalizowaniu ilości odpadów i zanieczyszczeń. Zachęca to przedsiębiorstwa do poprawy efektywności operacyjnej, wdrażania bardziej zrównoważonych praktyk oraz lepszego wykorzystania dostępnych zasobów bez uszczerbku dla jakości wrażeń odwiedzających.

Aby było skuteczne, zrównoważone zarządzanie zasobami powinno być zintegrowane zarówno ze strategiami biznesowymi, jak i codzienną działalnością. W ten sposób małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej mogą obniżyć koszty, wzmocnić swoją odporność oraz przyczynić się do długoterminowego zrównoważonego rozwoju miejsc docelowych, od których są zależne.

Znaczenie

Stawianie czoła wyzwaniom środowiskowym, społecznym i gospodarczym

Zrównoważone zarządzanie zasobami jest kluczową zasadą pozwalającą sprostać wielu wyzwaniom środowiskowym, społecznym i gospodarczym, przed którymi stoi obecnie sektor turystyczny. Działalność turystyczna często wymaga znacznych ilości energii, wody, materiałów i infrastruktury, co w przypadku braku odpowiedzialnego zarządzania stanowi obciążenie dla lokalnych zasobów i ekosystemów.

Z perspektywy środowiskowej turystyka może zwiększać popyt na zasoby naturalne oraz przyczyniać się do powstawania odpadów, zanieczyszczenia i degradacji ekosystemów. Przykłady obejmują wysokie zużycie wody na potrzeby basenów, zagospodarowania terenu i obiektów noclegowych na obszarach, na których już występuje niedobór wody, a także znaczne zapotrzebowanie na energię związane z transportem, usługami hotelarskimi i infrastrukturą turystyczną. Jeśli nie zostaną odpowiednio zarządzane, presje te mogą przyczynić się do wyczerpania zasobów i długoterminowych szkód środowiskowych.

Zużycie zasobów może również powodować wyzwania społeczne i kulturowe. W miejscach docelowych, gdzie zasoby są ograniczone, zwiększony popyt wynikający z turystyki może wywierać dodatkową presję na lokalne społeczności i przyczyniać się do wzrostu kosztów. Niewłaściwe zarządzanie zasobami może również negatywnie wpływać na dobra kultury i dziedzictwa poprzez zanieczyszczenie, przeludnienie i degradację środowiska, co z czasem obniża jakość i atrakcyjność miejsc docelowych. Poprzez poprawę efektywności wykorzystania zasobów małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą pomóc w zmniejszeniu tych presji, przyczyniając się jednocześnie do ochrony dóbr przyrodniczych i kulturowych. Zrównoważone zarządzanie zasobami odgrywa zatem ważną rolę we wspieraniu zarówno zrównoważonego rozwoju miejsc docelowych, jak i długoterminowej odporności przedsiębiorstw.

Korzyści dla MŚP

Włączenie zrównoważonego zarządzania zasobami do działalności biznesowej oferuje szereg korzyści dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej.

- ✓ Oszczędności kosztów: Zmniejszenie zużycia energii, wody i materiałów może znacznie obniżyć koszty operacyjne. Chociaż niektóre działania mogą wymagać początkowych inwestycji, takich jak poprawa izolacji, instalacja systemów energii odnawialnej lub modernizacja sprzętu, ulepszenia te często generują znaczne długoterminowe oszczędności.
- ✓ Poprawa wydajności operacyjnej: Efektywne wykorzystanie zasobów pomaga przedsiębiorstwom usprawnić działalność, ograniczyć ilość odpadów i poprawić ogólną wydajność. Może to prowadzić do lepszego planowania zasobów, niższych kosztów konserwacji i skuteczniejszego zarządzania na co dzień.
- ✓ Przewaga konkurencyjna: Zrównoważony rozwój staje się coraz ważniejszym czynnikiem wpływającym na decyzje odwiedzających. Przedsiębiorstwa turystyczne, które wdrażają i promują praktyki zrównoważonego zarządzania zasobami, mogą wzmocnić swoją reputację, przyciągnąć podróżnych dbających o środowisko oraz wyróżnić się na tle konkurencji.
- ✓ Zwiększona odporność przedsiębiorstw: Ograniczenie zależności od zasobów rzadkich lub drogich pomaga przedsiębiorstwom dostosować się do rosnących kosztów, zmian regulacyjnych i przyszłych ograniczeń zasobowych. Wzmacnia to długoterminową odporność i wspiera zrównoważony rozwój biznesu.

Kluczowe działania dla MŚP

Co Twoja firma może zrobić w praktyce? Oto kilka prostych działań, które możesz zacząć wdrażać już dziś:

1 Poprawa efektywności energetycznej i przejście na energię odnawialną

Pierwszym krokiem dla MŚP jest ocena obecnego zużycia energii i zidentyfikowanie obszarów, w których można poprawić efektywność. Modernizacje można wdrażać na różnych poziomach, np. poprzez poprawę izolacji (np. wymianę okien), modernizację systemów oświetlenia (np. instalację oświetlenia LED lub czujników ruchu) oraz optymalizację systemów grzewczych (np. pomp ciepła, termostatów programowalnych lub inteligentnych). Tam, gdzie to możliwe, MŚP powinny przejść na odnawialne źródła energii, takie jak panele słoneczne, aby zmniejszyć emisję dwutlenku węgla i długoterminowe koszty energii.

2 Ograniczenie zużycia wody i poprawa gospodarki wodnej

Woda jest kluczowym zasobem w turystyce, szczególnie w sektorze hotelarskim. MŚP mogą zmniejszyć zużycie wody poprzez instalację kranów i pryszniców o niskim przepływie oraz stosowanie prostych wskazówek wizualnych (np. kranów zmieniających kolor lub oznakowania), aby zachęcić gości do bardziej odpowiedzialnego korzystania z wody. Dodatkowe środki mogą obejmować ponowne wykorzystanie wody deszczowej do nawadniania lub kształtowania krajobrazu. Niezbędna jest również regularna konserwacja, aby zapobiegać wyciekom i zapewnić efektywne wykorzystanie wody.

3 Poprawa gospodarki odpadami (praktyki oparte na obiegu zamkniętym)

Gospodarka odpadami stanowi kluczowe wyzwanie w branży turystycznej. Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny dążyć do ograniczania ilości odpadów u źródła poprzez unikanie produktów jednorazowego użytku, zwłaszcza tworzyw sztucznych, oraz wybieranie alternatywnych rozwiązań wielokrotnego użytku. Niezbędne jest wdrożenie przejrzystych systemów recyklingu zarówno dla gości, jak i personelu. Kompostowanie odpadów organicznych, zwłaszcza w usługach związanych z gastronomią, może znacznie zmniejszyć ogólną ilość odpadów. Małe i średnie przedsiębiorstwa mogą również wdrażać praktyki oparte na gospodarce o obiegu zamkniętym poprzez ponowne wykorzystywanie materiałów, naprawianie sprzętu oraz współpracę z dostawcami, którzy ograniczają ilość opakowań.

4 Odpowiedzialne pozyskiwanie produktów

Odpowiedzialne pozyskiwanie produktów stanowi ważny element zrównoważonego zarządzania zasobami. Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny priorytetowo traktować towary lokalne, sezonowe i produkowane w sposób zrównoważony, co pomaga ograniczyć emisje związane z transportem i wspiera lokalną gospodarkę. Wybieranie produktów certyfikowanych lub opatrzonych oznaczeniem ekologicznym pozwala zapewnić, że towary spełniają normy środowiskowe. Ponadto efektywne zarządzanie zapasami i unikanie nadmiernych zakupów może pomóc w ograniczeniu ilości odpadów i niepotrzebnego zużycia zasobów.

Zastosowanie w sektorach turystycznych

Zrównoważone zarządzanie zasobami można stosować w różnych sektorach turystyki, przy czym każdy sektor stwarza specyficzne wyzwania i możliwości w zależności od tego, w jaki sposób oddziałuje na zasoby naturalne i kulturowe.

Ekoturystyka:

Zrównoważone zarządzanie zasobami jest podstawową zasadą ekoturystyki. Ekoturystyka ma na celu zminimalizowanie wpływu na środowisko, przyczyniając się jednocześnie do ochrony obszarów naturalnych i dobrobytu lokalnych społeczności. Zgodnie z badaniem *„Ekoturystyka jako strategia zrównoważonego rozwoju: analiza roli zarządzania zasobami naturalnymi”* (2024) dobrze zarządzane inicjatywy ekoturystyczne mogą bezpośrednio przyczyniać się do zrównoważonego rozwoju zasobów naturalnych poprzez wspieranie działań ochronnych, generowanie korzyści ekonomicznych oraz zwiększanie świadomości ekologicznej wśród odwiedzających i lokalnych społeczności (Tilavova i in.).

Jednym z kluczowych wniosków płynących z badania jest znaczenie zaangażowania społeczności lokalnych w planowanie, rozwój i zarządzanie działalnością turystyczną. Zaangażowanie lokalnych społeczności pomaga zapewnić, że strategie zarządzania zasobami są dostosowane do lokalnego kontekstu, przynosząc jednocześnie korzyści społeczne i gospodarcze. Badanie podkreśla również wartość podejść opartych na zarządzaniu adaptacyjnym, zachęcając małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne do regularnego monitorowania wpływu na środowisko i dostosowywania swoich praktyk w razie potrzeby. Na przykład przedsiębiorstwa mogą ograniczać liczbę odwiedzających na obszarach wrażliwych, modyfikować działania w określonych porach roku w celu ochrony dzikiej przyrody lub wdrażać środki mające na celu zmniejszenie zużycia zasobów i ilości odpadów.

Turystyka kulturowa:

W turystyce kulturowej zrównoważone zarządzanie zasobami koncentruje się na zachowaniu dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym zapewnieniu, że działalność turystyczna nie przytłacza lokalnych społeczności ani nie niszczy zabytków. Zasoby w tym kontekście obejmują obiekty fizyczne, takie jak zabytki i muzea, ale także dziedzictwo niematerialne, takie jak tradycje, języki i wiedza lokalna. Jednym z głównych wyzwań w turystyce kulturowej jest zarządzanie liczbą odwiedzających w celu zapobiegania przepełnieniu i nadmiernej turystyce. Duża liczba turystów może prowadzić do fizycznego uszkodzenia obiektów dziedzictwa, zwiększonej ilości odpadów i zanieczyszczeń oraz zakłóceń w życiu lokalnej społeczności. Podobnie jak w przypadku ekoturystyki, małe i średnie przedsiębiorstwa mogą temu przeciwdziałać, wdrażając strategie zarządzania ruchem turystycznym (np. promując podróże poza sezonem).

Turystyka przygodowa:

Turystyka przygodowa często odbywa się w odległych lub wrażliwych środowiskach naturalnych, takich jak góry, lasy, rzeki czy obszary przybrzeżne. Miejsca te mogą być szczególnie narażone na szkody środowiskowe, a zarządzanie zasobami może stanowić większe wyzwanie ze względu na ograniczoną infrastrukturę i dostęp. MŚP w tym sektorze muszą wdrożyć praktyki zarządzania zasobami, aby zminimalizować swój ślad środowiskowy. Niezbędne jest właściwe gospodarowanie odpadami: przedsiębiorstwa powinny stosować zasadę „nie pozostawiaj śladów", dbając o to, by ilość odpadów była jak najmniejsza i by wszystkie odpady były usuwane z terenu. Obejmuje to na przykład minimalizowanie ilości opakowań oraz stosowanie sprzętu wielokrotnego użytku.

Ponadto MŚP muszą starannie zarządzać intensywnością i skalą działalności, aby uniknąć nadmiernego wykorzystania obszarów naturalnych. Ponownie może to wiązać się z ograniczaniem i regulowaniem wielkości grup w ciągu sezonu lub całkowitym unikaniem wrażliwych ekosystemów. W ten sposób przyczyniają się one do ochrony zasobów naturalnych, od których zależy ich działalność, zapewniając długoterminowy zrównoważony rozwój.

Plan działania

Krok 1: Ocena obecnego zużycia zasobów	Przeanalizuj, w jaki sposób Twoja firma obecnie wykorzystuje energię, wodę, materiały i inne kluczowe zasoby. Zidentyfikuj obszary wysokiego zużycia, nieefektywności oraz możliwości poprawy.

Krok 2: Wyznacz jasne i osiągalne cele	Ustal realistyczne cele w zakresie zrównoważonego rozwoju, takie jak zmniejszenie zużycia wody, poprawa efektywności energetycznej, minimalizacja ilości odpadów lub zwiększenie wykorzystania zrównoważonych produktów i usług.
Krok 3: Poprawa wydajności operacyjnej	Wprowadź praktyczne środki w celu optymalizacji codziennych operacji. Może to obejmować modernizację sprzętu, poprawę izolacji, ograniczenie zbędnego zużycia oraz wdrożenie bardziej wydajnych procesów.
Krok 4: Wykorzystaj zrównoważone zasoby i praktyki oparte na obiegu zamkniętym	Tam, gdzie to możliwe, należy przejść na energię odnawialną, produkty z oznaczeniem ekologicznym, materiały wielokrotnego użytku oraz towary pozyskiwane lokalnie. Należy zbadać możliwości ograniczenia ilości odpadów poprzez ponowne wykorzystanie, naprawę, recykling i inne praktyki oparte na obiegu zamkniętym.
Krok 5: Szkolenie personelu i angażowanie interesariuszy	Należy zadbać o to, by pracownicy rozumieli zasady zrównoważonego rozwoju oraz swoją rolę w ich wdrażaniu. Należy zaangażować dostawców, partnerów i lokalne zainteresowane strony w celu wspierania działalności opartej na oszczędnym gospodarowaniu zasobami i zrównoważonym rozwoju.
Krok 6: Monitorowanie wyników i pomiar postępów	Śledź postępy, korzystając ze wskaźników takich jak zużycie energii, zużycie wody, wytwarzanie odpadów, wskaźniki recyklingu czy praktyki w zakresie zamówień publicznych. Wykorzystaj wyniki do zidentyfikowania sukcesów i obszarów wymagających dalszej poprawy.
Krok 7: Informuj o postępach i zachęcaj do udziału	Dziel się informacjami o działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju i osiągnięciach z gośćmi, pracownikami, dostawcami i lokalnymi społecznościami za pośrednictwem stron internetowych, mediów społecznościowych, oświadczeń dotyczących zrównoważonego rozwoju lub komunikacji na miejscu. Zachęcaj innych do udziału w działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju i do ich wspierania.

Podsumowanie

Definicja	Zrównoważone zarządzanie zasobami polega na efektywnym wykorzystaniu energii, wody, materiałów i innych zasobów w celu zaspokojenia bieżących potrzeb przy jednoczesnym zachowaniu zasobów dla przyszłych pokoleń.
Kluczowe działania	• Popraw efektywność energetyczną i przejdź na energię odnawialną • Ograniczenie zużycia wody i usprawnienie gospodarki wodnej • Poprawa gospodarki odpadami i wdrażanie praktyk opartych na obiegu zamkniętym • Odpowiedzialne pozyskiwanie produktów
Powiązane zasady	• Odpowiedzialność za środowisko • Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne • Działania na rzecz klimatu i odporność na zmiany klimatu

05

ZASADA 5

Wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna

Zasada 5: Wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna

Definicja

Wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna w turystyce odnoszą się do aktywnego udziału, sprawiedliwej reprezentacji oraz znaczących korzyści dla lokalnych społeczności i grup niedostatecznie reprezentowanych w zakresie planowania, realizacji, zatrudnienia i podejmowania decyzji w turystyce. W kontekście zrównoważonej turystyki zasada ta oznacza, że turystyka nie powinna być rozwijana wyłącznie dla miejsc i ludzi, ale również wspólnie z nimi. W przypadku małych i średnich przedsiębiorstw turystycznych zasada ta wiąże się z uznaniem, że działalność turystyczna ma konsekwencje społeczne, a nie tylko gospodarcze i środowiskowe. Przedsiębiorstwo turystyczne promujące integrację społeczną dąży do zmniejszenia barier utrudniających uczestnictwo, tworzenia godziwych i sprawiedliwych możliwości, doceniania lokalnej wiedzy oraz zapewnienia, że lokalna społeczność nie jest traktowana jedynie jako dostawcy usług lub tło dla wrażeń turystów. Zamiast tego są oni uznawani za podmioty posiadające prawa, partnerów, nosicieli wiedzy, pracowników, przedsiębiorców oraz współtwórców wartości turystycznej.

Wzmocnienie pozycji społeczności wykracza poza samą konsultację. Oznacza umożliwienie lokalnej społeczności wywierania wpływu na decyzje, które ich dotyczą, uczestniczenia w możliwościach związanych z turystyką na sprawiedliwych warunkach oraz wzmacniania własnych zdolności, pewności siebie i sprawczości poprzez turystykę. Integracja społeczna oznacza zapewnienie, że turystyka jest dostępna i korzystna dla osób często wykluczonych lub marginalizowanych, takich jak kobiety, młodzież, osoby starsze, osoby niepełnosprawne, migranci, mniejszości etniczne, grupy o niskich dochodach, pracownicy sezonowi lub mieszkańcy odległych obszarów wiejskich. W praktyce małe i średnie przedsiębiorstwo turystyczne stosujące tę zasadę będzie zadawać pytania takie jak: Kto czerpie korzyści z naszej działalności? Kto jest pomijany? Czy lokalna społeczność bierze udział w kształtowaniu oferty dla odwiedzających? Czy rekrutacja, warunki pracy i partnerstwa są sprawiedliwe i sprzyjają włączeniu społecznemu? Czy nasze usługi są dostępne dla różnych odwiedzających i lokalnych uczestników? Czy przyczyniamy się do tworzenia lokalnej wartości społecznej, czy tylko czerpiemy korzyści z danej destynacji?

Wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna są zatem niezbędne dla modelu turystyki, który jest sprawiedliwy, oparty na lokalnym kontekście, partycypacyjny i odporny. Pomagają one małym i średnim przedsiębiorstwom tworzyć doświadczenia turystyczne, które są nie tylko atrakcyjne dla odwiedzających, ale także uzasadnione, budzące zaufanie i korzystne dla społeczności, w których działają.

Znaczenie

Stawianie czoła wyzwaniom społecznym i społecznościowym

Zasada ta jest ważna, ponieważ turystyka może albo wzmacniać społeczności, albo pogłębiać istniejące nierówności. W wielu miejscach docelowych turystyka tworzy miejsca pracy, generuje dochody i zwiększa rozpoznawalność lokalnych miejsc. Jednak w przypadku złego zarządzania może ona również wykluczać mieszkańców z procesu podejmowania decyzji, skupiać zyski w rękach nielicznych, zwiększać presję na rynek mieszkaniowy i usługi, utrwalać stereotypy, tworzyć niskopłatne lub niepewne miejsca pracy oraz ograniczać kontrolę społeczności nad lokalnym rozwojem.

Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju turystyka nie może być uznana za prawdziwie zrównoważoną, jeśli jej korzyści społeczne są niewielkie, nierówne lub przejmowane przez podmioty zewnętrzne. Miejscowość turystyczna może wydawać się atrakcyjna pod względem środowiskowym i aktywna gospodarczo, a mimo to pozostawać niestabilna społecznie, jeśli mieszkańcy czują się wykluczeni, lokalni pracownicy są źle traktowani lub rozwój turystyki osłabia spójność społeczności. Z tego powodu wymiar społeczny turystyki jest równie ważny jak wymiar środowiskowy.

Dla MŚP wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna to nie tylko obowiązki etyczne; są to również praktyczne kwestie biznesowe. Przedsiębiorstwa turystyczne są uzależnione od jakości, stabilności i atrakcyjności miejsc, w których prowadzą działalność. Jeśli mieszkańcy uważają, że turystyka jest niesprawiedliwa, wyzyskująca lub zakłócająca porządek, napięcia społeczne mogą wzrosnąć, a reputacja miejsca docelowego może ucierpieć. Natomiast gdy społeczności czują się zaangażowane i szanowane, przedsiębiorstwa mają większe szanse na zdobycie zaufania, lokalnego wsparcia, silniejszych partnerstw oraz bardziej odpornego środowiska operacyjnego.

Korzyści dla MŚP

Włączenie wzmacniania pozycji społeczności i integracji społecznej do działalności turystycznej oferuje szereg korzyści dla MŚP.

- ✓ Zwiększona legitymizacja działalności i zaufanie lokalnej społeczności: Przedsiębiorstwa, które działają w sposób przejrzysty we współpracy z lokalnymi społecznościami, mają większe szanse na budowanie długoterminowej wiarygodności, zaufania i pozytywnych relacji. Może to ograniczyć konflikty, wzmocnić lokalne poparcie i stworzyć bardziej stabilne środowisko operacyjne.
- ✓ Lepsza jakość i bardziej charakterystyczne doświadczenia odwiedzających: Gdy doświadczenia turystyczne są kształtowane przez lokalną społeczność, są one zazwyczaj bardziej autentyczne, trafne i zakorzenione w danym miejscu. Może to zwiększyć zadowolenie odwiedzających, pomagając jednocześnie przedsiębiorstwom wyróżnić się na coraz bardziej konkurencyjnym rynku.
- ✓ Dostęp do lokalnej wiedzy i talentów: Przedsiębiorstwa działające w duchu inkluzywności mają lepsze warunki do identyfikowania potrzeb społeczności, ukrytych atutów, lokalnych dostawców oraz wykwalifikowanych osób, które w przeciwnym razie mogłyby zostać pominięte. Może to wzmocnić innowacyjność, poprawić jakość usług i stworzyć nowe możliwości współpracy.
- ✓ Większa lojalność pracowników i silniejsza kultura organizacyjna: Sprawiedliwe praktyki zatrudnienia, rekrutacja oparta na zasadach inkluzywności oraz warunki pracy oparte na

szacunku mogą poprawić retencję pracowników, ich motywację oraz ogólne samopoczucie w miejscu pracy. Przyczynia się to do lepszych wyników organizacji i lepszych wrażeń odwiedzających.

- ✓ Dostosowanie do pojawiających się oczekiwań rynku i polityki: W całej Europie odpowiedzialna turystyka jest coraz częściej powiązana z wartością społeczną, dostępnością, sprawiedliwością i udziałem społeczności. MŚP, które wcześnie wdrażają te zasady, mają lepszą pozycję do reagowania na zmieniające się oczekiwania odwiedzających, możliwości finansowania, partnerstwa i priorytety w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna mają znaczenie, ponieważ turystyka powinna przyczyniać się do tego, by miejsca docelowe były nie tylko odwiedzane, ale także stanowiły dobre miejsce do życia. Małe i średnie przedsiębiorstwo z branży turystycznej, które ignoruje wymiar społeczny, może osiągnąć krótkoterminowe korzyści, ale osłabi długoterminowe fundamenty danego miejsca docelowego. Małe i średnie przedsiębiorstwo z branży turystycznej, które wspiera wzmocnienie pozycji społeczności i integrację, pomaga tworzyć miejsca bardziej sprawiedliwe, bardziej odporne i lepiej zdolne do utrzymania turystyki w dłuższej perspektywie.

Kluczowe działania dla MŚP

1 Angażowanie lokalnych społeczności w projektowanie i ocenę doświadczeń turystycznych

Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny regularnie stwarzać mieszkańcom, grupom społecznym, stowarzyszeniom kulturalnym i lokalnym dostawcom okazje do dzielenia się pomysłami i opiniami. Powinno to odbywać się na wczesnym etapie, a nie dopiero po opracowaniu produktów. W praktyce może to obejmować organizowanie sezonowych spotkań społeczności, tworzenie grup doradczych, konsultacje ze stowarzyszeniami sąsiedzkimi lub bezpośrednią współpracę z lokalnymi szkołami, spółdzielniami, grupami kobiet, organizacjami młodzieżowymi lub organizacjami osób niepełnosprawnych. Celem jest zidentyfikowanie priorytetów społeczności, lokalnych wrażliwości, pomijanych atutów oraz potencjalnych zagrożeń.

Działanie to pomaga MŚP przejść od modelu opartego wyłącznie na rynku do modelu w większym stopniu uwzględniającego specyfikę danego miejsca. Poprawia również jakość produktów turystycznych, opierając je na lokalnych realiach, a nie na zewnętrznych założeniach.

2 Stosowanie integracyjnych i sprawiedliwych praktyk zatrudnienia

Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny zadbać o to, by proces rekrutacji, warunki pracy, możliwości rozwoju zawodowego oraz kultura organizacyjna były sprawiedliwe i sprzyjały włączeniu społecznemu. Oznacza to wyjście poza minimalne wymogi prawne i zadanie sobie pytania, czy firma jest rzeczywiście dostępna i przyjazna dla szerszego grona pracowników. Przykłady obejmują sporządzanie opisów stanowisk jasnym językiem, oferowanie elastycznych harmonogramów pracy tam, gdzie to możliwe, zapewnienie równej płacy za tę samą pracę, udostępnianie kanałów rekrutacyjnych lokalnej społeczności, dostosowywanie miejsc pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz zapewnianie mentoringu lub szkoleń dla pracowników o ograniczonym wcześniejszym doświadczeniu w branży turystycznej.

Działania te są szczególnie ważne w branży turystycznej, gdzie powszechne mogą być praca sezonowa, niskie wynagrodzenia, praca nieformalna oraz nierówne szanse. Małe i średnie przedsiębiorstwa, które zwiększają sprawiedliwość w zatrudnieniu, bezpośrednio przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju społecznego.

3 Budowanie partnerstw tworzących wspólną wartość lokalną

MŚP powinny priorytetowo traktować partnerstwa z lokalnymi przedsiębiorstwami, przedsiębiorstwami społecznymi, stowarzyszeniami, spółdzielniami, producentami, przewodnikami, artystami i usługodawcami, których praca przyczynia się do budowania tkanki społecznej danej destynacji. Może to obejmować zaopatrywanie się u lokalnych dostawców, wspólne organizowanie wydarzeń z organizacjami społecznymi, wspieranie lokalnych festiwali, opracowywanie wspólnych ofert z przedsiębiorstwami społecznymi lub współpracę z organizacjami pozarządowymi wspierającymi integrację i zatrudnienie. Celem jest nie tylko „kupowanie lokalnie", ale także tworzenie wzajemnie korzystnych relacji, które wzmacniają gospodarkę regionu turystycznego i życie społeczności. Silne partnerstwa pomagają również małym i średnim przedsiębiorstwom w uzyskiwaniu dostępu do nowej wiedzy, zwiększaniu wiarygodności oraz bardziej sprawiedliwym rozdzielaniu korzyści płynących z turystyki.

4 Poprawa dostępności i integracji w usługach dla odwiedzających

Integracja społeczna dotyczy również doświadczeń odwiedzających. Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny sprawdzić, czy ich usługi są dostępne dla różnych grup pod względem fizycznym, ekonomicznym, cyfrowym i społecznym. Może to obejmować poprawę dostępności bez schodów, oferowanie informacji w łatwych do odczytania formatach, szkolenie personelu w zakresie komunikacji sprzyjającej integracji, uwzględnianie potrzeb sensorycznych, zapewnienie przejrzystych cen, oferowanie krótszych lub tańszych opcji uczestnictwa oraz dbanie o to, by obrazy i język wykorzystywane w marketingu nie wykluczały określonych grup odbiorców.

Projektowanie sprzyjające włączeniu społecznemu przynosi korzyści nie tylko konkretnym grupom, ale także ogólnej jakości i użyteczności usług.

5 Monitorowanie, kto czerpie korzyści z działalności turystycznej

MŚP powinny śledzić, czy korzyści płynące z turystyki docierają do lokalnej społeczności i różnorodnych grup. Bez jakiejś formy monitorowania dobre intencje mogą pozostać powierzchowne. Przydatnymi wskaźnikami mogą być: odsetek lokalnych pracowników, wydatki na lokalnych dostawców, liczba partnerstw społecznych, różnorodność personelu, wdrożone ulepszenia w zakresie dostępności, powtarzająca się współpraca z lokalnymi organizacjami lub otrzymane opinie społeczności, na podstawie których podjęto działania. Monitorowanie pomaga MŚP zidentyfikować luki, wykazać postępy i poprawić rozliczalność.

Zastosowanie w sektorach turystycznych

Ekoturystyka

W ekoturystyce wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna powinny znaleźć odzwierciedlenie w sposobie planowania, obsadzania kadrą i zarządzania atrakcjami opartymi na

przyrodzie. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne powinny aktywnie angażować lokalne społeczności w projektowanie i realizację działań turystycznych, zapewniając mieszkańcom korzyści w postaci możliwości zatrudnienia, rozwoju umiejętności oraz dochodów związanych z turystyką. Może to obejmować współpracę z lokalnymi rolnikami, organizacjami ekologicznymi, rzemieślnikami lub grupami społecznymi w celu opracowania atrakcji odzwierciedlających lokalną wiedzę i priorytety. Na przykład firma zajmująca się obserwacją ptaków, działająca na terenach podmokłych, mogłaby szkolić lokalną młodzież jako asystentów przewodników, pozyskiwać produkty od pobliskich producentów oraz konsultować się z mieszkańcami w sprawie praktyk zarządzania ruchem turystycznym. Takie podejście pomaga tworzyć atrakcje turystyczne, które są zrównoważone zarówno pod względem środowiskowym, jak i społecznym, jednocześnie wzmacniając poczucie odpowiedzialności społeczności i jej poparcie.

Turystyka kulturowa

W turystyce kulturowej wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna mają szczególne znaczenie, ponieważ turystyka często opiera się na lokalnej tożsamości, dziedzictwie, tradycjach i doświadczeniach życiowych. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne powinny zadbać o to, by lokalna społeczność odgrywała znaczącą rolę w kształtowaniu sposobu, w jaki ich historie, kultura i dziedzictwo są prezentowane odwiedzającym. Może to obejmować współpracę z mieszkańcami, lokalnymi historykami, artystami, wykonawcami i organizacjami kulturalnymi w celu tworzenia autentycznych i pełnych szacunku doświadczeń turystycznych. Na przykład firma turystyczna działająca w dawnej dzielnicy przemysłowej mogłaby wspólnie z byłymi pracownikami, lokalnymi stowarzyszeniami i społecznościami migrantów, które przyczyniły się do ukształtowania tego obszaru, opracować trasy zwiedzania poświęcone dziedzictwu kulturowemu. Takie podejście gwarantuje, że odwiedzający zyskają głębsze zrozumienie danego miejsca, a głosy lokalnej społeczności pozostaną centralnym elementem tego doświadczenia.

Turystyka przygodowa

Turystyka przygodowa często odbywa się na obszarach wiejskich, górskich, nadmorskich lub leśnych, gdzie lokalne społeczności odczuwają bezpośredni wpływ działalności turystów i rozwoju turystyki. Z tego powodu wzmacnianie pozycji społeczności powinno być wpisane w model biznesowy, a nie traktowane jako odrębne działanie. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą wspierać integrację poprzez zatrudnianie i szkolenie lokalnych mieszkańców, współpracę z lokalnymi dostawcami i usługodawcami oraz angażowanie społeczności w decyzje dotyczące zagospodarowania terenu i zarządzania ruchem turystycznym. Na przykład firma organizująca spływy kanioningowe w wiejskiej dolinie mogłaby współpracować z lokalnymi władzami i mieszkańcami w celu zarządzania presją turystyczną, szkolić lokalne kobiety na asystentki instruktorów oraz oferować programy rozwijające umiejętności outdoorowe dla młodzieży z okolicy. Takie inicjatywy pomagają zapewnić szerszy podział korzyści płynących z turystyki i przyczyniają się do długoterminowej odporności lokalnych społeczności.

We wszystkich trzech sektorach turystyki kluczowa zasada pozostaje ta sama: wzmacnianie pozycji społeczności i integracja społeczna powinny być widoczne nie tylko w wartościach biznesowych, ale także w tym, kto uczestniczy, kto wnosi wkład, kto czerpie korzyści i kto pomaga kształtować rozwój turystyki na przestrzeni czasu.

Plan działania

Krok 1: Zidentyfikuj interesariuszy	Zidentyfikuj osoby i grupy związane z Twoją działalnością turystyczną, w tym mieszkańców, pracowników, dostawców, organizacje społeczne, szkoły, władze lokalne, liderów społeczności, grupy szczególnie wrażliwe oraz osoby, których głosy są niedostatecznie reprezentowane. Zrozumienie, na kogo turystyka ma wpływ, kto w nią wnosi wkład lub kto z niej czerpie korzyści, jest pierwszym krokiem w kierunku bardziej inkluzywnego podejmowania decyzji.
Krok 2: Zidentyfikuj bariery i luki	Sprawdź, gdzie może dochodzić do wykluczenia. Zadaj sobie pytanie: • Kto nie bierze udziału w planowaniu? • Kto ma ograniczony dostęp do miejsc pracy lub szkoleń? • Którzy goście mogą napotykać bariery związane z dostępnością? • Które lokalne grupy nie są uwzględnione w partnerstwach?
Krok 3: Wyznacz cele w zakresie integracji i wzmacniania pozycji	Ustal realistyczne i mierzalne priorytety na najbliższe 6–12 miesięcy. Cele mogą obejmować zwiększenie wydatków na lokalnych dostawców, zatrudnienie większej liczby lokalnych pracowników, poprawę dostępności, nawiązanie partnerstw ze społecznością lokalną lub zapewnienie szkoleń dla personelu w zakresie praktyk sprzyjających integracji.
Krok 4: Stwórz mechanizmy uczestnictwa	Stwórz społecznościom i interesariuszom możliwości dzielenia się pomysłami, opiniami i punktami widzenia. Może to obejmować spotkania społecznościowe, ankiety, grupy doradcze, partnerstwa, inicjatywy pilotażowe lub stałe kanały przekazywania opinii, które wspierają znaczący udział.
Krok 5: Wprowadź praktyki sprzyjające integracji	Wprowadź tę zasadę do codziennej praktyki. Może to obejmować: • Procesy rekrutacyjne sprzyjające integracji • Wprowadzenie nowych pracowników • Wybór dostawców • Komunikacja z gośćmi • Projektowanie produktów • Ulepszenia w zakresie dostępności • Działania w ramach współpracy ze społecznością lokalną
Krok 6: Szkolenia i budowanie świadomości	Upewnij się, że pracownicy rozumieją zasady integracji, komunikacji opartej na szacunku, wrażliwości na lokalne uwarunkowania, sprawiedliwości w świadczeniu usług oraz społecznych celów firmy.
Krok 7: Monitorowanie postępów i wyników	Śledź niewielką liczbę wskaźników, aby ocenić postępy i zidentyfikować obszary wymagające poprawy. Przykłady mogą obejmować liczbę nawiązanych partnerstw społecznych, odsetek lokalnych pracowników, wskaźniki utrzymania pracowników, wdrożone ulepszenia w zakresie dostępności, otrzymane opinie społeczności oraz różnorodność uczestników, pracowników lub współpracowników.

Niniejszy plan działania zawiera praktyczne wskazówki dotyczące wdrażania wzmacniania pozycji społeczności i integracji społecznej w Twojej organizacji. Aby zapoznać się z szerszym podejściem do wdrażania zrównoważonego rozwoju we wszystkich aspektach działalności, zapoznaj się z sekcją „Droga do wdrożenia zrównoważonego rozwoju" na końcu niniejszych ram.

Podsumowanie

Definicja	Zapewnienie, aby lokalne społeczności i grupy niedostatecznie reprezentowane mogły na równych zasadach uczestniczyć w planowaniu turystyki, zatrudnieniu, partnerstwach, usługach i korzyściach.
Kluczowe działania	• Angażowanie lokalnych społeczności w projektowanie i ocenę turystyki. • Stosowanie inkluzywnych i sprawiedliwych praktyk zatrudnienia. • Budowanie partnerstw, które tworzą wspólną wartość lokalną. • Poprawa dostępności i integracji w usługach dla odwiedzających • Monitorowanie, kto czerpie korzyści z działalności turystycznej
Powiązane zasady	• Zrównoważony rozwój kulturowy • Edukacja i zaangażowanie odwiedzających • Narzędzia na rzecz innowacji i transformacji ekologicznej

06

ZASADA 6

Działania na rzecz klimatu i odporność

Zasada 6: Działania na rzecz klimatu i odporność

Definicja

Działania na rzecz klimatu to praktyczne kroki podejmowane w odpowiedzi na zmiany klimatu poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych, ograniczanie presji na środowisko oraz poprawę zdolności ludzi, przedsiębiorstw i ekosystemów do radzenia sobie z wyzwaniami związanymi z klimatem, zarówno obecnie, jak i w przyszłości. Są one zgodne z Agendą ONZ 2030, a w szczególności z Celem Zrównoważonego Rozwoju nr 13: Działania na rzecz klimatu, który wzywa do podjęcia pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom (Organizacja Narodów Zjednoczonych, 2015). Działania na rzecz klimatu opierają się zazwyczaj na dwóch uzupełniających się podejściach: łagodzeniu skutków i adaptacji. Łagodzenie skutków koncentruje się na ograniczaniu przyczyn zmian klimatu poprzez zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, natomiast adaptacja polega na przewidywaniu skutków związanych z klimatem oraz podejmowaniu działań mających na celu minimalizację ryzyka i skuteczne reagowanie na zmieniające się warunki (Europejska Agencja Środowiska, 2024).

Adaptacja jest ściśle powiązana z odpornością, która odnosi się do zdolności systemów społecznych, gospodarczych i środowiskowych do wytrzymywania zakłóceń związanych z klimatem, reagowania na nie i odzyskiwania równowagi po nich, przy jednoczesnym zachowaniu swoich podstawowych funkcji (IPCC, 2018). Turystyka w dużym stopniu zależy od stabilnych warunków pogodowych, zdrowych ekosystemów, niezawodnej infrastruktury oraz przewidywalnych wzorców podróży. Rosnące temperatury, ekstremalne zjawiska pogodowe, niedobór wody, utrata różnorodności biologicznej oraz zmieniające się zachowania odwiedzających w coraz większym stopniu wpływają na jakość, bezpieczeństwo i rentowność działalności turystycznej. Wyzwania te mogą być szczególnie istotne dla MŚP, które często dysponują mniejszymi zasobami finansowymi i kadrowymi, by reagować na nagłe zakłócenia.

Działania na rzecz klimatu i odporność odnoszą się zatem do włączenia środków łagodzących i adaptacyjnych do działalności turystycznej, przy jednoczesnym wzmacnianiu zdolności małych i średnich przedsiębiorstw turystycznych do przewidywania wyzwań związanych z klimatem, reagowania na nie i odbudowy po ich wystąpieniu. Podejmując działania już dziś, przedsiębiorstwa turystyczne mogą zmniejszyć wpływ na środowisko, poprawić ciągłość działania, chronić lokalne zasoby oraz wspierać długoterminowy zrównoważony rozwój destynacji.

Znaczenie

Reagowanie na wyzwania środowiskowe, kulturowe i społeczne

Działania na rzecz klimatu i odporność dotyczą szerokiego zakresu powiązanych ze sobą wyzwań, które mają bezpośredni wpływ na przedsiębiorstwa turystyczne, destynacje i społeczności lokalne.

Z perspektywy środowiskowej zmiany klimatu przyczyniają się do wzrostu temperatur, zmian sezonowości turystycznej, częstszych i intensywniejszych ekstremalnych zjawisk pogodowych, niedoboru

wody oraz utraty różnorodności biologicznej. W miejskich destynacjach coraz powszechniejsze stają się presje związane z klimatem, takie jak wyspy ciepła oraz zwiększone zapotrzebowanie na chłodzenie i zasoby wodne. Skutki te mogą stanowić poważne wyzwania dla działalności turystycznej, w tym uszkodzenia infrastruktury, ograniczoną dostępność, wzrost kosztów operacyjnych oraz większą presję na zasoby naturalne.

Z perspektywy społecznej zmiany klimatu mogą pogłębiać istniejące nierówności i podatność na zagrożenia, szczególnie w przypadku społeczności lokalnych i pracowników zależnych od turystyki. Małe i średnie przedsiębiorstwa oraz pracownicy sezonowi należą często do grup najbardziej narażonych na zakłócenia spowodowane ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi lub zmieniającymi się wzorcami zachowań odwiedzających, dysponując jednocześnie mniejszymi zasobami pozwalającymi na amortyzację wstrząsów gospodarczych. Skutki te mogą prowadzić do niestabilności zatrudnienia, zmniejszenia dochodów oraz zwiększonej presji na lokalne źródła utrzymania. Wyzwania związane z klimatem mogą również wpływać na zdrowie publiczne i dobrostan poprzez takie problemy, jak choroby związane z upałami, niedobory wody i brak bezpieczeństwa żywnościowego, oddziałując zarówno na mieszkańców, jak i na turystów.

Z kulturowego punktu widzenia zmiany klimatu stanowią zagrożenie dla zabytków, tradycyjnych krajobrazów i praktyk kulturowych, które są ściśle powiązane z lokalnymi warunkami środowiskowymi. Degradacja środowiska, klęski żywiołowe i zmieniające się przepływy turystyczne mogą wywierać znaczną presję na dziedzictwo kulturowe i tożsamość społeczności. Działania na rzecz klimatu mają zatem zasadnicze znaczenie nie tylko dla ochrony ekosystemów, ale także dla zabezpieczenia dóbr kultury, zachowania lokalnych tradycji oraz utrzymania długoterminowej atrakcyjności i autentyczności destynacji turystycznych.

Te skutki środowiskowe, społeczne i kulturowe należy postrzegać jako ryzyko biznesowe, które wpływa na cały łańcuch wartości w turystyce, w tym na dostawców, pracowników, infrastrukturę, wrażenia odwiedzających oraz konkurencyjność destynacji.

Korzyści dla MŚP

Działania na rzecz klimatu i odporność nie powinny być postrzegane jako ograniczenie dla MŚP, ale jako strategiczna dźwignia konkurencyjności, długoterminowej rentowności i adaptacji do szybko zmieniającego się środowiska turystycznego:

- ✓ Ciągłość działania i ograniczenie ryzyka: Przewidując zakłócenia związane z klimatem, takie jak ekstremalne zjawiska pogodowe, fale upałów czy niedobory wody, oraz przygotowując się na nie, MŚP mogą zmniejszyć prawdopodobieństwo przerw w działalności, odwołań rezerwacji i uszkodzeń infrastruktury. Takie proaktywne podejście wzmacnia ich zdolność do utrzymania stabilnej działalności przez cały rok, nawet w coraz bardziej niepewnych warunkach środowiskowych.
- ✓ Oszczędności kosztów i poprawa wydajności: Działania takie jak zmniejszenie zużycia energii, usprawnienie gospodarki wodnej czy inwestycje w energię odnawialną mogą z czasem znacznie obniżyć koszty operacyjne. Dla MŚP, które często działają przy ograniczonych marżach, oszczędności te mogą bezpośrednio poprawić stabilność finansową i konkurencyjność.
- ✓ Pozycjonowanie rynkowe i atrakcyjność dla klientów: Podróżni są coraz bardziej wyczuleni na kwestie zrównoważonego rozwoju i odpowiedzialności za klimat. Małe i średnie przedsiębiorstwa

(MŚP), które wykazują konkretne zaangażowanie w działania na rzecz klimatu, mogą wzmocnić swoją reputację, przyciągnąć klientów dbających o środowisko oraz wyróżnić się na konkurencyjnym rynku turystycznym. Wykazanie się odpornością i proaktywnym dostosowywaniem się zwiększa zdolność przedsiębiorstwa do budowania silniejszych partnerstw w ramach sieci destynacji oraz do skuteczniejszej integracji z łańcuchami wartości zrównoważonej turystyki.

Kluczowe działania dla MŚP

1 Budowanie odporności klimatycznej poprzez działania adaptacyjne

Aby zachować konkurencyjność w zmieniającym się klimacie, małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej powinny ocenić zagrożenia środowiskowe, które mogą wpłynąć na ich działalność, w tym fale upałów, powodzie, burze i niedobór wody, oraz wdrożyć ukierunkowane środki adaptacyjne. Może to obejmować identyfikację zagrożeń klimatycznych w różnych lokalizacjach, obszarach działalności, oraz łańcuchach dostaw, poprawę odporności infrastruktury poprzez takie środki, jak systemy odwadniające, osłony przeciwsłoneczne lub rozwiązania chłodzące, a także zapewnienie dostępu do kluczowych zasobów, takich jak woda i energia. Przedsiębiorstwa mogą również potrzebować dostosować usługi, okresy działalności lub produkty turystyczne do zmieniających się warunków klimatycznych, jednocześnie dywersyfikując działalność, segmenty klientów lub sezony, aby zmniejszyć zależność od popytu wrażliwego na zmiany klimatu. Rozwiązania oparte na naturze, takie jak sadzenie drzew, tworzenie terenów zielonych lub przywracanie powierzchni przepuszczalnych, mogą dodatkowo wzmocnić odporność, poprawiając jednocześnie lokalne warunki środowiskowe.

2 Rozwijanie działalności niskoemisyjnej

Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą ograniczyć emisję gazów cieplarnianych poprzez włączenie rozwiązań niskoemisyjnych do codziennej działalności, w tym w zakresie transportu, zaopatrzenia i projektowania usług. Może to obejmować zachęcanie odwiedzających i personelu do korzystania z niskoemisyjnych środków transportu, takich jak transport publiczny, jazda na rowerze lub usługi mobilności współdzielonej, priorytetowe traktowanie lokalnych i sezonowych źródeł zaopatrzenia w celu ograniczenia emisji związanych z transportem oraz projektowanie ofert turystycznych, które minimalizują intensywność podróży i wpływ na środowisko. Współpraca z dostawcami stosującymi zrównoważone i niskoemisyjne praktyki może dodatkowo ograniczyć emisje w całym łańcuchu wartości.

3 Poprawa zarządzania energią

Zużycie energii jest kluczowym obszarem zarówno dla redukcji emisji, jak i odporności biznesowej. Bardziej efektywne zarządzanie energią może obniżyć koszty operacyjne, jednocześnie ograniczając narażenie na wahania cen energii. Małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej mogą poprawić efektywność energetyczną poprzez śledzenie i monitorowanie zużycia, modernizację izolacji i sprzętu, optymalizację systemów ogrzewania i chłodzenia zgodnie z potrzebami sezonowymi oraz przejście na odnawialne źródła energii tam, gdzie jest to możliwe.

4 Wzmocnienie zarządzania zasobami

Efektywne wykorzystanie zasobów wspiera zarówno łagodzenie skutków zmian klimatu, jak i dostosowanie się do nich poprzez zmniejszenie wpływu na środowisko i poprawę stabilności

operacyjnej. Małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej powinny monitorować zużycie wody i zarządzać nim, szczególnie w okresach jej niedoboru, jednocześnie ograniczając ilość odpadów poprzez lepszą segregację, recykling oraz unikanie produktów jednorazowego użytku. Priorytetowe traktowanie materiałów trwałych, nadających się do ponownego użycia i naprawy, w połączeniu z bardziej odpornymi praktykami zaopatrzeniowymi, może pomóc w zmniejszeniu zależności od wrażliwych łańcuchów dostaw i poprawie długoterminowego zrównoważonego rozwoju.

5 Angażowanie ludzi i partnerów

Działania na rzecz klimatu wymagają aktywnego zaangażowania pracowników, dostawców, klientów i innych interesariuszy, aby były skuteczne w dłuższej perspektywie. Małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej powinny zapewniać szkolenia dla personelu z takich tematów, jak efektywność energetyczna, oszczędzanie wody i gotowość na ryzyko klimatyczne, jednocześnie współpracując z dostawcami w celu poprawy zrównoważonego rozwoju i odporności w całym łańcuchu wartości. Przedsiębiorstwa mogą również zachęcać odwiedzających do odpowiedzialnych zachowań, takich jak ograniczenie zużycia energii i wody lub wybieranie niskoemisyjnych środków transportu, a także powinny w jasny i przejrzysty sposób informować o swoich działaniach na rzecz klimatu i osiąganych postępach.

Zastosowanie w sektorach turystycznych

Zasada ta ma zastosowanie w różnych sektorach turystyki, przy czym każdy z nich oferuje konkretne sposoby przeciwdziałania zmianom klimatu poprzez łagodzenie skutków, adaptację i budowanie odporności, w zależności od ich powiązań z zasobami naturalnymi, infrastrukturą oraz zaangażowaniem odwiedzających.

Ekoturystyka

Ekoturystyka jest nierozerwalnie związana ze środowiskiem naturalnym, na które zmiany klimatu mają bezpośredni wpływ. Stwarza to ogromne możliwości zarówno dla działań łagodzących, jak i adaptacyjnych. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne w tym sektorze mogą zmniejszyć swój ślad węglowy poprzez prowadzenie działalności o niewielkim wpływie na środowisko, wykorzystanie energii odnawialnej oraz stosowanie zrównoważonych środków transportu. Jednocześnie mogą one przyczyniać się do adaptacji do zmian klimatu poprzez ochronę ekosystemów pełniących rolę naturalnych buforów (np. lasów, terenów podmokłych) oraz poprzez dostosowywanie i dywersyfikację swojej działalności do zmieniających się warunków środowiskowych lub modyfikowanie tras wycieczek. Ponadto ekoturystyka stwarza szerokie możliwości edukacyjne, pomagając odwiedzającym zrozumieć skutki zmian klimatu i zachęcając do długoterminowej zmiany zachowań. Małe i średnie przedsiębiorstwa w tym sektorze są zatem nie tylko operatorami, ale także podmiotami wspierającymi świadomość klimatyczną i lokalną odporność.

Turystyka kulturowa

Turystyka kulturowa jest powiązana zarówno z dziedzictwem materialnym, jak i niematerialnym, na które zmiany klimatu mogą wywierać coraz większy wpływ poprzez ekstremalne zjawiska pogodowe, degradację obiektów lub zmiany w lokalnych źródłach utrzymania. MŚP mogą przyczyniać się do łagodzenia skutków zmian klimatu poprzez promowanie lokalnych produktów, krótkich łańcuchów

dostaw i doświadczeń o niewielkim wpływie na środowisko, zmniejszając w ten sposób emisje związane z transportem i wzorcami konsumpcji. Jeśli chodzi o adaptację, podmioty działające w sektorze turystyki kulturowej mogą być zmuszone do dostosowania sposobu ochrony dziedzictwa i dostępu do niego, na przykład poprzez dostosowanie godzin otwarcia, ochronę obiektów przed zagrożeniami klimatycznymi lub uwzględnienie kwestii klimatycznych w strategiach zarządzania dziedzictwem.

Turystyka kulturowa przyczynia się również do budowania odporności poprzez zachowanie tradycyjnej wiedzy i praktyk, które są często ściśle dostosowane do lokalnych warunków środowiskowych, takich jak gospodarka wodna, rolnictwo czy techniki budowlane. Praktyki te mogą dostarczyć cennych wskazówek dotyczących adaptacji do zmian klimatu. Ponadto sektor ten może podnosić świadomość odwiedzających na temat powiązań między zmianami klimatu, dziedzictwem kulturowym a lokalnymi społecznościami, sprzyjając bardziej odpowiedzialnym i pełnym szacunku zachowaniom.

Turystyka przygodowa

Turystyka przygodowa funkcjonuje w dynamicznych i często wrażliwych środowiskach, takich jak góry, obszary przybrzeżne, lasy czy rzeki, które są w dużym stopniu narażone na zmienność klimatu i zjawiska ekstremalne. To sprawia, że zarówno adaptacja, jak i odporność mają kluczowe znaczenie dla tego sektora. Małe i średnie przedsiębiorstwa muszą nieustannie dostosowywać swoją działalność do zmieniających się warunków, takich jak zmienione wzorce pogodowe, zwiększone ryzyko (np. osunięcia ziemi, powodzie) lub ograniczona dostępność niektórych miejsc. Działania łagodzące w tym sektorze obejmują zmniejszenie śladu środowiskowego działalności poprzez zrównoważone rozwiązania transportowe, odpowiedzialne korzystanie ze sprzętu oraz energooszczędną eksploatację. Jednak ze względu na charakter turystyki przygodowej priorytetem jest często adaptacja, wymagająca elastycznego planowania, strategii zarządzania ryzykiem oraz zdolności do szybkiego reagowania na zmiany środowiskowe.

Turystyka przygodowa odgrywa również ważną rolę w budowaniu odporności poprzez edukowanie odwiedzających na temat zagrożeń klimatycznych, bezpieczeństwa i odpowiedzialnego zachowania w środowisku naturalnym. Przewodnicy i operatorzy pełnią rolę pośredników między odwiedzającymi a środowiskiem, promując świadomość skutków zmian klimatu i zachęcając do praktyk zmniejszających presję na ekosystemy. Przyczynia się to nie tylko do ochrony środowiska, ale także do długoterminowej rentowności działalności turystycznej.

Plan działania dotyczący wdrażania

Działania na rzecz klimatu i odporności obejmują dwa uzupełniające się podejścia: adaptację i łagodzenie skutków zmian klimatu. Chociaż oba przyczyniają się do większej zrównoważoności i odporności przedsiębiorstw turystycznych, dotyczą one różnych wyzwań i w związku z tym wymagają różnych procesów wdrażania. Poniższe plany działania zawierają praktyczne wskazówki dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej, które dążą do wzmocnienia odporności na zagrożenia związane z klimatem, jednocześnie zmniejszając swój wpływ na środowisko.

Strategia adaptacyjna

Krok 1: Określ zakres	Określ zakres działalności swojej firmy, w tym lokalizacje, usługi, partnerów oraz szerszy łańcuch wartości. Weź pod uwagę dostawców, działania na miejscu oraz usługi pomocnicze.
Krok 2: Zidentyfikuj i oceń ryzyka oraz słabe punkty	Zidentyfikuj główne zagrożenia klimatyczne mające wpływ na Twoją działalność, takie jak fale upałów, powodzie, burze czy niedobór wody. Oceń, w jaki sposób zagrożenia te mogą wpłynąć na działalność operacyjną, infrastrukturę, pracowników, gości oraz łańcuchy dostaw.
Krok 3: Ocena zdolności adaptacyjnych	Przeanalizuj swoją obecną zdolność do radzenia sobie z zagrożeniami związanymi z klimatem. Weź pod uwagę istniejące zasoby, umiejętności, możliwości finansowe, infrastrukturę, partnerstwa i mechanizmy wsparcia.
Krok 4: Ustal priorytety kluczowych zagrożeń	Skoncentruj się na zagrożeniach, które z największym prawdopodobieństwem mogą wpłynąć na ciągłość działalności, bezpieczeństwo odwiedzających lub długoterminowy zrównoważony rozwój.
Krok 5: Określ cele i działania adaptacyjne	Określ cele i zidentyfikuj praktyczne środki adaptacyjne, takie jak poprawa odporności infrastruktury, zabezpieczenie kluczowych zasobów, dywersyfikacja działalności turystycznej, wzmocnienie łańcuchów dostaw lub wdrażanie rozwiązań opartych na naturze.
Krok 6: Monitoruj i ulepszaj	Regularnie weryfikuj skuteczność działań adaptacyjnych, zwłaszcza po wystąpieniu ekstremalnych zjawisk pogodowych. Wykorzystaj zdobyte doświadczenia do udoskonalenia i wzmocnienia swojego podejścia.
Krok 7: Informuj o postępach	W przejrzysty sposób informuj pracowników, klientów, dostawców i inne zainteresowane strony o działaniach adaptacyjnych i osiągniętych wynikach.

Strategia łagodzenia skutków:

Krok 1: Zrozumienie skutków zmian klimatu	Określ, w jaki sposób zmiany klimatu wpływają na Twoją działalność, koszty, klientów i łańcuch dostaw, oraz zrozum możliwości związane z redukcją emisji.
Krok 2: Budowanie wewnętrznego zaangażowania	Zaangażuj kierownictwo i pracowników w działania na rzecz klimatu oraz przydziel odpowiedzialność za wdrażanie i monitorowanie.
Krok 3: Określenie zakresu i granic:	Określ, które działania zostaną uwzględnione w Twoim podejściu do redukcji emisji, w tym budynki, zużycie energii, transport, zaopatrzenie i odpady.
Krok 4: Określ poziom bazowy emisji	Oszacuj emisje gazów cieplarnianych i zidentyfikuj główne źródła emisji w całej działalności firmy.
Krok 5: Ustal priorytety źródeł emisji i wyznacz cele	Skoncentruj się na najważniejszych źródłach emisji i ustal realistyczne cele redukcyjne w perspektywie krótko-, średnio- i długoterminowej.
Krok 6: Wprowadź działania redukcyjne	Wprowadź środki, takie jak poprawa efektywności energetycznej, wykorzystanie energii odnawialnej, niskoemisyjne rozwiązania transportowe, zrównoważone zamówienia oraz inicjatywy na rzecz ograniczenia ilości odpadów.

Krok 7: Monitorowanie, raportowanie i doskonalenie	Śledź emisje w czasie, analizuj postępy, informuj o wynikach i stale poprawiaj wyniki. Kompensuj jedynie emisje resztkowe po maksymalnym wykorzystaniu możliwości redukcji.

W obu podejściach działania należy uszeregować według priorytetów w czasie, zaczynając od środków krótkoterminowych, przechodząc do bardziej ustrukturyzowanych interwencji średnioterminowych, a ostatecznie wspierając długoterminowe, transformacyjne zmiany w działalności biznesowej i modelach turystycznych.

> Niniejszy plan działania zawiera praktyczne wytyczne dotyczące wdrażania działań na rzecz klimatu i odporności klimatycznej w Państwa organizacji. Aby zapoznać się z szerszym podejściem do wdrażania zrównoważonego rozwoju we wszystkich aspektach działalności, proszę zapoznać się z sekcją „Droga do wdrożenia zrównoważonego rozwoju" na końcu niniejszych ram.

Podsumowanie

Definicja	Działania na rzecz klimatu i odporności to środki, które ograniczają wpływ na środowisko, a jednocześnie wzmacniają zdolność przedsiębiorstw turystycznych do dostosowywania się do wyzwań związanych z klimatem, utrzymania ciągłości działalności oraz wspierania długoterminowego zrównoważonego rozwoju destynacji.
Kluczowe działania	• Budowanie odporności klimatycznej poprzez działania adaptacyjne i efektywne zarządzanie zasobami • Ograniczanie emisji poprzez działania niskoemisyjne i energooszczędne • Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystania zasobów we wszystkich obszarach działalności • Angażowanie ludzi i wzmacnianie wspólnych działań w całym łańcuchu wartości
Powiązane ramy	• Odpowiedzialność za środowisko • Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne • Zrównoważone zarządzanie zasobami

07

ZASADA 7

Edukacja i zaangażowanie odwiedzających

Zasada 7: Edukacja i zaangażowanie odwiedzających

Definicja

Edukacja i zaangażowanie odwiedzających w turystyce odnoszą się do celowych i ustrukturyzowanych działań podejmowanych przez podmioty turystyczne w celu informowania, inspirowania i aktywnego angażowania odwiedzających w zrozumienie i wspieranie zrównoważonych praktyk podczas ich podróży. Zasada ta wykracza poza zwykłe przekazywanie informacji i ma na celu wywieranie wpływu na świadomość, postawy i zachowania odwiedzających w sposób, który pozytywnie przyczynia się do zrównoważonego rozwoju środowiskowego, kulturowego i społecznego. W kontekście małych i średnich przedsiębiorstw turystycznych edukacja odwiedzających polega na przekazywaniu istotnych, dokładnych i przystępnych informacji o danym miejscu docelowym, w tym o jego cechach środowiskowych, dziedzictwie kulturowym, lokalnych społecznościach oraz wyzwaniach związanych ze zrównoważonym rozwojem. Zaangażowanie odwiedzających skupia się natomiast na tworzeniu możliwości aktywnego uczestnictwa w odpowiedzialnych praktykach, zamiast pozostawania biernymi konsumentami wrażeń.

Zasada ta uznaje, że goście są kluczowymi podmiotami w systemie turystycznym. Ich zachowania, w tym zużycie zasobów, wytwarzanie odpadów, interakcje z lokalnymi społecznościami oraz szacunek dla dóbr kulturowych i środowiskowych, mają bezpośredni wpływ na zrównoważony rozwój miejsc docelowych. Przedsiębiorstwa turystyczne odgrywają zatem ważną rolę w kształtowaniu sposobu, w jaki rozumie się i praktykuje turystykę. Dla małych i średnich przedsiębiorstw turystycznych stosowanie tej zasady oznacza projektowanie doświadczeń, które nie tylko informują i dostarczają rozrywki, ale także budują świadomość, odpowiedzialność i znaczące więzi z odwiedzanymi miejscami. Obejmuje to wplatanie komunikatów dotyczących zrównoważonego rozwoju w całą podróż turysty, od komunikacji przed przyjazdem, przez interpretację na miejscu, aż po działania następcze po wizycie, pomagając odwiedzającym zrozumieć ich rolę i zachęcając do bardziej odpowiedzialnych zachowań.

Znaczenie

Stawianie czoła wyzwaniom środowiskowym, kulturowym i społecznym

Edukacja i zaangażowanie odwiedzających mają zasadnicze znaczenie, ponieważ wpływ turystyki wynika nie tylko z działalności przedsiębiorstw, ale także z zachowań odwiedzających. Nawet najbardziej zrównoważona działalność turystyczna może zostać zniweczona, jeśli odwiedzający nie są świadomi lokalnych zasad, wrażliwości środowiskowej, norm kulturowych lub oczekiwań społeczności.

Z punktu widzenia ochrony środowiska zachowanie odwiedzających może mieć znaczący wpływ na stan zasobów naturalnych i ekosystemów. Takie działania jak wyrzucanie śmieci, nadmierne zużycie wody i energii, niepokojenie dzikich zwierząt, niszczenie roślinności czy nieprzestrzeganie wyznaczonych tras mogą wywierać znaczną presję na odwiedzane miejsca, zwłaszcza na obszarach wrażliwych ekologicznie.

Edukowanie odwiedzających w tych kwestiach pomaga ograniczyć negatywne skutki i zachęca do bardziej odpowiedzialnego postępowania w środowisku naturalnym.

Z perspektywy kulturowej brak świadomości lub zrozumienia może przyczyniać się do erozji lokalnych tradycji, braku szacunku wobec praktyk kulturowych oraz niewłaściwego zachowania w miejscach dziedzictwa kulturowego, przestrzeniach religijnych lub podczas wydarzeń społecznościowych. Edukacja odwiedzających pomaga budować uznanie dla lokalnej tożsamości, dziedzictwa i zwyczajów, zachęcając do pełnych szacunku i konstruktywnych interakcji między odwiedzającymi a społecznościami lokalnymi.

Z perspektywy społecznej zachowanie odwiedzających może wpływać na relacje między turystami a lokalnymi mieszkańcami. Nieporozumienia, niewłaściwe zachowanie lub brak szacunku dla lokalnego stylu życia mogą powodować napięcia i negatywnie wpływać na postrzeganie turystyki przez społeczność. Zapewniając odwiedzającym jasne wytyczne i możliwości pozytywnego angażowania się w życie miejsc docelowych, małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą pomóc wzmocnić relacje między odwiedzającymi a lokalnymi społecznościami, wspierając jednocześnie bardziej inkluzywny i odpowiedzialny rozwój turystyki.

Korzyści dla MŚP

Włączenie edukacji i zaangażowania odwiedzających do doświadczeń turystycznych oferuje małym i średnim przedsiębiorstwom szereg korzyści:

- ✓ **Poprawa jakości wrażeń turystycznych**: Turyści coraz częściej poszukują znaczących, autentycznych i edukacyjnych doświadczeń. Zapewnienie kontekstu, interpretacji i możliwości zaangażowania może pogłębić zrozumienie, wzmocnić więzi emocjonalne i poprawić ogólną satysfakcję turystów.
- ✓ **Ograniczanie negatywnego wpływu i ryzyka operacyjnego**: Wyedukowani turyści częściej wykazują odpowiedzialne zachowania, szanują lokalne społeczności i minimalizują negatywny wpływ na zasoby przyrodnicze i kulturowe. Może to pomóc w zmniejszeniu wyzwań związanych z zarządzaniem oraz wspierać zrównoważony rozwój destynacji.
- ✓ **Wzmocnienie tożsamości marki i jej pozycjonowania**: Firmy, które aktywnie promują odpowiedzialną turystykę i zrównoważony rozwój, mogą wyróżnić się na konkurencyjnym rynku i przyciągnąć podróżnych dbających o zrównoważony rozwój.
- ✓ **Zachęcanie do ponownych wizyt i pozytywnego marketingu szeptanego**: Goście, którzy czują się związani z danym miejscem i rozumieją jego wartość środowiskową, kulturową i społeczną, chętniej tam powracają, polecają to doświadczenie innym i stają się orędownikami odpowiedzialnej turystyki.

Kluczowe działania dla MŚP

1 Zapewnij jasne i dostępne informacje na temat zrównoważonego rozwoju przed wizytą i w jej trakcie

MŚP powinny przekazywać istotne informacje na temat praktyk zrównoważonego rozwoju, lokalnych warunków oraz oczekiwanych zachowań odwiedzających na różnych etapach ich podróży. Obejmuje to strony internetowe, potwierdzenia rezerwacji, materiały powitalne, oznakowanie oraz interakcje z personelem. Informacje powinny być jasne, zwięzłe i dostosowane do różnych grup odbiorców. Na

przykład wskazówki dotyczące zużycia wody na obszarach narażonych na suszę, zasady segregacji odpadów lub zachowania z szacunkiem w miejscach o znaczeniu kulturowym lub przyrodniczym powinny być łatwe do zrozumienia i widoczne w odpowiednich miejscach.

2 Włączanie interpretacji i opowiadania historii do doświadczeń turystycznych

Zamiast przedstawiać pojedyncze fakty, małe i średnie przedsiębiorstwa powinny wykorzystywać techniki opowiadania historii, aby wyjaśnić środowiskowe, kulturowe i społeczne znaczenie danej destynacji. Pomaga to odwiedzającym zrozumieć, dlaczego pewne zachowania mają znaczenie. Interpretacja może obejmować wycieczki z przewodnikiem, treści cyfrowe, tablice informacyjne, audioprzewodniki lub nieformalne wyjaśnienia udzielane przez personel. Celem jest stworzenie narracji, która łączy odwiedzających z danym miejscem zarówno emocjonalnie, jak i intelektualnie.

3 Zachęcanie do odpowiedzialnych zachowań poprzez delikatne podpowiedzi i praktyczne narzędzia

Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny projektować swoje usługi w taki sposób, aby ułatwić odwiedzającym dokonywanie odpowiedzialnych wyborów. Może to obejmować udostępnianie stacji do napełniania butelek, wyraźnie oznaczonych pojemników do recyklingu, materiałów wielokrotnego użytku, sugerowanych tras o niewielkim wpływie na środowisko lub przypomnień o zachowaniu z szacunkiem. „Sygnały zachęcające" (np. przyjazne komunikaty, wskazówki wizualne, opcje domyślne) mogą być bardzo skuteczne w wywieraniu wpływu na działania odwiedzających bez naruszania ich prywatności.

4 Stwórz możliwości aktywnego udziału odwiedzających

Zaangażowanie można wzmocnić poprzez bezpośrednie włączenie odwiedzających w działania związane ze zrównoważonym rozwojem. Mogą to być warsztaty, możliwości wolontariatu, lokalne wydarzenia, inicjatywy naukowe z udziałem obywateli lub praktyczne doświadczenia kulturowe. Aktywny udział pomaga przekształcić odwiedzających z biernych obserwatorów w osoby przyczyniające się do rozwoju danej destynacji.

5 Szkolenie personelu w zakresie skutecznego komunikowania kwestii zrównoważonego rozwoju

Personel odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu zachowań odwiedzających. Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny zadbać o to, by pracownicy rozumieli zasady zrównoważonego rozwoju i potrafili je przekazywać w sposób jasny, pewny i pełen szacunku. Personel powinien być przygotowany do odpowiadania na pytania, wyjaśniania lokalnych praktyk oraz zachęcania do odpowiedzialnych zachowań w pozytywny i angażujący sposób.

Zastosowanie w sektorach turystycznych

Ekoturystyka

W ekoturystyce edukacja i zaangażowanie odwiedzających często stanowią centralny element doświadczenia turystycznego. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą pomóc odwiedzającym zrozumieć lokalne ekosystemy, gatunki i wyzwania związane z ochroną przyrody, jednocześnie zachęcając do zachowań minimalizujących wpływ na środowisko. Spacery z przewodnikiem po

przyrodzie, obserwacje dzikiej przyrody oraz programy edukacyjne mogą stanowić dla odwiedzających okazję do poznania środowiska naturalnego i swojej roli w jego ochronie. Na przykład firma zajmująca się obserwacją dzikiej przyrody może zapewnić lornetki i przewodniki terenowe, wyjaśniać zachowania gatunków oraz zachęcać odwiedzających do rejestrowania obserwacji, przekształcając to doświadczenie zarówno w zajęcie edukacyjne, jak i angażujące. Podobnie kameralny obiekt ekologiczny (ecolodge) może oferować wykłady na temat lokalnej różnorodności biologicznej, niedoboru wody lub gospodarki leśnej, pomagając gościom zrozumieć kontekst środowiskowy danego miejsca oraz to, w jaki sposób mogą zmniejszyć swój wpływ na środowisko podczas pobytu.

Turystyka kulturowa

W turystyce kulturowej edukacja i angażowanie odwiedzających skupiają się na pogłębianiu zrozumienia lokalnej tożsamości, dziedzictwa, tradycji oraz współczesnego życia społeczności. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą pomóc odwiedzającym docenić kulturowe znaczenie odwiedzanych miejsc poprzez przedstawianie kontekstu, zachęcanie do zachowań opartych na szacunku oraz prezentowanie różnorodnych perspektyw. Może to obejmować interpretację zabytków, wyjaśnianie lokalnych zwyczajów lub podkreślanie związku między turystyką a dobrostanem społeczności. Na przykład zwiedzanie z przewodnikiem po zabytkowej wsi może zapoznać turystów nie tylko z jej architekturą i historią, ale także z doświadczeniami lokalnych mieszkańców oraz rolą, jaką turystyka odgrywa w kształtowaniu codziennego życia. Podobnie doświadczenia gastronomiczne mogą stanowić dla turystów okazję do poznania tradycyjnych metod produkcji, sezonowych składników i praktyk kulturowych, przy jednoczesnym bezpośrednim kontakcie z lokalnymi producentami.

Turystyka przygodowa

W turystyce przygodowej edukacja odwiedzających jest często ściśle powiązana z bezpieczeństwem, odpowiedzialnością za środowisko i szacunkiem dla lokalnych społeczności. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą pomóc uczestnikom zrozumieć, w jaki sposób ich działania wpływają na środowisko naturalne, oraz zachęcać do zachowań minimalizujących wpływ na środowisko podczas aktywności na świeżym powietrzu. Przed i w trakcie zajęć można włączyć do doświadczeń odwiedzających informacje na temat ochrony środowiska, gospodarki odpadami, wrażliwości kulturowej oraz odpowiedzialnej rekreacji. Na przykład firma organizująca wycieczki z przewodnikiem górskim może rozpoczynać każdą wyprawę od wskazówek dotyczących troski o środowisko i szacunku dla kultury, jednocześnie wplatając elementy interpretacji w trakcie całej aktywności. Podobnie organizator spływów kajakowych może edukować uczestników na temat ekosystemów morskich i zanieczyszczenia tworzywami sztucznymi, zachęcając ich do włączenia się w działania na rzecz ochrony środowiska poprzez dobrowolne inicjatywy ekologiczne.

We wszystkich sektorach turystyki edukacja i zaangażowanie odwiedzających pomagają przekształcić ich z biernych konsumentów w aktywnych uczestników działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Poprzez zwiększanie świadomości, zachęcanie do odpowiedzialnych zachowań oraz tworzenie znaczących więzi z miejscami docelowymi małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą przyczynić się do bardziej zrównoważonych doświadczeń turystycznych oraz pozytywnych skutków dla lokalnych społeczności i środowiska.

Plan działania

Krok 1: Ocena obecnych praktyk	Oceń obecne praktyki w zakresie informowania i angażowania odwiedzających. Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny zacząć od przeanalizowania, w jaki sposób i gdzie obecnie przekazywane są informacje odwiedzającym. Obejmuje to strony internetowe, systemy rezerwacji, materiały dostępne na miejscu oraz komunikację personelu. Celem jest zidentyfikowanie luk, niespójności lub zbyt skomplikowanych komunikatów, które mogą zmniejszać skuteczność działań.
Krok 2: Określenie kluczowych komunikatów dotyczących zrównoważonego rozwoju	Przedsiębiorstwa powinny zidentyfikować najważniejsze komunikaty, które chcą, aby goście zrozumieli i zgodnie z nimi postępowali. Mogą one dotyczyć ochrony środowiska, poszanowania kultury, lokalnych norm zachowania lub wykorzystania zasobów. Komunikaty należy uszeregować według priorytetów i dostosować do konkretnego kontekstu danej destynacji.
Krok 3: Opracowanie materiałów i narzędzi komunikacyjnych	Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny opracować jasne i angażujące materiały, takie jak oznakowanie, treści cyfrowe, drukowane przewodniki lub wskazówki wizualne. Powinny one być dostępne, w razie potrzeby wielojęzyczne oraz dostosowane do różnych profili odwiedzających.
Krok 4: Włączenie edukacji do całej podróży odwiedzających	Informacje dotyczące zrównoważonego rozwoju powinny być wplecione we wszystkie etapy doświadczenia: przed przyjazdem (e-maile, strona internetowa), podczas wizyty (odprawy, oznakowanie, zajęcia) oraz po wyjeździe (komunikacja następcza). Zapewnia to ciągłość i utrwalenie przekazów.
Krok 5: Szkolenie personelu i budowanie potencjału	Personel powinien przejść szkolenie dotyczące skutecznego przekazywania komunikatów dotyczących zrównoważonego rozwoju. Obejmuje to stosowanie pozytywnego języka, dostosowywanie się do różnych odbiorców oraz zachęcanie do odpowiedzialnych zachowań bez stosowania konfrontacji.
Krok 6: Stwórz możliwości uczestnictwa	Małe i średnie przedsiębiorstwa powinny zidentyfikować proste sposoby angażowania odwiedzających, takie jak interaktywne zajęcia, warsztaty lub inicjatywy wolontariackie. Te możliwości aktywnego zaangażowania powinny być realistyczne, znaczące i zgodne z modelem biznesowym.
Krok 7: Monitorowanie zaangażowania odwiedzających	Przedsiębiorstwa powinny obserwować, jak goście reagują na informacje i działania mające na celu zwiększenie zaangażowania. Informacje zwrotne można zbierać poprzez nieformalne rozmowy, ankiety lub obserwację. Pomaga to zidentyfikować, co się sprawdza, a co wymaga poprawy.
Krok 8: Przegląd i udoskonalanie strategii komunikacji i angażowania	W oparciu o informacje zwrotne i zdobyte doświadczenie małe i średnie przedsiębiorstwa powinny regularnie aktualizować swoje podejście, upraszczając komunikaty, ulepszając narzędzia oraz dostosowując się do nowych oczekiwań odwiedzających lub wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem.

Podsumowanie

Definicja	Zasada ta polega na zapewnieniu odwiedzającym wiedzy i możliwości niezbędnych do rozpoznawania, doceniania i przyjmowania odpowiedzialnych zachowań w trakcie całego doświadczenia turystycznego.
Kluczowe działania	• Należy zapewnić jasne informacje dotyczące zrównoważonego rozwoju. • Włączanie opowieści i interpretacji. • Zachęcanie do odpowiedzialnych zachowań za pomocą praktycznych narzędzi.
Powiązane ramy	• Zrównoważony rozwój kulturowy • Wzmocnienie pozycji społeczności i integracja społeczna • Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne

08

ZASADA 8

Innowacje i narzędzia transformacji ekologicznej

Zasada 8: Innowacje i narzędzia transformacji ekologicznej

Definicja

Według OECD ekoinnowacje obejmują opracowywanie i stosowanie nowych produktów, procesów i metod organizacyjnych, które zmniejszają oddziaływanie na środowisko i poprawiają efektywność wykorzystania zasobów (OECD, 2013). W sektorze turystycznym innowacje i narzędzia zielonej transformacji odnoszą się do wykorzystania technologii, procesów i modeli biznesowych, które pomagają małym i średnim przedsiębiorstwom turystycznym zmniejszyć oddziaływanie na środowisko, poprawić efektywność operacyjną oraz wspierać przejście w kierunku bardziej zrównoważonej i niskoemisyjnej gospodarki. Narzędzia te mogą obejmować systemy energii odnawialnej, technologie inteligentnego zarządzania energią i wodą, cyfrowe rozwiązania do zarządzania gośćmi, narzędzia zrównoważonej mobilności oraz innowacyjne podejścia do projektowania usług i działalności biznesowej. Według Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Turystyki innowacje i transformacja cyfrowa mogą wspierać bardziej wydajne, sprzyjające włączeniu społecznemu i zrównoważone modele turystyki, przyczyniając się jednocześnie do realizacji szerszych celów zrównoważonego rozwoju (UN Tourism, 2025).

Dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej innowacje stanowią praktyczne możliwości poprawy wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju, utrzymania konkurencyjności, reagowania na zmieniające się oczekiwania klientów oraz dostosowywania się do ewoluujących przepisów dotyczących ochrony środowiska. Wdrażając innowacje, przedsiębiorstwa mogą wzmocnić swoją odporność, poprawić wydajność oraz tworzyć długoterminową wartość zarówno dla destynacji, jak i dla odwiedzających.

Znaczenie

Stawianie czoła wyzwaniom środowiskowym, społecznym i gospodarczym

Innowacje i narzędzia służące ekologicznej transformacji odgrywają kluczową rolę w radzeniu sobie z wieloma wyzwaniami środowiskowymi, społecznymi i gospodarczymi, przed którymi stoi obecnie sektor turystyczny. Ponieważ destynacje dążą do zmniejszenia swojego śladu środowiskowego, pozostając jednocześnie konkurencyjnymi i odpornymi, małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne coraz bardziej potrzebują praktycznych rozwiązań wspierających bardziej zrównoważone sposoby działania.

Z perspektywy środowiskowej turystyka przyczynia się do emisji gazów cieplarnianych, zużycia zasobów, wytwarzania odpadów oraz wywierania presji na naturalne ekosystemy. Innowacje mogą pomóc małym i średnim przedsiębiorstwom w ograniczeniu tego wpływu poprzez wdrażanie bardziej wydajnych technologii i zrównoważonych praktyk biznesowych. Przykłady obejmują inteligentne systemy zarządzania energią, technologie energii odnawialnej, urządzenia oszczędzające wodę, cyfrowe narzędzia monitorujące oraz rozwiązania ograniczające ilość odpadów. Innowacje te umożliwiają

przedsiębiorstwom poprawę wyników w zakresie ochrony środowiska przy jednoczesnym obniżeniu kosztów operacyjnych.

Z perspektywy społecznej innowacje mogą wzmocnić więzi między przedsiębiorstwami turystycznymi, odwiedzającymi a lokalnymi społecznościami. Platformy cyfrowe mogą pomóc w promowaniu lokalnych dostawców, wspieraniu turystyki opartej na społecznościach lokalnych oraz poprawie dostępności dla różnorodnych grup odwiedzających. Innowacje mogą również usprawnić komunikację, ułatwić zaangażowanie interesariuszy oraz stworzyć nowe możliwości uczestnictwa i współpracy w obrębie destynacji.

Z perspektywy ekonomicznej małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne stoją w obliczu rosnącej presji, by zachować konkurencyjność, reagując jednocześnie na zmieniające się oczekiwania konsumentów, rosnące koszty operacyjne oraz ewoluujące przepisy dotyczące ochrony środowiska. Innowacje zapewniają przedsiębiorstwom nowe sposoby poprawy wydajności, opracowywania zrównoważonych produktów i usług, uzyskiwania dostępu do nowych rynków oraz wzmacniania długoterminowej odporności. Dzięki wdrażaniu innowacji małe i średnie przedsiębiorstwa mogą skuteczniej dostosowywać się do pojawiających się wyzwań, tworząc jednocześnie wartość zarówno dla turystów, jak i dla destynacji.

Narzędzia innowacyjne i służące ekologicznej transformacji odgrywają zatem ważną rolę we wspieraniu bardziej zrównoważonego, odpornego i zorientowanego na przyszłość sektora turystycznego.

Korzyści dla małych i średnich przedsiębiorstw

Włączenie innowacji i narzędzi zielonej transformacji do działalności biznesowej oferuje szereg korzyści dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej:

- ✓ Lepsza efektywność wykorzystania zasobów i oszczędności kosztów: Innowacyjne technologie mogą pomóc przedsiębiorstwom w zmniejszeniu zużycia energii, wody i ilości wytwarzanych odpadów, jednocześnie obniżając koszty operacyjne. Ta poprawa efektywności może przyczynić się do lepszych wyników finansowych i zmniejszenia narażenia na rosnące ceny zasobów.
- ✓ Zwiększona konkurencyjność: Podróżni coraz częściej poszukują zrównoważonych i odpowiedzialnych doświadczeń turystycznych. MŚP, które wdrażają innowacyjne rozwiązania w zakresie zrównoważonego rozwoju, mogą wyróżnić się na rynku i przyciągnąć turystów dbających o środowisko.
- ✓ Lepsza reputacja marki: Widoczne działania na rzecz zrównoważonego rozwoju i innowacyjne praktyki mogą wzmocnić wiarygodność firmy oraz pokazać jej zaangażowanie w odpowiedzialną turystykę. Może to zwiększyć zaufanie klientów, wzmocnić tożsamość marki i wspierać długoterminowy rozwój firmy.
- ✓ Dostęp do nowych możliwości: Przedsiębiorstwa, które stawiają na innowacje, mogą uzyskać dostęp do możliwości finansowania ukierunkowanego na zrównoważony rozwój, partnerstw, systemów certyfikacji oraz sieci turystyki ekologicznej. Możliwości te mogą wspierać ciągłe doskonalenie i przyszły rozwój.

Kluczowe działania dla MŚP

1 Wdrażanie energooszczędnych i odnawialnych technologii

Praktycznym pierwszym krokiem dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej jest zmniejszenie ich śladu środowiskowego poprzez wdrożenie energooszczędnego sprzętu i rozwiązań opartych na energii odnawialnej. Może to obejmować instalację oświetlenia LED, inteligentnych termostatów, czujników ruchu oraz systemów zarządzania energią w celu optymalizacji zużycia energii i ograniczenia marnotrawstwa. Tam, gdzie jest to wykonalne pod względem finansowym i technicznym, przedsiębiorstwa mogą również inwestować w technologie energii odnawialnej, takie jak panele słoneczne, w celu zmniejszenia emisji dwutlenku węgla i poprawy bezpieczeństwa energetycznego. Środki te nie tylko przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju środowiska, ale mogą również przynieść znaczne długoterminowe oszczędności kosztów.

2 Wykorzystanie narzędzi cyfrowych do monitorowania i optymalizacji wykorzystania zasobów

Technologie cyfrowe mogą pomóc małym i średnim przedsiębiorstwom z branży turystycznej lepiej zrozumieć i zarządzać swoim wpływem na środowisko. Wdrażając narzędzia monitorujące zużycie energii, wody i wytwarzanie odpadów, przedsiębiorstwa mogą identyfikować nieefektywność, wykrywać problemy, takie jak wycieki wody lub nadmierne zużycie zasobów, oraz podejmować bardziej świadome decyzje. Wnioski oparte na danych umożliwiają małym i średnim przedsiębiorstwom śledzenie postępów, mierzenie wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz wdrażanie ukierunkowanych usprawnień, które wspierają zarówno cele środowiskowe, jak i finansowe.

3 Współpraca z platformami cyfrowymi i sieciami zajmującymi się ekologicznymi innowacjami

Małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej mogą przyspieszyć swoją ekologiczną transformację, angażując się w platformy cyfrowe, sieci innowacji oraz inicjatywy skupiające się na zrównoważonym rozwoju. Może to obejmować promowanie osiągnięć w zakresie zrównoważonego rozwoju za pośrednictwem platform rezerwacyjnych, dołączanie do sieci turystycznych posiadających certyfikaty ekologiczne, takich jak Ecobnb czy Green Pearls, lub uczestnictwo w centrach innowacji, takich jak Europejskie Cyfrowe Centra Innowacji (EDIH). Sieci te zapewniają możliwość uzyskania dostępu do nowej wiedzy, odkrywania innowacyjnych narzędzi, dzielenia się najlepszymi praktykami oraz współpracy z innymi interesariuszami działającymi na rzecz bardziej zrównoważonych modeli turystyki. Uczestnictwo w takich inicjatywach może również pomóc małym i średnim przedsiębiorstwom w pokonywaniu typowych barier utrudniających wprowadzanie innowacji, w tym ograniczonej wiedzy technicznej oraz ograniczonego dostępu do zasobów i wsparcia.

Zastosowanie w sektorach turystycznych

Narzędzia innowacji i transformacji ekologicznej można stosować w różnych sektorach turystyki, przy czym każdy sektor wykorzystuje je w odmienny sposób, w zależności od charakteru swojej działalności oraz interakcji z zasobami środowiskowymi, kulturowymi i społecznymi.

Ekoturystyka

W ekoturystyce innowacje i narzędzia ekologiczne są wykorzystywane do minimalizowania wpływu na środowisko przy jednoczesnym wzmacnianiu efektów ochrony przyrody. Małe i średnie przedsiębiorstwa w tym sektorze mogą wdrażać rozwiązania oparte na energii odnawialnej, takie jak obiekty noclegowe zasilane energią słoneczną, a także inteligentne systemy gospodarki wodnej i technologie śledzenia odpadów w celu zmniejszenia presji na lokalne ekosystemy. Cyfrowe narzędzia monitorujące mogą być również wykorzystywane do oceny wpływu na różnorodność biologiczną oraz śledzenia obciążenia wywieranego przez odwiedzających na obszarach wrażliwych. Ponadto aplikacje mobilne i przewodniki cyfrowe mogą edukować turystów w zakresie odpowiedzialnego zachowania, a nawet zachęcać do udziału w działaniach z zakresu nauki obywatelskiej, takich jak gromadzenie danych środowiskowych.

Turystyka kulturowa

W turystyce kulturowej narzędzia innowacyjne odgrywają kluczową rolę zarówno w promowaniu, jak i ochronie dziedzictwa kulturowego. Technologie cyfrowe, takie jak rzeczywistość wirtualna i wirtualne wycieczki, pozwalają odwiedzającym doświadczać zabytków i wydarzeń kulturalnych bez powodowania fizycznych zniszczeń lub przepełnienia. Narzędzia te mogą również przyciągać nową publiczność, zwłaszcza młodszych odwiedzających, oferując bardziej angażujące i interaktywne doświadczenia. Inteligentne systemy zarządzania ruchem turystycznym oraz cyfrowe platformy sprzedaży biletów mogą dodatkowo wspierać zrównoważony rozwój poprzez regulowanie przepływu turystów. Dzięki planowaniu godzin wejścia i monitorowaniu poziomu obłożenia w czasie rzeczywistym narzędzia te pomagają zmniejszyć presję na zabytki, poprawiając jednocześnie ogólne wrażenia odwiedzających.

Turystyka przygodowa

W turystyce przygodowej innowacje i narzędzia transformacji ekologicznej mają zasadnicze znaczenie zarówno dla ochrony środowiska, jak i bezpieczeństwa odwiedzających. Ten rodzaj turystyki często odbywa się w środowiskach naturalnych, takich jak góry, lasy czy obszary przybrzeżne, gdzie warunki mogą się gwałtownie zmieniać, a ryzyko może być większe. Narzędzia cyfrowe mogą zwiększyć zarówno bezpieczeństwo, jak i zrównoważony rozwój. Na przykład aplikacje pogodowe i systemy wczesnego ostrzegania mogą ostrzegać odwiedzających o niebezpiecznych warunkach, takich jak burze czy lawiny. W obszarach górskich systemy monitorowania lawin dostarczają aktualnych informacji o ryzyku w czasie rzeczywistym, umożliwiając bezpieczniejsze planowanie aktywności . Większa świadomość warunków środowiskowych i zagrożeń zachęca również odwiedzających do bardziej odpowiedzialnego zachowania. Im lepiej poinformowani są turyści, tym większe jest prawdopodobieństwo, że będą szanować różnorodność biologiczną, przestrzegać wytycznych i dostosowywać swoje zachowanie, aby wspierać zrównoważone praktyki.

We wszystkich sektorach turystyki innowacje i narzędzia służące transformacji ekologicznej mogą pomóc przedsiębiorstwom w poprawie wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju, zmniejszeniu wpływu na środowisko, podniesieniu jakości doświadczeń odwiedzających oraz wzmocnieniu długoterminowej odporności. Niezależnie od tego, czy chodzi o technologie oparte na odnawialnych źródłach energii, rozwiązania cyfrowe czy nowe modele biznesowe, innowacje stwarzają praktyczne możliwości dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej, aby wspierać przejście w kierunku bardziej zrównoważonego i konkurencyjnego sektora turystycznego.

Plan działania

Krok 1: Ocena obecnych praktyk	Zacznij od przeglądu bieżącej działalności. Zidentyfikuj, w jakich obszarach Twoja firma zużywa najwięcej zasobów (np. energii, wody, materiałów) i gdzie można wprowadzić usprawnienia. Weź pod uwagę zarówno wpływ na środowisko, jak i efektywność operacyjną.
Krok 2: Wyznacz jasne i osiągalne cele	Na podstawie przeprowadzonej oceny określ realistyczne cele w zakresie zrównoważonego rozwoju. Mogą one obejmować zmniejszenie zużycia energii, minimalizację ilości odpadów, poprawę efektywności wykorzystania zasobów lub zwiększenie świadomości klientów w zakresie zrównoważonych praktyk.
Krok 3: Zidentyfikuj innowacyjne narzędzia i technologie	Zapoznaj się z dostępnymi narzędziami i rozwiązaniami, które mogą pomóc w realizacji Twoich celów. Mogą to być inteligentne systemy zarządzania energią, technologie oszczędzające wodę, cyfrowe narzędzia do rezerwacji lub zarządzania gośćmi, a także platformy promujące zrównoważone produkty i usługi. Wybierz rozwiązania odpowiednie do wielkości Twojej firmy i budżetu.
Krok 4: Przeszkol personel i zaangażuj interesariuszy	Upewnij się, że pracownicy rozumieją znaczenie zrównoważonego rozwoju oraz wiedzą, jak efektywnie korzystać z nowych narzędzi. Zaangażuj dostawców, partnerów i lokalne społeczności, aby wspierali Twoje działania. Współpraca może pomóc w maksymalizacji efektów i zapewnieniu, że rozwiązania są dostosowane do lokalnego kontekstu.
Krok 5: Monitoruj wyniki i mierz postępy	Śledź swoje postępy, korzystając z prostych wskaźników, takich jak zużycie energii, zużycie wody, redukcja odpadów czy opinie klientów. Regularne monitorowanie pozwala ocenić, co się sprawdza, oraz zidentyfikować obszary wymagające dalszej poprawy.
Krok 6: Informuj o swoich osiągnięciach	Dziel się informacjami o swoich działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju i ich wynikach z klientami za pośrednictwem strony internetowej, mediów społecznościowych lub komunikacji na miejscu. Pomaga to budować zaufanie, wzmacniać markę i przyciągać gości dbających o środowisko.

Niniejszy plan działania zawiera praktyczne wskazówki dotyczące wdrażania narzędzi innowacji i transformacji ekologicznej w Twojej organizacji. Aby zapoznać się z szerszym podejściem do wdrażania zrównoważonego rozwoju we wszystkich aspektach działalności, zapoznaj się z sekcją „Droga do wdrożenia zrównoważonego rozwoju" na końcu niniejszych ram.

Podsumowanie

Definicja	Narzędzia innowacji i zielonej transformacji odnoszą się do wykorzystania technologii, procesów i modeli biznesowych, które pomagają małym i średnim przedsiębiorstwom z branży turystycznej zmniejszyć wpływ na środowisko, poprawić efektywność wykorzystania zasobów oraz wspierać przejście w kierunku bardziej zrównoważonej działalności turystycznej.
Kluczowe działania	• Wdrażaj energooszczędne i oparte na odnawialnych źródłach energii technologie. • Wykorzystanie narzędzi cyfrowych do monitorowania i optymalizacji wykorzystania zasobów. • Współpraca z platformami cyfrowymi i sieciami zajmującymi się zielonymi innowacjami.
Powiązane zasady	• Zrównoważone zarządzanie zasobami • Działania na rzecz klimatu i odporność • Edukacja i zaangażowanie odwiedzających

RAMY ZASAD PRAKTYKI

Przewodnik wdrożeniowy

Twoja droga do zrównoważonego rozwoju

Przewodnik wdrożeniowy – Twoja droga do zrównoważonego rozwoju

W niniejszej sekcji przedstawiono praktyczny plan działania, który ma pomóc małym i średnim przedsiębiorstwom z branży turystycznej w przełożeniu ośmiu zasad praktycznych na konkretne działania. Zamiast wdrażać wszystkie zasady naraz, zachęca się przedsiębiorstwa do stosowania stopniowego i ustrukturyzowanego podejścia, które odzwierciedla ich wielkość, zasoby oraz poziom dojrzałości w zakresie zrównoważonego rozwoju. Plan wdrażania zrównoważonego rozwoju wspiera małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej w przejściu od etapu uświadamiania i oceny do etapu wdrażania, monitorowania i ciągłego doskonalenia.

Plan działania należy traktować jako elastyczny przewodnik, a nie sztywny proces. Przedsiębiorstwa mogą rozwijać się w różnym tempie i nadawać priorytet różnym zasadom w zależności od kontekstu, ale ogólny cel pozostaje ten sam: wdrożenie zrównoważonego rozwoju do codziennej działalności i długoterminowego podejmowania decyzji.

Lista kontrolna dotycząca drogi ku zrównoważonemu rozwojowi

Footprint

Wypełnij tę listę kontrolną, aby rozpocząć swoją drogę ku zrównoważonemu rozwojowi. Zaznaczaj kolejne pola w miarę przechodzenia przez osiem kroków.

Poznaj

Zapoznaj się z ramami zasad praktycznych i poznaj osiem zasad zrównoważonego rozwoju.

Wyznacz cele

Opracuj cele zrównoważonego rozwoju zgodne z zasadą SMART, które będą wyznaczać kierunek Twoich postępów.

Oceń

Wypełnij samoocenę zrównoważonego rozwoju, aby określić swoją obecną sytuację.

Odkrywaj

Zapoznaj się z krajowym przewodnikiem wsparcia, aby uzyskać dostęp do lokalnych zasobów i pomocy.

Ustal priorytety

Wybierz trzy zasady, które są najważniejsze dla Twojej firmy.

Wdrażaj

Wprowadź swoje działania w życie i zaangażuj zespół oraz interesariuszy.

Zaplanuj

Przygotuj prosty plan działania z jasnymi celami i harmonogramem.

Przeanalizuj

Monitoruj postępy, świętuj osiągnięcia i wskazuj możliwości poprawy.

Gotowi? *Przejdź na następną stronę, aby wypełnić samoocenę zrównoważonego rozwoju.*

Co-funded by the European Union

Przewodnik – wsparcie w podróży ku zrównoważonemu rozwojowi

Footprint

8 zasad praktycznych

Wsparcie na drodze do zrównoważonego rozwoju

Razem zasady te tworzą praktyczne ramy, które pomagają MŚP w sektorze turystyki stać się bardziej zrównoważonymi, odpornymi i konkurencyjnymi.

Co-funded by the European Union

Mapa drogowa na drodze do zrównoważonego rozwoju

Co-funded by the European Union

Narzędzie do samooceny zrównoważonego rozwoju

Na jakim etapie drogi ku zrównoważonemu rozwojowi się znajdujesz?

Odpowiedzialność za środowisko

	Tak	Częściowo	Nie
Zidentyfikowaliśmy główne skutki naszej działalności dla środowiska			
Wdrożyliśmy środki mające na celu zmniejszenie naszego wpływu na środowisko			
Regularnie weryfikujemy i ulepszamy nasze praktyki środowiskowe			

Różnorodność biologiczna i zasoby naturalne

	Tak	Częściowo	Nie
Rozumiemy, w jaki sposób nasza działalność wpływa na lokalne ekosystemy i zasoby naturalne			
Podejmujemy działania mające na celu zminimalizowanie negatywnego wpływu na różnorodność biologiczną			
Aktywnie wspieramy ochronę lub poprawę stanu lokalnych zasobów przyrodniczych			

Zrównoważony rozwój kulturowy

	Tak	Częściowo	Nie
Promujemy i szanujemy lokalną kulturę, dziedzictwo i tradycje			
W stosownych przypadkach współpracujemy z lokalnymi podmiotami działającymi w dziedzinie kultury			
Nasze atrakcje turystyczne pomagają odwiedzającym zrozumieć i docenić lokalną kulturę			

Zrównoważone zarządzanie zasobami

	Tak	Częściowo	Nie
Monitorujemy zużycie energii, wody i innych zasobów			
Aktywnie działamy na rzecz ograniczenia ilości odpadów i poprawy efektywności			
Regularnie analizujemy możliwości poprawy zarządzania zasobami			

Wzmocnienie społeczności i integracja społeczna

	Tak	Częściowo	Nie
Współpracujemy z lokalnymi społecznościami i interesariuszami			
Wspieramy lokalnych dostawców, przedsiębiorstwa i programy społeczne			
Dążymy do tego, aby nasze usługi i możliwości były otwarte dla wszystkich i dostępne			

Działania na rzecz klimatu i odporność

	Tak	Częściowo	Nie
Rozumiemy zagrożenia związane z klimatem, które mogą wpłynąć na naszą działalność			
Wprowadziliśmy środki mające na celu ograniczenie emisji lub wpływu na środowisko			
Podejmujemy działania mające na celu zwiększenie odporności na przyszłe wyzwania klimatyczne			

Edukacja i zaangażowanie odwiedzających

	Tak	Częściowo	Nie
Dostarczamy odwiedzającym informacje na temat odpowiedzialnych praktyk turystycznych			
Przesłania dotyczące zrównoważonego rozwoju są wplecione w doświadczenia odwiedzających			
Zachęcamy odwiedzających do pozytywnego wkładu w rozwój destynacji			

Narzędzia na rzecz innowacji i transformacji ekologicznej

	Tak	Częściowo	Nie
Wykorzystujemy technologie i innowacje w celu poprawy wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju			
Poszukujemy nowych narzędzi lub podejść mających na celu zmniejszenie wpływu na środowisko			
Podczas planowania przyszłych usprawnień bierzemy pod uwagę innowacje			

Zrozumienie wyników

W większości ...	Interpretacja
Nie	Ten obszar może stanowić priorytet dla przyszłych działań
Częściowo	Osiągnięto znaczny postęp, ale nadal istnieje możliwość poprawy
Tak	Praktyki zrównoważonego rozwoju stają się integralną częścią tej dziedziny Państwa działalności

Pytania do refleksji

Po zakończeniu oceny proszę rozważyć następujące pytania:

1. Które zasady odzwierciedlają Państwa największe osiągnięcia?

2. Które zasady wymagają największej poprawy?

3. Które wyzwania związane ze zrównoważonym rozwojem są najbardziej istotne dla Państwa firmy i dlaczego?

4. Jakie zasoby, partnerstwa lub wsparcie mogłyby pomóc Państwu wzmocnić działania na rzecz zrównoważonego rozwoju?

Ustalanie priorytetów

Próba rozwiązania wszystkich wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem naraz może być przytłaczająca. Zamiast tego określ maksymalnie trzy obszary priorytetowe, które będą miały największy pozytywny wpływ na Twoją firmę, odwiedzających, społeczność i środowisko.

Priorytet 1:
Priorytet 2:
Priorytet 3:

Priorytety te można następnie wykorzystać do opracowania planu działania na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz jako wytyczne do wdrażania zasad praktyki w miarę upływu czasu.

PLAN DZIAŁAŃ NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Przekształć swoje priorytety w konkretne działania.

Na podstawie samooceny wybierz maksymalnie trzy obszary priorytetowe i stwórz plan działania, który przyczyni się do poprawy funkcjonowania Twojej firmy.

Skoncentruj się na działaniach, które są osiągalne, istotne i będą miały największy pozytywny wpływ na Twoją firmę.	**Wskazówka:** Skorzystaj z przewodnika SMART na następnej stronie, aby zdefiniować swoje działania.

1 OBSZAR PRIORYTETOWY NR 1

Określ zasadę praktyki, z którą ten obszar się wiąże.

CEL
Co chcesz osiągnąć?

DZIAŁANIA
Jakie konkretne działania podejmiesz?

-
-
-

UWAGI

HARMONOGRAM
Kiedy to zrobisz?

OSOBA ODPOWIEDZIALNA
Kto będzie kierował tym zadaniem?

WSKAŹNIK SUKCESU
Skąd będziecie wiedzieć, że cel został osiągnięty?

Co-funded by the European Union

2 OBSZAR PRIORYTETOWY NR 2

Określ zasadę praktyki, z którą ten obszar jest powiązany.

CEL
Co chcesz osiągnąć?

DZIAŁANIA
Jakie konkretne działania podejmiesz?

-
-
-

UWAGI

HARMONOGRAM
Kiedy to zrobisz?

OSOBA ODPOWIEDZIALNA
Kto będzie kierował tym zadaniem?

WSKAŹNIK SUKCESU
Skąd będziecie wiedzieć, że cel został osiągnięty?

Co-funded by the European Union

3 OBSZAR PRIORYTETOWY NR 3

Określ zasadę praktyki, z którą ten obszar jest powiązany.

CEL
Co chcesz osiągnąć?

DZIAŁANIA
Jakie konkretne działania podejmiesz?

-
-
-

UWAGI

HARMONOGRAM
Kiedy to zrobisz?

OSOBA ODPOWIEDZIALNA
Kto będzie kierował tym zadaniem?

WSKAŹNIK SUKCESU
Skąd będziecie wiedzieć, że cel został osiągnięty?

NIEZBĘDNE ZASOBY I WSPARCIE

Jakiego wsparcia lub zasobów potrzebujesz, aby działania te zakończyły się sukcesem?

Szkolenia i budowanie potencjału

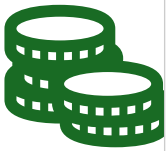

Finansowanie lub inwestycje

Technologia lub sprzęt

Zewnętrzna wiedza specjalistyczna lub doradztwo

Partnerstwa i współpraca

Wsparcie ze strony władz lokalnych/ organizacji turystycznych

Inne

TERMIN PRZEGLĄDU

Ustal datę przeglądu postępów i aktualizacji planu działania.

WYZNACZANIE CELÓW ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU ZGODNYCH Z ZASADĄ SMART

Przekształć pomysły w jasne i możliwe do zrealizowania działania na rzecz zrównoważonego rozwoju.

S	M	A	R	T
KONKRETNE	**MIERZALNE**	**MOŻLIWE DO OSIĄGNIĘCIA**	**ISTOTNE**	**OKREŚLONE W CZASIE**
Jasno określ, co chcesz osiągnąć.	Określ, w jaki sposób będzie mierzony sukces.	Wyznacz realistyczne cele w oparciu o dostępne zasoby.	Upewnij się, że cel wspiera Twoje priorytety w zakresie zrównoważonego rozwoju.	Ustal jasny termin realizacji.

CEL SMART FORMUŁA **TWOJA FORMUŁA CELU SMART**	Zrobię **[działanie]** w **[ilości]** w ciągu **[okresu]**, aby osiągnąć **[cel zrównoważonego rozwoju]**.
PRZYKŁAD	Zmniejszę zużycie energii elektrycznej o 10% w ciągu 12 miesięcy poprzez zainstalowanie oświetlenia LED i usprawnienie monitorowania zużycia energii.

PRZYKŁADY CELÓW NIEZGODNYCH Z METODĄ SMART VS PRZYKŁADY CELÓW ZGODNYCH Z METODĄ SMART

NIE SMART		SMART
✗ Zmniejszyć zużycie energii.	→	✓ Zmniejszyć zużycie energii elektrycznej o 10% w ciągu 12 miesięcy poprzez instalację oświetlenia LED i energooszczędnego sprzętu.
✗ Wspieraj lokalne firmy.	→	✓ Zwiększenie wydatków u lokalnych dostawców do 50% całkowitej wartości zamówień w ciągu najbliższego sezonu turystycznego.
✗ Zwiększenie świadomości odwiedzających.	→	✓ Przekazywanie informacji dotyczących zrównoważonego rozwoju 100% odwiedzających za pośrednictwem e-maili wysyłanych przed przyjazdem oraz oznakowania na miejscu do początku następnego sezonu.

Co-funded by the European Union

STWÓRZ SWÓJ WŁASNY CEL SMART

Mój cel w zakresie zrównoważonego rozwoju:

Jak będę mierzyć sukces?

Planowana data zakończenia:

WSKAZÓWKA: Regularnie weryfikuj swoje cele i świętuj postępy na tej drodze!

RAMY ZASAD PRAKTYKI

Podsumowanie

Podsumowanie

Ramy działania

Ramy zasad praktycznych zostały opracowane, aby pomóc małym i średnim przedsiębiorstwom z branży turystycznej przejść od świadomości w zakresie zrównoważonego rozwoju do praktycznego wdrażania i długoterminowej transformacji. Stanowią one praktyczną i przystępną ścieżkę przekładania zasad zrównoważonego rozwoju na konkretne działania, które można włączyć do codziennej działalności, strategicznego podejmowania decyzji oraz przyszłego rozwoju biznesowego.

W niniejszym dokumencie wskazano, że zrównoważony rozwój nie jest już kwestią opcjonalną dla przedsiębiorstw turystycznych. Presja środowiskowa, zagrożenia związane z klimatem, zmieniające się oczekiwania odwiedzających, ewoluujące wymogi polityczne oraz rosnące wymagania dotyczące odpowiedzialności społecznej zmieniają kontekst, w którym działają małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej. W tym środowisku zrównoważony rozwój należy postrzegać nie tylko jako cel środowiskowy, ale jako podejście strategiczne, które przyczynia się do odporności biznesowej, konkurencyjności i długoterminowej rentowności.

Chociaż każda z zasad dotyczy konkretnego aspektu zrównoważonego rozwoju, razem tworzą one zintegrowane ramy, które wspierają bardziej holistyczną wizję rozwoju turystyki. Ramy te pokazują, że zrównoważonego rozwoju nie da się osiągnąć poprzez izolowane działania lub pojedyncze interwencje. Wymaga to natomiast skoordynowanych wysiłków w wymiarze środowiskowym, społecznym, kulturowym, behawioralnym i organizacyjnym.

Wspieranie transformacji środowiskowej

Znaczna część tych ram koncentruje się na wspieraniu transformacji środowiskowej małych i średnich przedsiębiorstw turystycznych, uznając, że jakość środowiska, różnorodność biologiczna, stabilność klimatu i dostępność zasobów są podstawowymi warunkami długoterminowej rentowności destynacji turystycznych. Zasady dotyczące odpowiedzialności środowiskowej, różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych, zrównoważonego zarządzania zasobami oraz działań na rzecz klimatu i odporności klimatycznej wspólnie podkreślają potrzebę ograniczenia oddziaływania na środowisko przy jednoczesnym wzmacnianiu zdolności przedsiębiorstw i destynacji do dostosowywania się do pojawiających się wyzwań.

Zasady te uwzględniają fakt, że turystyka zarówno zależy od systemów naturalnych, jak i na nie oddziałuje. Jakość krajobrazów, ekosystemów, różnorodności biologicznej, zasobów wodnych i warunków klimatycznych ma bezpośredni wpływ na atrakcyjność i rentowność destynacji turystycznych. Jednocześnie działalność turystyczna może przyczyniać się do wyczerpywania zasobów, zanieczyszczenia środowiska, degradacji siedlisk i emisji gazów cieplarnianych, jeśli nie jest prowadzona w sposób odpowiedzialny. W związku z tym ramy te zachęcają MŚP do przyjęcia bardziej proaktywnego i systematycznego podejścia do zarządzania środowiskowego. Obejmuje to poprawę efektywności wykorzystania zasobów, ograniczenie ilości odpadów i emisji, ochronę zasobów naturalnych, wdrażanie

środków dostosowania do zmian klimatu oraz uwzględnianie wpływu na środowisko w całym łańcuchu wartości. Co istotne, działania te nie są przedstawiane wyłącznie jako obowiązki w zakresie ochrony środowiska; stanowią one również okazję do obniżenia kosztów operacyjnych, poprawy wydajności, wzmocnienia ciągłości działania oraz reagowania na rosnące oczekiwania rynku.

Poprzez włączenie odpowiedzialności za środowisko do codziennej działalności i długoterminowego planowania małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej mogą przyczynić się do zwiększenia odporności destynacji turystycznych, jednocześnie chroniąc zasoby naturalne, od których zależy ich przyszły sukces.

Wzmocnienie zrównoważonego rozwoju społecznego i kulturowego

Zrównoważony rozwój w turystyce wykracza poza kwestie środowiskowe. Ramy te podkreślają również znaczenie utrzymywania silnych powiązań między turystyką, społecznościami lokalnymi i dziedzictwem kulturowym poprzez zasady wzmacniania społeczności, integracji społecznej oraz zrównoważonego rozwoju kulturowego. Turystyka może generować znaczące korzyści gospodarcze i społeczne dla destynacji, ale korzyści te nie zawsze są rozdzielane równomiernie. Jeśli społeczności lokalne są wykluczane z procesów decyzyjnych lub jeśli dobra kulturowe są traktowane wyłącznie jako produkty komercyjne, turystyka może przyczyniać się do napięć społecznych, utraty tożsamości i zmniejszenia poparcia społeczności. Długoterminowy zrównoważony rozwój zależy zatem od zapewnienia, że rozwój turystyki pozostaje inkluzywny, oparty na uczestnictwie i szanujący lokalną rzeczywistość.

Ramy te promują podejścia, które wzmacniają pozycję lokalnych społeczności, wspierają sprawiedliwe praktyki zatrudnienia, zachęcają do nawiązywania konstruktywnych partnerstw oraz uznają wartość lokalnej wiedzy i różnorodności kulturowej. Podkreślają one również znaczenie ochrony zarówno materialnego, jak i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zapewniając, że tradycje, opowieści, praktyki i tożsamości będą nadal kwitnąć równolegle z rozwojem turystyki. Włączając integrację społeczną i zrównoważony rozwój kulturowy do działań turystycznych, małe i średnie przedsiębiorstwa mogą tworzyć bardziej autentyczne doświadczenia dla odwiedzających, wzmacniać relacje z lokalnymi interesariuszami oraz przyczyniać się do tego, by destynacje pozostawały tętniące życiem, charakterystyczne i odporne na upływ czasu.

Umożliwianie zmian behawioralnych i organizacyjnych

Przejście w kierunku zrównoważonego rozwoju wymaga również zmian w zachowaniach, postawach i praktykach organizacyjnych. Znajduje to odzwierciedlenie w zasadach dotyczących edukacji i zaangażowania odwiedzających oraz w narzędziach innowacji i zielonej transformacji. Goście odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu skutków turystyki. Ich wybory, zachowania i interakcje z destynacjami wpływają na zużycie zasobów, jakość środowiska, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz dobrobyt społeczności. Z tego powodu małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne ponoszą ważną odpowiedzialność za informowanie, inspirowanie i angażowanie gości w bardziej zrównoważone praktyki. Poprzez interpretację, komunikację, opowiadanie historii i doświadczenia oparte na

uczestnictwie przedsiębiorstwa mogą pomóc przekształcić gości z biernych konsumentów w aktywnych współtwórców celów zrównoważonego rozwoju.

Jednocześnie innowacje i narzędzia transformacji ekologicznej zapewniają praktyczne mechanizmy niezbędne do wspierania tej zmiany. Technologie cyfrowe, podejmowanie decyzji oparte na danych, systemy monitorowania zasobów, rozwiązania w zakresie energii odnawialnej oraz nowe modele biznesowe mogą pomóc małym i średnim przedsiębiorstwom w poprawie wydajności, mierzeniu postępów oraz identyfikowaniu nowych możliwości zrównoważonego wzrostu. Zasady te podkreślają, że zrównoważony rozwój to nie tylko zarządzanie skutkami, ale także wspieranie uczenia się, innowacji, współpracy, zmiany zachowań i ciągłego doskonalenia. Pokazują one, że rozwiązania technologiczne są najskuteczniejsze w połączeniu z dobrze poinformowanymi i zaangażowanymi ludźmi, zarówno w przedsiębiorstwach, jak i wśród odwiedzających.

Od stopniowych usprawnień do długoterminowej transformacji

Powtarzającym się przesłaniem w całych ramach jest to, że zrównoważony rozwój należy postrzegać jako podróż, a nie jako ustalony cel. Małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej działają w zróżnicowanych warunkach i często borykają się z ograniczeniami w zakresie zasobów, czasu, wiedzy specjalistycznej i możliwości inwestycyjnych. Z tego powodu ramy te promują stopniowe i skalowalne podejście, które pozwala przedsiębiorstwom rozpocząć od realnych działań i z czasem stopniowo wdrażać bardziej zaawansowane praktyki w zakresie zrównoważonego rozwoju. Wiele z zalecanych działań może przynieść natychmiastowe korzyści dzięki poprawie wydajności, obniżeniu kosztów lub zwiększeniu zadowolenia odwiedzających. Jednak ramy te zachęcają również małe i średnie przedsiębiorstwa do wyjścia poza krótkoterminowe ulepszenia i rozważenia, w jaki sposób ich modele biznesowe mogą wymagać ewolucji w odpowiedzi na długoterminowe zmiany środowiskowe, społeczne i gospodarcze.

W szczególności rosnący wpływ zmian klimatu, niedobór zasobów, zmiany demograficzne oraz zmieniające się oczekiwania konsumentów podkreślają znaczenie rozwijania zdolności adaptacyjnych i odporności. Przedsiębiorstwa, które potrafią przewidywać zmiany, uczyć się na podstawie doświadczeń, współpracować z interesariuszami i nieustannie wprowadzać innowacje, będą miały lepszą pozycję do prosperowania w coraz bardziej złożonym i niepewnym otoczeniu. Ramy te wspierają zatem przejście od świadomości i wstępnych działań w kierunku adaptacji, innowacji, a ostatecznie transformacji. Ewolucja ta ma zasadnicze znaczenie, jeśli turystyka ma pozostać pozytywną siłą dla destynacji, społeczności i przyszłych pokoleń.

Końcowa refleksja

Ramy zasad praktyki FOOTPRINT mają ostatecznie na celu wspieranie sektora turystycznego, który jest bardziej zrównoważony, odporny, sprzyjający włączeniu społecznemu i zorientowany na przyszłość. Zapewniają one małym i średnim przedsiębiorstwom turystycznym praktyczne wytyczne, uwzględniając

jednocześnie złożoność wyzwań, przed którymi stoją, oraz różnorodność kontekstów, w których działają. Zasady te pokazują, że zrównoważony rozwój nie jest obowiązkiem pojedynczego podmiotu ani wynikiem pojedynczej interwencji. Wynika on ze wspólnych wysiłków przedsiębiorstw, odwiedzających, społeczności, decydentów i innych interesariuszy dążących do wspólnych celów. Małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne, pomimo swojej wielkości, odgrywają szczególnie ważną rolę w tej transformacji ze względu na ich bliskie powiązania z destynacjami, społecznościami i odwiedzającymi.

Stopniowo wdrażając te zasady, małe i średnie przedsiębiorstwa turystyczne mogą przyczynić się nie tylko do ograniczenia negatywnych skutków, ale także do tworzenia pozytywnej wartości środowiskowej, społecznej, kulturowej i gospodarczej. W ten sposób pomagają one kształtować model turystyki, który chroni zasoby przyrodnicze i kulturowe, wzmacnia lokalne społeczności, wspiera innowacje i pozostaje zdolny do reagowania na przyszłe wyzwania. Przejście w kierunku zrównoważonego rozwoju jest procesem ciągłym, ale stanowi również okazję do ponownego przemyślenia sposobu, w jaki turystyka tworzy wartość dla przedsiębiorstw, społeczności, odwiedzających i destynacji. Dzięki zaangażowaniu, współpracy i ciągłemu doskonaleniu małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej mogą stać się kluczowymi motorami napędowymi sektora turystycznego, który będzie lepiej przygotowany na przyszłość i zdolny do generowania trwałych korzyści zarówno dla destynacji, mieszkańców, przedsiębiorstw, jak i odwiedzających.

Bibliografia

Aransyah, M. F., Hermanto, B., Muftiadi, A. i Oktadiana, H. (2025). Badanie innowacji zorientowanych na zrównoważony rozwój w turystyce: spostrzeżenia wynikające z modernizacji ekologicznej, dyfuzji innowacji oraz potrójnego wyniku. Cogent Social Sciences, 11(1). https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2447396

Bacigalupo, M., Wiek, A., de Angelis, R., Montiel, I., Bubikova-Moan, J., Ospina, A. V., McCallum, E. i in. (2022). GreenComp: Europejskie ramy kompetencji w zakresie zrównoważonego rozwoju. Urząd Publikacji Unii Europejskiej. https://doi.org/10.2760/13286

Gospodarka o obiegu zamkniętym. (2026, 10 czerwca). Środowisko. https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy_en

DYREKTYWA (UE) 2022/2464 PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 14 grudnia 2022 r. zmieniająca rozporządzenie (UE) nr 537/2014, dyrektywy 2004/109/WE, dyrektywy 2006/43/WE oraz dyrektywy 2013/34/UE w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju. (2026). EUR-Lex (nr 02022L2464-20260318). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02022L2464-20260318

EarthCheck. (2024). Certyfikowane standardy EarthCheck i ramy benchmarkingu. EarthCheck. https://earthcheck.org

Platforma Turystyczna UE | Platforma Turystyczna UE. https://transition-pathways.europa.eu/tourism

Komisja Europejska (2019), Europejski Zielony Ład. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Komisja Europejska, Wspólne Centrum Badawcze. (2022). GreenComp: Europejskie ramy kompetencji w zakresie zrównoważonego rozwoju (Bacigalupo i in.). Urząd Publikacji Unii Europejskiej. https://doi.org/10.2760/13286

Komisja Europejska. (2017). Podręcznik użytkownika oznakowania ekologicznego UE dla usług zakwaterowania turystycznego. Komisja Europejska. https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC133332.

Komisja Europejska. (2019). Europejski Zielony Ład. Komisja Europejska. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640.

Komisja Europejska. (2021). KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW: Budowanie Europy odpornej na zmiany klimatu – nowa strategia UE w zakresie adaptacji do zmian klimatu. EUR-Lex (nr 52021DC0082). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2021:82:FIN

Komisja Europejska. (2021). Plan działania w sprawie europejskiego filaru praw socjalnych. Urząd Publikacji Unii Europejskiej. https://commission.europa.eu/publications/european-pillar-social-rights-action-plan_en

Komisja Europejska. (2022). Europejska agenda na rzecz kultury. Komisja Europejska. https://culture.ec.europa.eu

Komisja Europejska. (2022). W kierunku ekologicznego, cyfrowego i odpornego dziedzictwa kulturowego. Urząd Publikacji Unii Europejskiej. https://op.europa.eu

Komisja Europejska. (2022). Ścieżka transformacji dla turystyki. Komisja Europejska. https://single-market-economy.ec.europa.eu/news/transition-pathway-tourism-published-today-2022-02-04_en

Komisja Europejska. (2024). Nowy Europejski Bauhaus. https://new-european-bauhaus.europa.eu

Europejska Sieć na rzecz Turystyki Dostępnej. (2023). Turystyka dostępna w Europie: dobre praktyki i zalecenia. ENAT. https://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.enat_projects_and_good_practices

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom. (b.d.). Regionalne Centrum Informacyjne ONZ dla Europy Zachodniej. https://unric.org/en/sdg-13/

Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu. (2023). Raport podsumowujący AR6: Zmiany klimatu 2023: Załączniki i indeks. IPCC. https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_AnnexesIndex.pdf

Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna. (2009). ISO 26000 Wytyczne dotyczące odpowiedzialności społecznej. W: Discovering ISO 26000 (ISBN 978-92-67-10973-2). https://www.iso.org/publication/PUB100258.html

Mazurkiewicz, Piotr Andrzej. (2004) Odpowiedzialność środowiskowa przedsiębiorstw: czy możliwe jest stworzenie wspólnych ram CSR? (angielski). Waszyngton: Bank Światowy. http://documents.worldbank.org/curated/en/577051468339093024

Milanović Pešić, A., Brankov, J. i Oliveira Moreira, C. (2025). Zrównoważona turystyka i wykorzystanie zasobów naturalnych – współczesne praktyki i wyzwania związane z zarządzaniem. Sustainability, 17(6), 2383. https://doi.org/10.3390/su17062383

OECD (2013), Zielone innowacje w usługach turystycznych, OECD Tourism Papers, 2013/01, OECD Publishing, Paryż. http://dx.doi.org/10.1787/5k4bxkt1cjd2-en

P. Soler, M. Iraola Iribarren (2025) Zrównoważony rozwój jako podstawa pierwszej w historii strategii turystycznej UE. Euronews. https://www.euronews.com/my-europe/2025/10/21/eu-unveils-first-ever-tourism-strategy-focusing-on-sustainability

Pernice, D. (2025) Turystyka. Arkusze informacyjne dotyczące turystyki w Unii Europejskiej | Arkusze informacyjne dotyczące Unii Europejskiej | Parlament Europejski

Czym jest społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR)? (2026). Ministerstwo Gospodarki. https://www.economie.gouv.fr/entreprises/gerer-son-entreprise-au-quotidien/gerer-sa-comptabilite-et-ses-demarches/quest-ce-que-la-responsabilite-societale-des-entreprises-rse

Ramboll, Acteon i ADEME. (2024). Adaptacja do zmian klimatu 2024: Operatorzy i regiony turystyczne dostosowują się, aby stawić czoła zmianom klimatu. W: ADEME (nr 9791029723513). https://librairie.ademe.fr/changement-climatique/7379-operateurs-et-territoires-touristiques-s-adapter-pour-faire-face-au-changement-climatique-9791029723513.html#product-presentation

Singjai, K., Winata, L. i Kummer, T. (2018). Inicjatywy ekologiczne i ich przewaga konkurencyjna dla branży hotelarskiej w krajach rozwijających się. International Journal of Hospitality Management, 75, 131–143. https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2018.03.007

Korzyści z wdrożenia systemu zarządzania środowiskowego w Twojej firmie. (b.d.). ISO. https://www.iso.org/climate-change/environmental-management-system-ems

Korzyści z wdrożenia systemu zarządzania środowiskowego w Twojej firmie. (b.d.). ISO. https://www.iso.org/climate-change/environmental-management-system-ems

Europejski Zielony Ład. (b.d.). Komisja Europejska. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Europejski Zielony Ład. (b.d.). Komisja Europejska. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Ekologiczna transformacja turystyki. Mobilność i transport. Komisja Europejska https://transport.ec.europa.eu/tourism/transition-eu-tourism/green-transition-tourism_en

Tilavova M., Safarova N., Alimova B., Bo ‘ronova N. (2024) Ekoturystyka jako strategia zrównoważonego rozwoju: analiza roli zarządzania zasobami naturalnymi, E3S Web of Conferences 587, s. 05020 https://doi.org/10.1051/e3sconf/202458705020

UN Tourism. (2018). Synergie między turystyką a kulturą. https://www.untourism.int/global/publication/tourism-and-culture-synergies

Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Turystyki. (2025) Innowacje w turystyce ONZ, https://www.untourism.int/innovacion-transformacion-digital#:~:text=Być%20punktem%20odniesienia%20dla,kształtować%20przyszłość%20turystyki.

UNESCO. (2003). Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. UNESCO. https://ich.unesco.org/en/convention

UNESCO. (2023). Program światowego dziedzictwa i zrównoważonej turystyki. UNESCO. https://whc.unesco.org/en/tourism

Europejska Komisja Gospodarcza ONZ (UNECE). Zrównoważone zarządzanie zasobami. https://unece.org/sustainable-energy/sustainable-resource-management

Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury. (2022). Wskaźniki „Kultura|2030”. Wydawnictwo UNESCO. https://unesdoc.unesco.org

Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury. (2020). Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju: plan działania. Wydawnictwo UNESCO. https://www.unesco.org/en/articles/education-sustainable-development-roadmap.

Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Turystyki. Różnorodność biologiczna. https://www.untourism.int/sustainable-development/biodiversity

Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Turystyki. Ekoturystyka i obszary chronione. 2025 https://www.untourism.int/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas

Turystyka ONZ. Słownik terminów turystycznych. https://www.untourism.int/glossary-tourism-terms

Turystyka ONZ. Turystyka i kultura. 2025 https://www.untourism.int/tourism-and-culture

Światowa Organizacja Turystyki ONZ. (2021). Zalecenia dotyczące przejścia na ekologiczną gospodarkę w sektorze podróży i turystyki. Turystyka ONZ. https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2021-05/210504-Recommendations-for-the-Transition-to-a-Green-Travel-and-Tourism-Economy.pdf

Światowa Organizacja Turystyki ONZ. (2022). Globalny kodeks etyki turystyki. UN Tourism. https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism

Światowa Organizacja Turystyki ONZ. (2022). Synergie między turystyką a kulturą. UNWTO. https://www.unwto.org

Światowa Organizacja Turystyki ONZ. (2023). Turystyka a cele zrównoważonego rozwoju – droga do 2030 r. UN Tourism. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/UNWTO_UNDP_Tourism%20and%20the%20SDGs.pdf

Jaka jest różnica między adaptacją a łagodzeniem skutków? (2024). Najczęściej zadawane pytania (FAQ) | Europejska Agencja Środowiska (EEA). https://www.eea.europa.eu/en/about/contact-us/faqs/what-is-the-difference-between-adaptation-and-mitigation

Światowa Organizacja Zdrowia: WHO. (18 lutego 2025 r.). Różnorodność biologiczna. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/biodiversity

Footprint

CEDRU

Ajuntament de Quart de Poblet

spectrum RESEARCH CENTRE

TOURISM ORGANIZATION OF THE MAZOVIA REGION

albea building up your resilience

FEVECTA

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 2024-1-ES01-KA220-VET-000255069]"

CC BY-NC-SA 4.0